

**CENTRUM
DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI**

NUMERY TELEFONÓW

Sekretariat

tel. 067/351-17-50,
067/352-70-18
fax 067/352-70-16

**Pracownia Kształcenia
Ustawicznego**

tel. 067/352-70-11,
067/352-70-20
pku@cdn.pila.pl

Pracownia Doradztwa

tel. 067/352-70-12,
067/352-70-13
pd@cdn.pila.pl

**Pracownia Informacji
i Wydawnictw**

tel. 067/352-70-17,
067/352-70-27

Księgowość

tel. 067/352-70-23

Kasa

tel. 067/352-70-10

www.cdn.pila.pl

dyr@cdn.pila.pl

piw@cdn.pila.pl

Redakcja:

Grzegorz Bogacz
Katarzyna Kwaśnik
Urszula Lamczak
Wiesława Leszko
Wanda Strzelec

Projekt i skład:

Sławomir Kozłowski

Korekta:

Elżbieta Anioła
Alicja Biela

WIADOMOŚCI, OPINIE, MATERIAŁY

ROK 2009 NUMER 3

21.12.2009

*Pokój na ziemi ludziom,
a w niebie cisza gwiazd,
grają anieli, świat się chlebem dzieli,
Świat ma dziś świąteczny blask ...*

*Niech święta Bożego Narodzenia upłyną Wam wśród
bliskich, przy staropolskich kołędach
i zapachu świerkowej gałązki.*

***Dyrekcja Centrum Doskonalenia Nauczycieli
i pracownicy***

Problemy – doświadczenia – opinie

Lamczak Urszula

Ewaluacja – co to jest?

Bardzo dużo ostatnio mówi się o ewaluacji w polskim systemie kształcenia. Dzieje się tak za sprawą Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U 2009, Nr 168, poz. 1324), które weszło w życie z dniem 09.11.2009r.. Zgodnie z nowymi rozwiązaniami nadzór pedagogiczny obejmuje trzy dziedziny:

- ewaluację,
- kontrolę,
- wspomaganie.

Stąd ewaluacja, jako jeden z tych elementów, stała się powszechna i przestała być „nowinką”, a stała się domeną edukacyjnego działania, w związku z czym nasuwa się pytanie o to, czym jest. Pojęcie to występowało już dość dawno w innych dziedzinach życia, szczególnie w gospodarce i wojskowości. W Polsce ewaluacja pojawiła się pod koniec lat 90-tych XX w. wraz z funduszami pomocowymi Unii Europejskiej i Banku Światowego, ale prawdziwy boom ewaluacyjny nastąpił po naszym wejściu do UE wraz z Funduszami Strukturalnymi. Poza tym ewaluacja to żadna wiedza. Współczesna ewaluacja jest dzieckiem nowoczesności, standardem nowoczesnego zarządzania publicznego opartego na wynikach, który przychodzi z pomocą w dokonywaniu wyborów i podejmowania kluczowych decyzji. Ewaluacja należy do tak zwanych nauk stosowanych, czyli posiada metodologię naukową, tj. zasady i procedury zbierania informacji i wnioskowania na podstawie tych informacji oraz posiada pierwiastek praktyczny. W przypadku ewaluacji możliwość praktycznego wykorzystania wniosków jest istotniejsza niż naukowa poprawność zbierania i przetwarzania informacji.

tajemna. Każdy z nas wielokrotnie dokonuje „ewaluacji” w swoim życiu codziennym. Na przykład kiedy kupujemy mieszkanie, samochód zwykle siadamy z rodziną i wspólnie zadajemy sobie pytania: Czy warto podejmować tę inwestycję? Czy to jest nam potrzebne? Czy stać nas na to? Co z tego będziemy mieli za kilka lat?. A potem: Czy warto było? Co mogliśmy zrobić inaczej, lepiej? Na co w przyszłości, przy podobnej inwestycji, zwrócić uwagę? To są wszystkie pytania ewaluacyjne!. Oczywiście cała sztuka polega na tym by umieć je zadawać. Ewaluacja więc, to sztuka, a jednocześnie rzemiosło. Sztuką jest stawianie właściwych pytań – konkretnych, logicznych, a jednocześnie przydatnych tym, którzy będą czytali raport. Sztuką jest też umiejętność dialogu i współpracy nie tylko w zespole badawczym. Rzemiosłem jest natomiast zbieranie danych, prowadzenie analiz.

Kontrowersje budzi samo rozumienie ewaluacji jako terminu oraz jej charakter. Potocznie przyjęło się rozumieć ewaluację jako synonim oceniania, kontroli, wartościowania czy szacowania wartości (*Słownik Języka Polskiego*). Idąc jednak tropem innego słownika, łacińsko-polskiego: *evalesco* oznacza wzmocnić się, nabrać siły, potęgnać, powiększać możliwości swojego działania. Zastąpienie zaś niezbyt lubianego *oceniania* neutralnie brzmiącą *ewaluacją* dodaje być może powagi „oceniaczowi”, a nawet aury tajemniczości.

Definicje zatem ewaluacji są przeróżne (cytaty):

Systematyczne badanie wartości lub zalet jakiegoś obiektu;

- Systematyczny proces obejmujący zbieranie informacji oraz zdawanie relacji z tego, jak się rzeczy mają z intencją dostarczania danych ułatwiających podejmowanie decyzji;
- Proces zbierania informacji i ich interpretacja w celu podejmowania decyzji;
- Proces diagnostyczno-oceniający, zawierający w sobie elementy pomiaru, osądu i decyzji;
- Proces systematycznego gromadzenia informacji na temat działania, właściwości i rezultatów programów, personelu oraz produktów;
- Zaplanowane i systematyczne działanie uwidaczniające, w jakim stopniu zostały osiągnięte cele;
- Ustalanie wartości czegoś. Ewaluacja jest częścią procesu podejmowania decyzji. Obejmuje wydawanie opinii o wartości działania poprzez systematyczne, jawne zbieranie i analizowanie o nim informacji w odniesieniu do znanych celów, kryteriów i wartości;
- Proces zmierzający do stwierdzenia, w jakim stopniu zamierzone cele są rzeczywiście realizowane;
- Ewaluacja to sztuka zadawania pytań;
- Systematyczny i jawny proces zbierania informacji na temat istoty, charakteru i wartości interesujących zjawisk;
- Ewaluacja ma służyć nie uzasadnieniu istnienia, lecz poprawie istniejącego stanu rzeczy.

Najkrócej mówiąc: ewaluacja prowadzi do ukształtowania opinii, że coś przedstawia się tak właśnie, do wyrobienia sobie sądu o wartości jakiegoś zjawiska, działania lub rzeczy. Ewaluacja to badanie, które służy realizacji pewnego specjalnego celu.

Wyróżniamy trzy podstawowe typy ewaluacji, w zależności od tego w jakim momencie trwania danej interwencji podejmowana jest ocena:

- Ewaluacja **ex ante (wstępna)** – pomaga zaplanować programy, projekty zanim zostaną rozpoczęte. Czy cykle szkoleń dla osób poszukujących pracy zminimalizują problem bezrobocia w gminie x? Czy granty dla małych i średnich przedsiębiorstw są dobrym sposobem wspierania innowacji w Polsce? Odpowiedzi na takie pytania racjonalizują planowanie działań i pomagają uniknąć nadmiernych kosztów nieprzemyślanych decyzji.
- Ewaluacja **bieżąca** – pomaga identyfikować i rozwiązywać problemy we wdrażaniu. Czy uczestnicy szkoleń są zadowoleni ze sposobu i zawartości merytorycznej zajęć? Dlaczego w regionie X tak mało firm aplikowało o środki unijne? Wnioski i rekomendacje z takich badań pomagają menedżerom programów poprawić bieżącą płynność i jakość realizowanych działań.
- Ewaluacja **ex post (końcowa)** – poszukuje i analizuje rzeczywiste efekty zakończonych już działań. Czy po roku od zbudowania obwodnicy miasto rzeczywiście zostało odciążone? Czy wprowadzenie „zielonych strzałek” rzeczywiście poprawiło płynność ruchu?

Z punktu widzenia roli ewaluatora rozróżniamy:

- Ewaluacja **biurokratyczna** – jest nakazem prawnym formułowanym w edukacji przez instytucje nadzoru pedagogicznego. Ewaluator, będący niejako „na usługach” tych agencji rządowych, które sprawują kontrole i nadzór nad edukacją, sporządza dokumenty (raporty), które warto mieć na wypadek zewnętrznej kontroli.
- Ewaluacja **autokratyczna** – sprowadza ewaluatora do roli eksperta. Jest on badaczem społeczności, musi być znawcą przedmiotu ewaluacji i nie ma obowiązku konsultowania kryteriów ewaluacji, ponieważ – jako ekspert – wie jakie standardy odnieść do badanych obiektów.
- Ewaluacja **demokratyczna** – szkoła jako organizacja ucząca innych i ucząca się, ewaluator występuje tutaj jako medium (animator) w procesie wymiany informacji wielu grup osób zainteresowanych jakością edukacji. Dzięki ewaluacji szkoła dowiaduje się czegoś o sobie i stąd czerpie motywację do podejmowania działań projakościowych.

W zależności od sposobu przeprowadzenia badania wyróżniamy:

- Ewaluacja **wewnętrzna** – jest to model nie narzucony, zorientowany na proces, w związku z tym umożliwia ocenę nie tylko wyników, ale również jakości doświadczeń zainteresowanych. Dzięki swej specyfice ewaluacja wewnętrzna umożliwia określenie dynamiki rozwoju danej placówki. **Ewaluacja wewnętrzna jest procesem złożonym, wymagającym dużo czasu, zaangażowania i świadomości jej znaczenia dla pracy placówki. Najlepiej, gdy motywem jej podjęcia jest ta właśnie świadomość, a nie wymóg biurokratyczny czy też moda.**

Inicjatorem ewaluacji wewnętrznej w placówce może być każdy, ale z praktyki wiadomo, że najczęściej bywa nim dyrektor bądź jego zastępca. Należy jednak podkreślić, że ewaluacja ta nie służy kontrolowaniu nauczycieli przez dyrektora, ale jest pracą zespołową dyrektora z nauczycielami na rzecz podniesienia jakości pracy placówki oświatowej.

- Ewaluacja **zewnętrzna** – jest to model narzucający reguły i wymagania, zorientowany głównie na rezultat końcowy. Nie ma ona charakteru ciągłego, a raczej pulsacyjny, doraźny, przez co ogranicza wpływ na konstruktywne zmiany swojej placówki.

Każdy projekt ewaluacji powinien zawierać następujące elementy składowe:

- Przedmiot i zadania ewaluacji.
- Pytania kluczowe.
- Kryteria ewaluacji.
- Strategia, metody, techniki i narzędzia badawcze.
- Próba badawcza.
- Harmonogram badań ewaluacyjnych.

Trudny do pominięcia jest każdy z nich. Trudne jest określenie pytań kluczowych oraz kryteriów ewaluacji, czy też podjęcie decyzji o podejściu ilościowym czy jakościowym ewaluacji.

Mówiąc o ewaluacji należy wspomnieć też o jej standardach, kryteriach. Jeżeli nie ma szans na przeprowadzenie badań ewaluacyjnych we właściwy sposób, nie należy ich podejmować.

Standardy ewaluacji to:

- **Użyteczność** – ewaluacja powinna być przeprowadzona tylko wtedy, gdy istnieją szanse na wykorzystanie jej wyników.
- **Wykonalność** – ewaluację należy przeprowadzić tylko wtedy, gdy jest to możliwe ze względów politycznych i praktycznych, a efekty równoważą koszty.
- **Poprawność** – ewaluacja powinna być legalna, etyczna i z uwzględnieniem dobra jej uczestników oraz tych, których ona dotyczy.
- **Dokładność** – ewaluację należy przeprowadzić profesjonalnie, fachowo i precyzyjnie. Należy zadbać bowiem m.in. o kompletną dokumentację, wiarygodne informacje, analizy informacji i raporty.

Na użytek oświaty definicja procesu ewaluacji, wg Klemensa Stróżyńskiego, jest szersza. **Ewaluacja w szkole polega na zaplanowanym i metodologicznie uściślonym, systematycznym zbieraniu i przetwarzaniu informacji o warunkach, przebiegu i skuteczności działań szkoły.** Celem jej jest uzyskanie zobiektywizowanych wniosków w celu utrzymania, zaniechania bądź

modyfikacji podlegających badaniu działań szkoły lub też w celu zainicjowania nowych działań, czyli, ogólnie w **celu podejmowania decyzji kierowniczych**. Ewaluacja zgodnie z tą definicją musi być działaniem zaplanowanym, gdyż to pozwala określić, czemu ona służy, jakiego rodzaju informacje i w jaki sposób są zbierane oraz jak zamierza się spożytkować wnioski z ewaluacji.

Informacje podczas ewaluacji należy zbierać zgodnie z przyjętą metodologią (czyli z naukową poprawnością) oraz nie przypadkowo, ale systematycznie. Np. plotki, pogłoski, donosy nie powinny być uwzględniane w procesie ewaluacji ponieważ są niezgodne z metodologią i przypadkowe (choćby były nawet prawdziwe).

Zasada systematyczności i planowości ewaluacji nakazuje wyraźnie określić, czego i po co chcemy się dowiedzieć. Ewaluacja dokonywana jest w celu wykorzystania wyników, to znaczy, że w efekcie dyrektor lub rada pedagogiczna powinni podjąć pewne decyzje. Mogą one dotyczyć wprowadzenia nowych rozwiązań lub uruchomienia nowych działań, mogą też dotyczyć rezygnacji z rozwiązań lub działań już istniejących. **Czasem ewaluacja wykazuje, że istniejące działania są optymalne i wtedy decyzja polega na ich utrzymaniu, co jest także wykorzystaniem wyników ewaluacji, chociaż żadnych nowych działań się nie podejmuje ani z żadnych nie rezygnuje.**

Ewaluują się teraz wszystkie instytucje, oświatowe również. Czy to z samopotrzeby, czy z nakazu czy też z polecenia służbowego komórki nadrzędnej. Ewaluatorami są przeważnie sami zainteresowani, pracownicy placówek, a więc koszt niewielki. Sporządza się specjalnie na ten użytek narzędzia czyli ankiety ilościowe, jakościowe, czyni przeróżne obserwacje, wywiady itp. Włącza się do tego procesu odbiorców, użytkowników usług zakładowych. Przeznacza się na to dużo czasu służbowego, sporządza się stosowne raporty poewaluacyjne, wyciąga wnioski i co dalej? Jeśli na skutek badań okaże się, że placówka dla poprawy jej działania i funkcjonowania niezbędne będą dodatkowe fundusze, to czy je otrzyma? Należy mieć nadzieję, że tak, bo jaki sens miałaby przeprowadzona wcześniej ewaluacja?, a także należy mieć nadzieję, że ewaluacja, to szansa dla edukacji.

Literatura:

- red. R. Cierzniewska, *Ewaluacja jakości pracy nauczyciela*, Bydgoszcz 2003. sygn. 100588
 red. L. Korporowicz, *Ewaluacja w edukacji*, Warszawa 1997. sygn. 82791-2
 A. Brzezińska, Brzeziński, *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej*, Poznań 2000. sygn. 85731-3
 H. Radnor, *Ewaluacja*. Radom 1996. sygn. 79749
Ewaluacja pracy pracowników administracji publicznej w USA: materiały szkoleniowe, Warszawa 1994. sygn. Br 0179
 H. Komorowska, *Konstrukcja, realizacja i ewaluacja programu nauczania*, Warszawa 1995. sygn. 78929-31.

Sekuterska Honorata

Komunikacja interpersonalna w pracy nauczyciela w ujęciu zdrowotnym

Funkcja szkolnego „przewodnika” od danego przedmiotu jest funkcją niebywale odpowiedzialną. Nauczyciel jest ekspertem swojej dziedziny i jego zadaniem jest w jak najlepszy i najbardziej zrozumiały sposób przekazania wiedzy z tej konkretnej dziedziny. Właśnie sposób przekazywania informacji, sposób komunikacji z odbiorcą – z uczniem wymaga pewnych umiejętności, których nabywa się wraz z nabywaniem doświadczenia zawodowego. Nie tylko wiedza, ale także „droga” odbioru tej wiedzy stanowi składnik pracy pedagoga. W niniejszej pracy scharakteryzuję komunikację interpersonalną i wskażę, jaki wpływ wywiera ona na przekazywanie wiedzy uczniom.

Odpowiedzialność, jaka spada na osobę uczącą jest ogromnie wysoka. W dzisiejszych realiach szkolnych uczeń przygląda się nie tylko samej pracy nauczyciela, ale także jego postawie osobistej. Fakt ten powoduje, że nauczyciel w życiu ucznia pełni nie tylko funkcję zawodową, ale także funkcje osobistą. Uczeń przygląda się postawie nauczyciela, jego sposobie bycia, mówienia, ubierania się, odnoszenie do innych osób, reagowania na nieoczekiwane sytuacje itp. Obie te funkcje: zawodowa i osobista ściśle ze sobą współistnieją, nie można ich w żaden sposób od siebie oddzielić. Każde rozgraniczenie tych funkcji powoduje niedostępność nauczyciela wobec ucznia, sprawia, że uczeń nie może się w żaden sposób identyfikować ze swoim „przewodnikiem”, ponieważ jest mu obcy.

Bycie ekspertem w swojej dziedzinie nie wystarcza, żeby stać się dobrym nauczycielem, konieczna jest także znajomość relacji międzyludzkich, umiejętność rozwiązywania konfliktów, kreatywność, radzenie sobie w nieoczekiwanych sytuacjach, a także doskonalenie swojego głosu. Wymienione wyżej elementy, stanowią pewien zbiór umiejętności potrzebnych do pełnienia funkcji pedagoga. Oczywiście zbiór tych elementów jest znacznie większy, ale te wymienione przeze mnie tworzą pewien obraz sytuacji, w jakich nauczyciel może się znaleźć.

Niniejsza praca będzie charakteryzować wcześniej już wspomnianą rolę komunikacji interpersonalnej w procesie uczenia i rolę rozmowy, jako metody dydaktycznej. Oba analizowane przeze mnie aspekty będą niejako pretekstem do przejścia w główny problem mojego referatu, mianowicie w zagrożenia zdrowotne, jakie pojawiają się w pracy nauczyciela. Chciałabym zwrócić uwagę na choroby, o których nauczyciel powinien mieć pełną świadomość. Bardzo dużo uwagi poświęca się wypaleniu zawodowemu i odporności na stres, ale niewiele jest informacji o tym, jak uchronić się przed chorobami gardła.

I. Komunikacja werbalna i niewerbalna

Komunikacja interpersonalna to proces, który zachodzi nieustannie, bowiem przez cały czas swoją postawą ciała, mimiką, gestykulacją, no i wreszcie słowami przekazujemy określone informacje. Mimo że rozmawiamy ze sobą, nie

znaczy, że się rozumiemy. Efektywna komunikacja ma bezpośredni wpływ na nasze życie rodzinne, zawodowe, towarzyskie. Sztuka porozumiewania jest podstawową umiejętnością życiową. Kiedy potrafimy skutecznie się porozumiewać zazwyczaj mamy udane związki, jesteśmy doceniani w pracy, otacza nas krąg przyjaciół, krótko mówiąc życie nam się układa. Sztuki komunikacji niestety nie uczą w szkołach, nie zawsze mamy też dobre wzorce w osobach rodziców.

Słownik współczesnego języka polskiego **komunikacja werbalna to przekazywanie wiadomości, porozumiewanie się, wymaga ona nadawcy i odbiorcy.** Oczywiście, definicja ta jest bardzo ogólna. Czy wystarczy jedynie „przekazywać” wiadomości na lekcjach, aby uzyskać pożądane efekty? Z pewnością nie. Nauczyciel musi tę definicję rozszerzyć i skupić się na tym, co zrobić, aby ta komunikacja była udana? Przedstawię teraz czynniki wspomagające komunikowanie się.

1. **SLUCHANIE** Thomas Gordon wyróżnia cztery rodzaje słuchania: bierne (milczenie), z odpowiedziami potakującymi, z tzw. „otwieraczami” i słuchanie aktywne. Za najbardziej wartościowy uważa ostatni rodzaj słuchania. Aktywne słuchanie sprawia, że uczeń czuje, iż jego poglądy są rozumiane i szanowane. Wypowiedzi zwrotne, które otrzymuje od nauczyciela, informują go o byciu akceptowanym, co sprzyja budowaniu klimatu zaufania i dobrej komunikacji. Innym narzędziem wspomagającym aktywne słuchanie jest
2. **PARAFRAZA** - to powtórzenie własnymi słowami tego, o czym mi opowiadał rozmówca. Dzięki tej metodzie łatwiej jest zapamiętać treść rozmowy, łatwiej uniknąć nieporozumień, ale również łatwiej wyeliminować wszelkie bariery, o których mówiłam. Parafraza ma określoną konstrukcję, zaczynamy np. w ten sposób: czy chcesz przez to powiedzieć...; innymi słowy...; jeśli Cię dobrze zrozumiałam.... I teraz możliwie wiernie, ale własnymi słowami powtarzamy to, o czym opowiedział nam rozmówca. Jeśli okaże się, że coś zrozumieliśmy niewłaściwie, rozmówca skoryguje to.
3. **PRECYZOWANIE** - odnosi się to do tej wypowiedzi, która nie jest wystarczająco jasna. Aby doprecyzować daną wypowiedź mogę zapytać: co masz na myśli? jak to rozumiesz? co to dla Ciebie znaczy? Dla rozmówcy będzie to oznaczać, że jestem zainteresowana jego opowieścią.
4. **INFORMACJA ZWROTNA** - kiedy już dzięki parafrazowaniu i precyzowaniu poznajemy istotę problemu naszego rozmówcy, czas by powiedzieć jej, co czuliśmy, czego doświadczyliśmy, słuchając tego, co ta osoba mówiła. Informacja zwrotna powinna być przede wszystkim natychmiastowa, szczerza i wspierająca.

Komunikacja werbalna to mowa, która jest najbardziej złożonym, subtelnym i specyficznym ludzkim środkiem porozumiewania się. Mowa ludzka jest wyuczona, może przenosić informację o wydarzeniach zewnętrznych na strukturę gramatyczną i zdania, które ujmują

złożone znaczenia. Mowa jest używana na wiele różnych sposobów: jest podtrzymywana i rozbudowywana przez sygnały niewerbalne, a wypowiedzi są składane w zdania tworzące konwersację. Rozróżniamy różne rodzaje wypowiedzi werbalnej: mowa egocentryczna, polecenia, instrukcje, pytania, informacje. Warunkiem dobrej komunikacji słownej jest wspólny słownik w zakresie poruszanego tematu. Niezbędna jest prostota słów. Nauczyciel podczas prowadzenia lekcji posługuje się nie tylko słowami, stosuje także kanały komunikacji niewerbalnej. Komunikatom werbalnym przekazywanym rozmówcy nieodłącznie towarzyszy **ekspresja niewerbalna**, która dostarcza kontekstu ułatwiającego interpretację usłyszaną wypowiedzi. Wyodrębniono cztery różne rodzaje **ekspresji niewerbalnej**:

1. **Mimika twarzy** stanowi źródło informacji na temat stanów emocjonalnych i postaw, takich jak sympatia czy wrogość. Naukowcy stwierdzili, że istnieje sześć głównych rodzajów mimiki odpowiadających następującym emocjom: szczęście, zdziwienie, strach, smutek, gniew, pogarda.
2. **Proksemika** dostarcza informacji o partnerach interakcji na podstawie przestrzennej odległości między nimi, sposobu strukturyzowania i wykorzystania mikrop przestrzeni. Zachowania proksemiczne pozostają pod wpływem dwóch sprzecznych potrzeb: afiliacji i prywatności.
3. **Kinezytyka** analizuje postawy ciała, gesty i inne ruchy ciała. Jeden z podstawowych aksjomatów komunikowania brzmi, iż jest to zjawisko nieuchronne. Można przestać mówić w sensie wokalnym ale nie można w ogóle wstrzymać emitowania informacji- intencjonalnie lub nieintencjonalnie ciało stale wysyła sygnały poprzez postawę, pochYLENIE, rozluźnienie, napięcie, gesty.
4. **Prajęzyk** - Źródłem informacji są cechy głosu- wysokość, napięcie, tempo mówienia, wahania i inne zakłócenia płynności mowy.

Język słów, ze swą zadziwiającą złożonością struktury i bogactwem słownika, jest głównym środkiem, za pomocą którego ludzie wyrażają swoje myśli i uczucia. Przyjęcie założenia, że język słów jest jedynym środkiem porozumiewania się, byłoby poważnym błędem. Ważną zasadą w zakresie komunikacji interpersonalnej jest zachowanie spójności pomiędzy przekazem werbalnym a ekspresją niewerbalną. Najważniejsza natomiast pozostaje przyjazna i życzliwa postawa wobec rozmówcy. Potrafi ona zrekompensować wszelkie deficyty kompetencji komunikacyjnej. Warto też wymienić składniki, które charakteryzują proces gestykulacji. Kiedy mówimy nieustannie poruszamy rękami, głową ale też całym ciałem. Ruchy te są skoordynowane z mową i stanowią część całościowego procesu komunikowania się. Kiwanie głową jest dość specyficznym rodzajem gestu i odgrywa dwie zasadnicze funkcje:

- po pierwsze działa jako wzmocnienie, nagroda i zachęta dla rozmówcy do kontynuowania wypowiedzi

- po drugie- służy synchronizacji interakcji - kilkakrotne kiwnięcie głową (seria) oznacza brak zgody i chęć zabrania głosu.

II. Zakłócenia w komunikacji

Chciałabym przyjrzeć się czynnikom wpływającym destrukcyjnie na komunikację Nauczyciel –Uczeń. Thomas Gordon mówi aż o dwunastu blokadach komunikacyjnych, które można połączyć w pewne grupy.

Grupa I.

Nakazy, polecenia, ostrzeżenia i groźby. Formułując je w stosunku do ucznia informujemy go o tym, że jego potrzeby i problemy nie są dla nas ważne, że on sam jest nie do przyjęcia, a w razie niepodporządkowania się grożą mu kary. Te ostatnie wywołują u dziecka najczęściej złość, oburzenie i opór.

Grupa II

Ta grupa blokad opiera się na założeniu, że młody człowiek nie jest w stanie wykonać samodzielnie zadania, rozwiązać problemu, nie umie czy nie wie, jak ma coś zrobić. W związku z tym nauczyciel doradza, sugeruje, poucza, robi wykład bądź moralizuje. Takie zachowanie osoby dorosłej wywołuje u ucznia poczucie niezrozumienia i niszczy jego zaufanie we własne siły.

Grupa III

Krytykowanie, potępienie, osądzanie. Wypowiedzi te sprawiają, że dzieci czują się głupie, mają poczucie niskiej wartości, ich samoocena jest zanizana

Grupa IV

Szczególnie niewłaściwym sposobem przekazywania informacji o uczniu jest obrzucanie go inwektywami i ośmieszanie, co mocno uderza w godność osobistą dziecka, powodując jego gniew bądź zamknięcie się w sobie. Podobną reakcję mogą wywołać wypowiedzi zabarwione sarkazmem czy złośliwościami.

Będąc nauczycielem należy mieć świadomość tego, jakie sytuacje mogą mieć miejsce na prowadzonej lekcji. Oczywiście każda sytuacja kształtowana jest po przez zachowanie, dlatego należy uporządkować wszystkie możliwe zachowania uczniów do jednej „komody”, a następnie podzielić je na poszczególne „szuflady”. W porządkowaniu zachowań uczniów musimy rozgraniczyć sobie miejsce na dwa pola

Krok 1.

Wszystkie zachowania uczniów

Krok 2.

Zachowania możliwe do przyjęcia
Zachowania niemożliwe do przyjęcia

Rozróżnienie wszystkich zachowań uczniów na te właściwe i na niewłaściwe pozwoli nam na ustalenie pewnych zasad panujących w klasie i pomoże w utrzymaniu dyscypliny. Jednak nie każdy nauczyciel stosuje takie same kryteria. Dla bardziej wymagających nauczycieli pole z zachowaniami nie do przyjęcia będzie znacznie większe. Natomiast nauczyciel mniej wymagający pozwoli na poszerzenie pola z zachowaniami do przyjęcia.

Nauczyciel wymagający

Nauczyciel bardziej akceptujący

Zachowania do przyjęcia 30%	Zachowania do przyjęcia 80%
Zachowania nie do przyjęcia 70%	Zachowania nie do przyjęcia 20%

Nauczyciel wymagający będzie narzucał uczniom wysokie standardy, które mają na celu zdyscyplinowanie zachowań wszystkich uczniów. Jednak w utrzymaniu tej dyscypliny przeszkadza bardzo często pora dnia, w jakiej odbywa się godzina lekcyjna. W przedstawieniu tej zależności posłużę się diagramem

RANO

PO POŁUDNIU

Zachowania do przyjęcia	Zachowania do przyjęcia
Zachowania nie do przyjęcia	Zachowania nie do przyjęcia

Zmiana objętości tych pól zależy w dużym stopniu od stopnia aktywności nauczyciela, ale i uczniów. Rano jesteśmy bardziej pobudzeni do działania niż np. na 6 godzinie lekcyjnej, gdy czasem nauczyciel prowadzi lekcje z bólem głowy. Każdy najmniejszy czynnik powodujący zmianę w naszym nastawieniu ma wpływ na jakość przekazywanej treści. Aby eliminować zakłócenia w komunikowaniu się w szkole, należy:

- starać się mówić zawsze właściwym tonem głosu, o

- ile to możliwe tłumiać nieodpowiednie emocje,
- mówić bardzo zrozumiale,
- utrzymywać równe tempo mówienia, nie za szybko, niezbyt wolno,
- nie mówić w sposób monotony, akcentować ważne punkty, unikać podnoszenia głosu na końcu zdania,
- zwracać uwagę na gesty, mimikę twarzy, pozycję ciała, aby w ten sposób wzbudzić pozytywne odczucia

III. Rozmowa jako metoda dydaktyczna

Nauczyciel musi traktować ucznia jak osobę, która jest odbiorcą jego komunikatu. Wcześniejsze informacje, charakteryzujące komunikację interpersonalną pozwalają nam zrozumieć, jak ważna jest świadomość własnej autoprezentacji i świadomości posługiwania się właściwym językiem. Wszystko, co mówi nauczyciel, a co ważniejsze to, w jaki sposób mówi wywołuje reakcje uczniów. Nie zawsze jest to reakcja pozytywna, nie wszystkie wypowiedziane słowa trafiają do odbiorców. Ale najważniejsze jest, żeby znać właściwy sposób komunikowania się.

Definicja rozmowy – to wzajemna wymiana myśli za pomocą słów. Zawiera takie elementy jak komunikat, kod, uczestników rozmowy. W ujęciu pedagogiki rozmowa to komunikowanie się oparte na relacjach interpersonalnych.

Rozmowa- która występuje między przynajmniej dwoma uczestnikami, uczestnikami którymi jeden informuje - nadaje czyli koduje i emituje, a drugi tę wiadomość odbiera i odczytuje czyli dekoduje. W toku komunikowania się wiadomości przekazywane są za pomocą sygnałów. Sygnałem jest każde zachowanie się, które zostało spostrzeżone przez drugą osobę. Sygnały te w procesie kształcenia muszą spełnić dwie funkcje. Są systemem porozumiewania się w klasie, w szkole oraz środkiem uczenia się.

Edukacja opiera się na dialogu między uczniem a nauczycielem, dlatego tak ważne jest aby nauczyciel prawidłowo stosował metodę dydaktyczną – rozmowę. To poprzez mówienie o tym co widzieliśmy, czego doświadczyliśmy i jaki użytek zrobiliśmy z naszych doświadczeń, myśl rozrasta się, nabiera szlachetnych kształtów, aż w końcu owocuje nowymi problemami nowymi odkryciami. Takie możliwości daje nam dyskurs edukacyjny.

Dyskurs edukacyjny to rozmowa między nauczycielem a uczniem, rozmowa nauczającego z nauczonym. W szkole najważniejszy jest styl komunikowania się, jakim posługuje się nauczyciel.

Wyróżniamy dwa style komunikowania się:

- styl partnerski – cechuje się tym, że osoba znajdującą się w roli nadawcy uwzględnia osobę partnera z jego doświadczeniem i zasobem wiedzy, a jednocześnie uwzględnia w procesie porozumiewania się własny punkt widzenia. Język używany do wypowiedzi jest dostosowany do możliwości rozmówcy. Przejawia się to w stosowaniu i wykorzystywaniu informacji zwrotnych. Sposób komunikowania się jest ukierunkowany na efektywność porozumienia się, wymiany informacji, na rozmowę, a nie na zaspokajanie własnych potrzeb. Nauczyciel traktując dziecko podmiotowo, akceptuje inność dziecięcego świata jego prawo do podejmowania decyzji.
- styl niepartnerski – jest zupełnie odwrotny do powyższego, wyróżniamy dwa rodzaje niepartnerskiego komunikowania się
 - a) styl egocentryczny – gdzie rozmówca koncentruje się głównie na własnej osobie. Nawet jeśli dostrzega w procesie komunikacji punkt widzenia partnera to nie uwzględnia go
 - b) styl allocentryczny – gdy rozmówca koncentruje się na osobie partnera, nie uwzględniając własnej potrzeby

Nie ukrywam, że stosowniejszy w prowadzeniu lekcji jest styl partnerski, który niejako uwzględnia potrzeby ucznia i respektuje jego tożsamość, jego sposób odbierania i rozumienia świata. Nie możemy jednak zapomnieć o tym, że prowadzenie lekcji to także sposób, który uwzględnia elementy wychowawcze. W literaturze pedagogicznej funkcjonuje takie pojęcie, jak

- „styl kierowania wychowawczego” tzn. jest to stały sposób pełnienia roli kierowniczej. Wyróżniamy dwa style kierowania wychowawczego w czasie lekcji:
- **styl demokratyczny** – przeważa w nim stosowanie rozwiązań liberalnych uzgodniony zespołowo, efekt wychowawczy uzyskuje się przez ustalenie norm grupowych, przestrzeganych nie pod przymusem, ale z uwagi na ich akceptację przez grupę.
- **styl autokratyczny** – w którym nauczyciel operuje zakazami i nakazami

Prowadząc rozmowę lekcyjną pożądanym stylem kierowania wychowawczego jest styl demokratyczny, który dopuszcza partnerski układ między wychowawcą, a wychowankiem. Przywołam teraz schemat modelu wychowawczego zaproponowany przez Alinę Brzezińską.

Model II skoordynowanej aktywności medycyny pracy.
ucznia i nauczyciela (wzajemnie dostosowujących się)

Układ pozycji Nauczyciel - uczeń	Istota uczenia się	Działania nauczyciela i ucznia
Uczeń-nauczyciel - reakcja symetryczna: równowaga pozycji ucznia i nauczyciela - relacja podmiotowa nauczyciel i uczeń wzajemnie zaspokajają swoje potrzeby (dwupodmiotowość)	- inspirowanie doświadczenia (samodzielnie formułowanie wniosków, refleksja) - odkrywanie i tworzenie - metoda próbowania i poprawiania - określone zakresy odpowiedzialności za efekty	- działania nauczyciela i ucznia wzajemnie inspirowane i wzmacniane - nauczyciel i uczeń razem organizują środowisko uczenia się i współtworzą program uczenia się („program wspólny”) - silne zaangażowanie ucznia i nauczyciela - satysfakcja (wewnętrzne obu stron)

Pragnę przypomnieć, że rozmaitym metodom aktywizującym, towarzyszy metoda ustna. Metoda ustna rozumiana równoznacznie z metodą rozmowy, obejmująca swym zakresem stawianie pytań, analizę, komentowanie odpowiedzi, formułowanie wniosków.

ROZMOWA

pogadanka - dyskusja – wywiad- dialog

IV. Ochrona głosu w pracy nauczyciela

Praca nauczyciela jest zawodem szczególnym, m.in. z uwagi na środowisko pracy. W związku z tym nauczyciele są narażeni na wiele czynników ryzyka, które mogą prowadzić do wystąpienia choroby zawodowej. Młodzi nauczyciele na ogół nie znają cyklu profilaktycznego związanego z ochroną zdrowia pracowników oświaty. Ale wielu z biegiem lat głos niewłaściwie „eksploatowany” odmawia posłuszeństwa. Wtedy zaczynają się kłopoty. W tym kontekście warto przypomnieć kilka informacji dotyczących czynników ryzyka i możliwości ochrony przed nimi. Warto uzmysłowić rolę konsultacji w poradni specjalistycznej (z laryngologiem, foniatrą i logopedą) lub w lokalnej poradni

Pojęcie **choroba zawodowa** - według encyklopedii - obejmuje schorzenia powstające wskutek stałego przebywania ciała w niedogodnej pozycji, systematycznego wykonywania forsownych czynności lub regularnego przebywania w otoczeniu zawierającym czynniki szkodliwe dla zdrowia (hałas, nieodpowiednie oświetlenie, zapylenie, promieniowanie, związki chemiczne, zwiększone obciążenie psychiczne itp.). Choroba zawodowa występuje po dłuższym okresie czasu przebywania w niesprzyjających warunkach, a ich przebieg i leczenie jest równie długotrwałe. Choroby zawodowe są zazwyczaj chroniczne lub przewlekłe i często prowadzą do trwałej utraty zdrowia. Chorobami zawodowymi mogą być zarówno takie, które dotyczą w różnym stopniu całość populacji, jak również istnieją choroby charakterystyczne, występujące tylko (lub głównie) w wybranych grupach zawodowych. U nauczycieli choroba ta dotyczy narządu głosu. W oparciu o pojęcie choroby zawodowej warto wspomnieć, iż istnieją stosowne przepisy prawne regulujące zasady orzekania o jej zaistnieniu. W przypadku nauczyciela takim wyznacznikiem prawnym jest Karta Nauczyciela oraz odpowiednia ustawa o chorobach zawodowych. Nauczyciele w trakcie wykonywania pracy zawodowej są narażeni na następujące czynniki ryzyka:

1. nadmierna lub niewłaściwa emisja głosu,
2. pyły kredowe,
3. uszkodzenie słuchu związane ze zwiększonym natężeniem hałasu,
4. nadmierna ilość godzin (niektórzy nauczyciele pracują na półtora etatu),
5. stresujące warunki pracy,
6. kurz,
7. nieprawidłowy mikroklimat (niekiedy niedogrzenie pomieszczenia).

Podstawowym narzędziem pracy nauczyciela jest aparat głosowy. Właściwe przygotowanie zawodowe winno wskazywać na to, iż pedagog będzie umiejętnie posługiwał się aparatem mowy. O prawidłowym wykorzystaniu narządu głosu decyduje kilka czynników, takich jak:

1. umiejętność prawidłowego oddychania przeponowego, która niesie za sobą prawidłową emisję głosu,
2. dbałość o higienę pracy zawodowej nauczyciela:
 - praca w przewietrzonych salach;
 - pauzy przy większym wysiłku głosu;
 - posługiwanie się ćwiczeniami foniatrycznymi w celu ochrony strun głosowych;
 - właściwa artykulacja;
 - umiejętność pracy z grupą,
 - profilaktyka (witamina A+E, tabletki do ssania, nawilżanie),
 - badania profilaktyczne - spirometria, badanie foniatryczne, audiometryczne, tympanometryczne, obiektywne badanie słuchu ABR (wykonywane co rok).

Nie można mówić o gwarancjach ustrzeżenia się przed ryzykiem choroby zawodowej, ponieważ istnieją także indywidualne, anatomiczne predyspozycje aparatu głosowego (niestety, nie stwierdza się ich przed podjęciem pracy), które stanowią rokowania wystąpienia choroby. Nauczyciele dbający o zdrowe utrzymanie się w zawodzie winni dbać nie tylko o indywidualne bezpieczeństwo i higienę pracy na co dzień, ale powinni pamiętać o roli profilaktycznych kon-

sultacji z lekarzem laryngologiem, foniatrą oraz logopedą w ramach dbałości o narząd mowy. Celowość badań diagnostycznych u poszczególnych specjalistów ma bardzo duże znaczenie, które sprowadza się najogólniej do konkretnych obszarów. Przypomnijmy:

- Laryngolog - zajmuje się schorzeniami, a także leczeniem chorób gardła i krtani.
- Foniatra - zajmuje się fizjologią i patologią mowy oraz leczeniem zaburzeń mowy.
- Logopeda - zajmuje się zaburzeniami mowy oraz sposobami ich usuwania.

Na ogół nauczyciele wiedzą, iż dzięki regulacjom prawnym w zawodzie nauczyciela istnieje możliwość skorzystania z urlopu dla poratowania zdrowia - jest to czas, w którym nauczyciel może korzystać z wypoczynku sanatoryjnego, poświęcić się rehabilitacji narządu głosu (ćwiczenia zalecone przez logopedę), regeneracji (czas trwania - nie dłużej niż 10 miesięcy; w zależności od ustaleń lekarza kierującego).

Ważnym elementem w zawodzie nauczyciela są również stresujące warunki pracy. Udowodniono, iż ma to duży wpływ na prawidłowe funkcjonowanie aparatu głosu. Wiąże się to z nadmiernym napięciem mięśni wspomagających mówienie i strun głosowych. Dlatego ważnym elementem w profilaktyce choroby zawodowej nauczycieli jest psychologia przemysłowa. Obejmuje ona rozmaite aspekty organizacji i zarządzania zasobami ludzkimi. Początkowo ograniczała się do weryfikowania cech osobowości, predestynujących człowieka do pewnej pracy lub sugerujących rezygnację lub przekwalifikowanie się wykluczających go z jej wykonywania. Stopniowo rozszerzyła swój przedmiot na wykrywanie i opis czynników stresogennych, pojawiających się w pracy, źródeł konfliktów, wpływu komunikacji międzyludzkiej na wydajność pracy, optymalizację warunków pracy (np. barwa przedmiotów, oświetlenie, hałas, wibracje, działanie pola elektromagnetycznego); pomaga w lepszej organizacji i podnoszeniu efektywności. Organizowane są dla nauczycieli (pracowników oświaty) różnorodne szkolenia, kursy, szkoleniowe rady pedagogiczne na temat sposobów relaksacji. Prezentowane są tzw. treningi psychologiczne i inne ćwiczenia, zabawy ułatwiające odprężenie, rozwiązywanie problemów, konfliktów. Wsparcie nauczycieli pod tym kątem powinno być zadaniem pracodawcy. Aktualnie w mediach trwa gorąca dyskusja na temat konieczności przygotowywania do wykonywania zawodu nauczyciela przez wyższe uczelnie, które zmniejszy do minimum występowanie schorzeń zawodowych. Chodzi o podniesienie świadomości nauczycieli w kontekście operowania głosem oraz jakościowe potraktowanie zagadnienia. W wielu województwach istnieją programy ochrony narządów głosu nauczycieli, które realizowane są przy współpracy ośrodków medycznych. Środowiskiem pracy nauczycieli jest szkoła, często małe sale lekcyjne, nadmierna liczebność uczniów w klasie, brak nagłośnienia, nieodpowiednia wilgotność i temperatura powietrza, mówienie z dużym natężeniem w zmiennych warunkach atmosferycznych lub w pomieszczeniach, gdzie pracują hałaśliwe maszy-

ny w czasie nauki przedmiotów zawodowych - wszystkie te czynniki wywierają niekorzystny wpływ na narząd głosu - narzędzie pracy nauczyciela. Choroby narządu głosu od kilku lat są najczęściej rozpoznawaną patologią zawodową w Polsce. Dlatego istnieje konieczność podjęcia kompleksowych działań, które w istotny sposób ograniczą to patologiczne zjawisko wśród nauczycieli. Ważne jest uświadamianie młodych nauczycieli rozpoczynających karierę zawodową o konieczności ochrony głosu, a także o ryzyku, jakie niesie ze sobą częste używanie aparatu głosowego.

Komunikujemy się poprzez język, używamy słów, aby przekazać informacje. Musimy pamiętać o tym, że nasz aparat głosowy jest najważniejszym elementem wbudowanym w nasze ciało. Nie dbając o stan naszego głosu przekreślamy nasze szanse na to, by zostać dobrym, odpowiedzialnym i zrozumianym nauczycielem. Wybierając nauczycielską karierę zawodową musimy pamiętać o naszym zdrowiu, ponieważ to ono jest gwarantem naszego sukcesu. Nauczyciel to osoba, która przede wszystkim przekazuje wiedzę uczniom, ważne jest aby był on niezawodnym ekspertem w swojej dziedzinie, ale równie ważne jest to, aby znał wszystkie metody pozwalające na ochronę i profilaktykę aparatu głosowego.

Bibliografia:

1. T. Gordon, *Wychowanie bez porażek w szkole*, przeł. D. Szafrńska-Poniewska, Warszawa 1996.
2. E. Bochno, *Rozmowa jako metoda oddziaływania wychowawczego*, Kraków 2004.
3. A. Brzezińska, *Psychologia wychowania*, [w:] Psychologia. Podręcznik akademicki, Gdańsk 2000.
4. K. Ernest, *„Szkolne gry uczniów. Jak sobie z nimi radzić”*, tłum. J. Troczyński, Warszawa 1972.
5. O. Speck, *Być nauczycielem*, przeł. E. Cieślak, Gdańsk 2005.
6. A. Faber, E. Mazlish, *Jak mówić żeby dzieci nas słuchały...*, przeł. M. Więznowska, Poznań 1993 r.
7. Komunikacja, [w:] *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1998.

„Miej zawsze przed sobą
cel do osiągnięcia”

Sekuterska Honorata

Praca zespołowa. Integracja, partnerstwo i aktywne działanie

Zespół - według definicji słownikowej - to określona grupa ludzi, działających wspólnie i wykonujących wspólnie określony rodzaj czynności. Bardzo istotnym składnikiem tej definicji jest powtarzający się dwukrotnie przysłówek 'wspólnie'. Istota tego słowa polega na tym, że określa ono charakter wykonywanej czynności. Kładzie nacisk na wspólnotowe działanie, czyli takie, które opiera się na działaniach każdej jednostki należącej do danego zespołu. Czynności każdej osoby wchodzącej w skład zespołu są ściśle związane z efektami pracy całej grupy. Dlatego też najważniejszym elementem pracy zespołowej jest porozumiewanie się, nawiązanie pozytywnego, niezakłóconego kontaktu z wszystkimi osobami tworzącymi dany zespół. Umiejętność prowadzenia prawidłowego dialogu pomaga pokonywać sytuacje konfliktowe. Praca w zespołach jest taką formą prowadzenia lekcji, która pozwala te konfliktowe sytuacje jednocześnie pokazywać i pokonywać.

*** Nauczyciel języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 5 im. Dzieci Polskich w Pile**

W szkole nauczyciel współpracuje z wieloma zespołami, bowiem każda klasa to odrębna grupa uczniów tworzących jeden zespół. Każda klasa to także grupa społeczna, bowiem tworzą ją uczniowie o różnym sposobie myślenia, o różnych cechach charakteru o różnym poziomie inteligencji, a wreszcie pochodzących z różnych środowisk. Współpraca z każdym zespołem klasowym wymaga od nauczyciela przede wszystkim szybkiej orientacji i rozpoznania wszystkich ról, jakie odgrywają uczniowie.

Rolą społeczną nazywamy *system oczekiwań grupy w stosunku do zachowania się jednostki zajmującej w tej grupie określoną pozycję*. Rozpoznanie uczniowskich ról pozwoli na wykorzystanie ich naturalnego sposobu bycia do przydzielania określonej funkcji w zespole. Poprzez przydzielanie uczniom określonych funkcji w zespole takich jak lider, krytyk, sekretarz, mediator mamy do czynienia nie tylko z rolami uczniowskimi, ale także z rolami społecznymi. Każdy uczeń bez względu na rodzaj funkcji jaka została mu przydzielona współtworzy zespół i jest z nim ściśle związany. Zadaniem nauczyciela jest uświadomienie uczniowi tej zależności, a także przekonanie go o tym, że jego praca i jego udział wpływa na jakość pracy całego zespołu. Prace zespołowe muszą być dokładnie koordynowane przez nauczyciela. Nauczyciel podobnie jak członkowie zespołu może wcielać się w rozmaite role. Przywołam kilka najważniejszych ról, które mogą zostać odgrywane podczas obserwacji pracy zespołów.

Osoba neutralna - nauczyciel kontroluje dyskusję, ale nie wpływa na jej przebieg, co umożliwia tworzenie w klasie klimatu demokratycznego.

Facylitator - nauczyciel musi wykazywać zdolność uważnego słuchania, jest skoncentrowany na uczniach, pomaga im w wyrażaniu tego co zrozumieli podczas lekcji

Doradca - nauczyciel może sugerować członkom zespołu różne sposoby rozwiązywania problemu, ale nie może ich narzucać.

Komentator - nauczyciel znajdując się poza obrębem zespołu od czasu do czasu komentuje dynamikę działań grupowych lub rodzaj podawanych argumentów

Wędrowiec - w czasie, gdy zespoły pracują nad zadaniami nauczyciel wędruje po klasie i służy pomocą. Podczas lekcji nauczyciel może wcielać się kolejno w każdą z wymienionych ról. Zależy to od rodzaju zadania, jakie muszą wykonać, zespołu, od dynamiki danej grupy, od celów lekcji, jakie zostały wyznaczone przez nauczyciela. Ważne jest także to, jaka forma organizacji pracy w zespole zostanie przez nauczyciela wybrana. Ma on do wyboru trzy możliwości:

- forma jednolita - wszystkie grupy otrzymują to samo polecenie do wykonania.
- forma zróżnicowana - każda grupa otrzymuje inne polecenie do wykonania.
- forma mieszana - pierwsza grupa ma inne polecenie do wykonania niż grupa druga, lub każda z grup ma do wykonania to samo polecenie, ale ma je zastosować do różnych tekstów.

Niezależnie od rodzaju organizacji pracy w zespole, jaką wybierze nauczyciel musi on kontrolować czas, jaki został wyznaczony na wykonanie polecenia, musi wnikliwie obserwować prace każdego zespołu, a co najważniejsze musi opanować hałas, jaki wytwarza się podczas wykonywania ćwiczeń zespołowych. Pragnę zwrócić uwagę na to, że ćwiczenia zespołowe korzystnie wpływają na opanowanie, czy też likwidowanie strachu i wstydlivosti uczniów. Praca zespołowa pomaga zmniejszać dystans między uczniami mniej odważnymi, a tymi bardziej odważnymi. Chcąc wskazać kilka najważniejszych zasad, jakie muszą zostać przestrzegane przy stosowaniu pracy w zespołach przywołam kilka swoich lekcji przeprowadzonych podczas praktyki w szkole podstawowej.

KLASA IV:

ZESPOŁOWE TWORZENIE OGŁOSZENIA

W klasie IV zadaniem uczniów było wykonanie ogłoszenia, które pomogłoby odnaleźć zaginionego psa. Każdy z uczniów miał odliczyć do czterech, odliczanie przebiegło bardzo sprawnie, ale niestety większość uczniów szybko zapomniała swoje numery, przez co nie było możliwe utworzenie grup. Odliczenie musiało zostać powtórzone. Problem z utworzeniem zespołów wpłynął na dalszy przebieg lekcji. Zebranie poszczególnych uczniów tworzących jeden zespół w określone miejsce wywołało zamieszanie i hałas. Uczniowie krzyčeli do siebie, upewniając się, jaki kto ma numer i gdzie znajduje się stanowisko danej grupy. Sytuacja zmuszała do wypowiedzenia kilku krótkich „hasel”, które uporządkowały cały lekcyjny chaos. Zagubienie uczniów podczas odliczania i formowania zespołów dały mi jednoznaczny sygnał o tym, że klasa nie potrafi pracować w zespołach, że ta forma prowadzenia lekcji była uczniom kompletnie niezna. Polecenie dla wszystkich czterech zespołów było takie samo: *Proszę wykonać ogłoszenie*.

szanie, które pomoże odszukać zaginionego kilka dni temu psa.

Przed wykonaniem polecenia uczniowie wymieniali informacje, jakie muszą umieścić na swoich ogłoszeniach: opis psa, telefon kontaktowy lub adres, datę zaginięcia, formę nagrody itp.

Najważniejsza podczas tej lekcji była dla mnie obserwacja pracy każdego zespołu. Konieczne były interwencje w każdej grupie, bowiem inicjatywę w redagowaniu ogłoszenia przyjmowały często tylko dwie bądź jedna osoba, a pozostałe biernie przyglądały się pracy swoich kolegów. Musiałam uświadomić zespół o tym, że każda osoba musi wziąć udział w tworzeniu ogłoszenia. Każdy uczeń musiał poczuć, że jest małą częścią większej całości. Praca w każdym zespole wyglądała inaczej.

Zespół nr 1 – w skład zespołu wchodziło pięciu chłopców, skoncentrowali się na umieszczeniu na środku ogłoszenia wizerunku psa, jeden z nich odgrywał rolę lidera, który podpowiadał jakim kolorem mają pisać, gdzie mają być umieszczone informacje, jak ma wyglądać zaginiony pies.

Zespół nr 2 – zespół tworzyły dwie dziewczynki i trzech chłopców, inicjatywę twórczą nad projektem ogłoszenia przejęły dziewczęta, zespół używał różnych kolorów do pisania, przez co ogłoszenie było kolorowe i zachęcało do jego przeczytania.

Zespół nr 3 – w skład zespołu wchodziły trzy dziewczynki i trzech chłopców, grupa nie mogła podzielić między sobą poszczególnych ról, dziewczynki miały swój pomysł na ogłoszenie, chłopcy mieli zupełnie inną propozycję. Zespół podzielił się na dwa odłamy, chłopcy chcieli stworzyć swoje oddzielne ogłoszenie, zespół nie mógł sam dojść do porozumienia. Konieczna była interwencja i narzucenie odpowiednich ról każdemu uczniowi i pogodzenie pomysłu dziewcząt z pomysłem chłopców.

Zespół nr 4 – w skład zespołu wchodziły cztery dziewczynki i dwóch chłopców. Inicjatywę twórczą przejęły dziewczynki, chłopcy zajęli się rysowaniem wizerunku psa, dziewczynki zadbały o część informacyjną. Praca została samodzielnie podzielona przez członków zespołu. Był to najlepiej pracujący zespół.

WNIOSKI

Z lekcji przeprowadzonej w klasie IV wysunęłam następujące wnioski:

1. Uczniowie niezbyt często pracowali w grupach.
2. Uczniom trudno było współpracować z kolegami i koleżankami, z którymi nie są blisko zaprzyjaźnieni.
3. Pomimo napisanego na tablicy polecenia, uczniowie zadawali mnóstwo pytań upewniając się, czy mogą umieścić inne informacje na ogłoszeniu (czy rysunek psa ma być duży, czy mały, jakim kolorem mają pisać itp.).
4. Podczas wspólnej pracy ujawniły się talenty plastyczne uczniów, którzy zajmowali się rysowaniem psa. Byli podziwiani przez swoich kolegów.

5. Podczas prezentacji każdego ogłoszenia uczniowie byli dumni ze swojego „dzieła”, porównywali swoje dokonania z pozostałymi ogłoszeniami.

W klasie IV praca w zespołach została odebrana jako zabawa, w której uczestniczą wszyscy uczniowie. Najważniejsze jest to, aby jasno i wyraźnie przekazać zasady tej zabawy, co pozwoli każdemu uczniowi ją zrozumieć i wziąć w niej udział na wyrównanym poziomie.

KLASA V:

ZESPOŁOWE GODZENIE BOHATERÓW

W klasie V lekcja dotyczyła fragmentu opowiadania Marka Twaina „Złamane serce”, opowiadanie zakończyło się kłótnią głównych bohaterów Tomka i Beca. Zadaniem każdej grupy było wypisanie na arkuszach papieru propozycje ich pogodzenia. Na tej lekcji zastosowałam metodę „333”. Każda z cyfr określa kolejno: liczbę grup, ilość rozwiązań oraz ilość rund. Klasa została podzielona na grupy poprzez odliczenie do trzech. Każdy zespół otrzymał duży arkusz papieru, na którym członkowie zespołu mieli wypisać swoje propozycje pogodzenia bohaterów.

Wzór arkusza, na którym pracowały zespoły wyglądał następująco:

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Propozycje każdego zespołu należało wpisywać w kratki poziomo. Runda pierwsza trwała około 2 min. Każda z trzech grup żywiłowo i ochoczo wpisywała swoje trzy pomysły. Czas przeznaczony na pierwszą rundę upłynął w „błyskawicznym tempie”. Drugi etap zabawy polegał na wymianie swoich arkuszy z grupą sąsiadującą. Polecenie brzmiało tak samo, ale czas drugiej rundy został wydłużony o 3 minuty. Dodatkową trudność stanowiło wymyślanie nowych pomysłów, takich, których nie ma jeszcze na arkuszu. Powtarzanie propozycji wcześniejszej grupy było niedozwolone. Runda druga sprawiała zespołom małe kłopoty, bowiem musieli wykazać się pomysłowością, która nie będzie plagiatem pomysłu innego zespołu. W rundzie trzeciej zespoły miały aż 7 minut na uzupełnienie kolejnych krerek arkusza. W tej rundzie dwa zespoły pozostawiły jedną kratkę nie uzupełnioną. W trakcie trwania trzeciej rundy, w klasie panował spokój, uczniowie bardzo intensywnie myśleli. Ta runda bardzo różniła się od rundy pierwszej, bowiem w pierwszym starciu towarzyszył entuzjazm i zadowolenie, każdy z członków zespołu miał mnóstwo propozycji. Sytuacja zmieniła się, gdy pomysły zaczęły się wyczerpywać. Lekcja ta przebiegła bardzo sprawnie, uczniowie chętnie współpracowali w utworzonych zespołach, umiejętnie bez mojej pomocy, rozdzielali między sobą role: piszącego, dyktującego, pilnującego porządku i prezentującego arkuszowe pomysły.

WNIOSKI

Z lekcji przeprowadzonej w klasie V wysunęłam następujące wnioski:

1. Uczniowie, odczytując arkusze zauważyli, że użycie tych samych wyrazów, w innej kolejności nie zmienia sensu zdania.
2. Uczniowie przenosili swoje osobiste doświadczenia związane z przyjacielską kłótnią na arkusz ćwiczeniowy.
3. Ćwiczenie w zespołach pozwoliło na wykazanie twórczego myślenia
4. Lekcja ta wzbudziła w uczniach chęć rywalizacji, choć wiedzieli, że nagrodą będą jedynie plusy (nie ocena) dla członków najlepiej pracującego zespołu. Celem lekcji nie był wyścig na czas, ale konkurencyjne zbieranie uczniowskich pomysłów tym czasem ograniczone.
5. Metoda „333” została przyjęta przez klasę entuzjastycznie, bowiem była swojego rodzaju nowością. Zawierała w sobie dwa istotne elementy: rozluźniła umysły piątoklasistów na 6 godzinie lekcyjnej oraz pozwoliła na twórcze aktywne działanie w zespole.
6. Każda propozycja była przeze mnie skomentowana, dzięki czemu uczniowie mieli okazję poznać głośnie opinię dotyczącą każdego pomysłu. Żadna propozycja nie była pominięta nawet, jeśli nie była zbyt trafna to była tak samo ważna, jak pozostałe.

Każda metoda aktywizująca, by została dobrze zrealizowana, wymaga jednego bardzo ważnego elementu – czasu.

Czas jest bowiem naszym strażnikiem, to on podpowiada nam ile może trwać przekazywanie i wyjaśnianie zasad i reguł danego ćwiczenia, ile ma trwać każda runda, ile może trwać prezentacja każdego zespołu. Wypracowanie tego czasu na każdy z tych elementów wymaga dokładnego przemyślenia. Z mojego doświadczenia wynika, że dobrze jest planować pracę zespołową wówczas, gdy posiadamy 90 - minutowy blok lekcyjny. Pierwsza jednostka lekcyjna pozwoli nam na dokładne, szczegółowe omówienie problemu zawartego w temacie lekcji, bądź zapoznanie się z treścią opowiadania, czy też dokonanie wnikliwej interpretacji wiersza. Drugą 45 - minutową jednostkę możemy przeznaczyć na rozwiązanie danego problemu, czy zagadnienia stosując działanie zespołowe.

KLASA VI

ZESPOŁOWE POZNAWANIE SŁOWNIKÓW

Uczniowie klasy VI zostali podzieleni na cztery zespoły (tworzenie zespołów nastąpiło poprzez odliczanie), pracowali w nich przez dwie jednostki lekcyjne. Temat lekcji brzmiał:

Co to znaczy? Jak to się pisze? Wyjaśniamy znaczenie i pisownię wyrazów.

Każdy zespół miał do wykonania 5 ćwiczeń, które były realizowane przy użyciu 5 rodzajów słowników. Poszczególne słowniki omówione zostały w następującej kolejności:

1. słownik języka polskiego
2. słownik wyrazów bliskoznacznych
3. słownik wyrazów obcych
4. słownik związków frazeologicznych
5. słownik ortograficzny

Czynności wykonywane przez zespoły przebiegały w schematyczny sposób:

- A. Otrzymanie słownika. Zapoznanie się z budową haseł słownikowych.
- B. Odszukiwanie w słowniku wskazanego wyrazu.
- C. Prezentacja dokonywana przez przedstawiciela zespołu.

Stosowanie 3-etapowego schematu przy wykonywaniu każdego ćwiczenia miało na celu przyswojenie i zapamiętanie kolejności poszczególnych działań. Powtarzalność tego schematu działania sprawiała, że organizacja pracy zespołów była coraz sprawniejsza. Każde następne ćwiczenie zostało realizowane szybciej i sprawniej, co umożliwiło realizację większej liczby przykładów. Działania zespołów nie miały, jak by się mogło wydawać monotonna charakteru, bowiem punkt B w każdym ćwiczeniu realizowany był w inny sposób. Każdy słownik posiada specyficzne cechy, związane z budową haseł słownikowych, swoją objętością, sposobem wyjaśniania definicji, dlatego też uczniowie mogli dostrzec w nich pewne różnice. Ponadto pragnę zwrócić uwagę na to, że prezentacja każdego wykonanego ćwiczenia za każdym razem wygłaszana była przez innego członka zespołu. Każdy uczeń miał okazję zabrać głos, choć nie każdy z nich wykazywał do tego chęci. Osoby mniej odważne były mobilizowane przez swoich kolegów z zespołu. (Często padały słowa: „Ja też przed chwilą występowałem przed klasą, więc ty też musisz”)

WNIOSKI:

Korzyści, płynące z zastosowania pracy zespołowej podczas tej lekcji, jakie wynotowałam, są następujące.

1. Każde ćwiczenie uczniowie wykonywali w zespole, dzięki czemu wspólnie formułowali swoje myśli, uczyli się bezpośredniego komunikowania i dyskusowania nad zadaniem.
2. Każdy z nich miał okazję do krótkiego wystąpienia przed klasą. Mobilizacja do częstego mówienia na forum całej klasy pozwala przełamywać barierę strachu i barierę wstydlivosti. Indywidualne prezentacje pomagają nabyć uczniom umiejętności poprawnego i swobodnego wypowiadania się.
3. Praca zespołowa sprawiła, że każdy brał czynny udział w wykonywaniu ćwiczeń. Nawet najmniej aktywni uczniowie zabrali głos na lekcjach.
4. Uczniowie pracowali bezpośrednio ze słownikami, co ułatwiało im zapamiętywanie wyglądu (kolor okładki, wielkość) i zawartości słownika (autor budowa haseł, wykazy skrótów itp.).

Wymienione przeze mnie lekcje, które przeprowadziłam samodzielnie w ramach praktyki studenckiej, tworzą pewnego rodzaju bazę danych, z której to można utworzyć szereg wniosków pozytywnych i negatywnych. Nigdy nie jest tak, że proponowane w podręcznikach metody zawsze sprawdzają się super dobrze. Rodzaj wybranej metody musi zostać ściśle dopasowany do charakteru danej klasy. Bowiem to specyficzne zachowania uczniów danej klasy narzucają, bądź też podpowiadają nauczycielowi, jaki rodzaj metody ma szansę na jej dobrą realizację.

Niewątpliwie praca w zespołach aktywizuje wszystkich uczniów, bowiem muszą oni wspólnie w poszczególnych zespołach dokonać analizy otrzymanego zadania, wspólnie dyskutować, ustalać metody rozwiązania problemu, uporządkować wiedzę w twórczy sposób, po czym przedstawić efekt swojej pracy całej klasie. Pragnę

podkreślić, że nauczyciel nie może pozwolić sobie na traktowanie metod aktywizujących jako niewinnej „zabawy”. Każda metoda ma określone cele i stawia przed nauczycielem pewne wymagania.

Po pierwsze:

Nauczyciel powinien poznać swoich uczniów, by móc rozpoznać ich słabe i mocne strony. Wnikliwa obserwacja zachowań ucznia pozwoli na zdefiniowanie uczniowskiej roli, jaką odgrywa w klasie. Ustalenie uczniowskich postaw (ról) pomoże wykorzystać ich codzienny sposób bycia do nadania im właściwej funkcji w zespole. Rozpoznanie uczniowskich postaw jest pomocne w ustaleniu reguł i zasad obowiązujących na lekcji. Każde zachowanie ucznia powinno być umieszczone w jednej z szuflad, które proponuje Thomas Gordon.

W porządkowaniu zachowań uczniów pomocne jest

Krok 1.

Krok 2.

Wszystkie zachowania uczniów	Zachowania możliwe do przyjęcia
	Zachowania niemożliwe do przyjęcia

skorzystanie z propozycji Gordona, którą prezentuje następujący schemat:

Rozróżnienie wszystkich zachowań uczniów na te właściwe i na niewłaściwe pozwoli nam na ustalenie pewnych zasad panujących w klasie i pomoże w utrzymaniu dyscypliny. Rodzaje szkolnych ról bardzo szeroko interpretuje w swojej książce Kern Ernst. Autor zwraca uwagę na to, że nie tylko uczniowie są narażeni na odgrywanie szkolnych ról, ale także nauczyciele poddawani są temu procesowi.

Po drugie:

Ważne jest to by nauczyciel przygotował stabilny grunt, tzn. wytworzył w klasie przyjemny klimat i swobodną, nieskrępowaną atmosferę.

Po trzecie:

Współpraca między nauczycielem, a uczniami musi opierać się na stylu partnerskim, który uwzględnia potrzeby ucznia, respektuje jego tożsamość oraz jego sposób odbierania i rozumienia świata. W tym celu nauczyciel musi ograniczyć stosowanie na lekcji swoich władczych atrybutów.

REZULTATY I KORZYŚCI

Te trzy wymienione przeze mnie czynniki tj. rozpoznanie uczniowskich ról, budowa przyjaznej atmosfery, stosowanie partnerskiego stylu w rozmowach z uczniami dają nam przepustkę do tego by w pełni korzystać z szeregu propozycji metod aktywizujących. Lekcja, na której stosowana jest praca w zespołach zmienia niejako rolę samego nauczyciela, bowiem nie

jest on osobą przekazującą wiedzę, ale osobą koordynującą działania uczniów oraz pomocnikiem w ich nauce.

W podsumowaniu przyszedł czas na wynotowanie plusów pracy zespołowej:

- podczas gdy klasa pracuje w mniejszych grupach, nauczyciel ma czas, aby nawiązać osobisty kontakt z pojedynczymi uczniami, co nie jest możliwe, gdy pracuje z całą klasą.
- podczas pracy w zespołach między uczniami podobnie, jak między członkami drużyny sportowej nawiązuje się bliska przyjaźń.
- podczas zespołowej współpracy zachodzi zjawisko integracji między uczniami zdolnymi, a mniej zdolnymi, między uczniami zdrowymi, a uczniami z lekkimi upośledzeniami.
- uczeń wchodzący w skład zespołu ma poczucie przynależności do niej, bowiem jego pomysły i propozycje mają szansę na wysłuchanie i zaakceptowanie.
- praca w grupach motywuje członków zespołu do działania, bowiem ich jednostkowy wkład zwiększa efektywność pracy całej grupy.
- pracy zespołowej towarzyszy koleżeńska pomoc, gdyż dobrzy uczniowie pomagają tym słabszym. Zjawisko to sprzyja nawiązywaniu pozytywnych relacji międzyludzkich, wytwarza przyjacielską atmosferę i dowartościowuje osobę przekazującą swoją wiedzę.
- uczniowie mają możliwość częstego zabierania głosu, reagowania na to, co mówi kolega z jego grupy (dopowiadanie, uzupełnianie) bądź z grupy sąsiadującej (wygłaszanie swojego punktu widzenia, swoich obserwacji).

Praca w kilkusobowych zespołach posiada także pewne minusy, na które trzeba być przygotowanym.

PULAPKI I NIEBEZPIECZEŃSTWA

- współpraca członków zespołu może przeistoczyć się w ostrą rywalizację.
- hałas wytworzony podczas twórczego działania zespołów bardziej aktywnych może przeszkadzać zespołom pracującym ciszej.
- brak organizacji, nieumiejętność zapanowania nad hałasem może doprowadzić do tego, że to uczniowskie zespoły, a nie nauczyciel będą dyktować warunki.
- zdolniejsi uczniowie mogą nie dopuszczać uczniów mniej zdolnych do zabierania głosu.
- źle sformułowane polecenia mogą zostać niezrozumiane przez zespoły i wówczas ćwiczenie może zostać źle wykonane, bądź wcale nie zostanie zrealizowane.
- zbyt częste podchodzenie i pomaganie jednemu zespołowi może zostać odebrane jako jego faworyzowanie, co może zniechęcić inne zespoły do wykonywania ćwiczenia.
- podawanie takiego samego polecenia wszystkim zespołom, może doprowadzić do podglądania i udzielania tych samych odpowiedzi.

Praca w zespołach posiada dwie ważne funkcje, a każda z nich zawiera osobne sposoby ich realizowania:

1. **Tworzenie grupy i podtrzymywanie jej istnienia** – związane jest z tworzeniem relacji między jej członkami i spójności wewnątrz grupy (wymiar społeczny)

W zakres tej funkcji wchodzi takie czynności jak: zachęcanie, utrzymywanie otwartości, określanie standardów, redukowanie napięć.

2. **Organizowanie** - pomaga grupie w wykonywaniu jej zadania (wymiar zadaniowy)

W zakres funkcji organizatorskich wchodzi; inicjowanie, pozyskiwanie informacji, przekazywanie informacji, wyjaśnianie, opiniowanie, wzbogacanie, weryfikowanie, podsumowywanie. Wykorzystując na lekcji pracę zespołową warto skorzystać, z opracowanego modelu nauczania pracy w grupach, utworzonego przez australijskich dydaktyków. Każda propozycja prowadzenia lekcji narażona jest na pewne pułapki, bowiem nigdy nie jesteśmy w stanie przewidzieć wszystkich jej skutków. Uważam, że każda metoda ma szansę na skuteczną jej realizację wtedy, gdy zostanie dobrze zaprezentowana, wyjaśniona i w odpowiednim czasie wdrożona na lekcję. Należę do grona zwolenników pracy w zespołach, ponieważ jej działanie doskonale integruje członków danego zespołu. Ćwiczenia wykonywane w grupach są świetnym przygotowaniem do dorosłego życia, w którym człowiek nieustannie tworzy jakąś grupę, czy to rodzinną, środowiskową, zawodową, wyznaniową, partyjną, mieszkaniową, to w każdej z nich konieczne jest liczenie się ze zdaniem, drugiego człowieka i respektowanie jego praw. Praca zespołowa uczy wzajemnej pomocy, pokazuje, na czym polega partnerstwo i solidaryzuje całą grupę.

Bibliografia:

- T. Gordon, *Wychowanie bez porażek w szkole*, przeł. D. Szafrńska-Poniewska, Warszawa 1996.
 D. Bernacka, *Od słowa do działania.*, Warszawa 2001.
 K. Ernst, *Szkolne gry uczniów. Jak sobie z nimi radzić.*, tłum. J. Troczyński, Warszawa 1972.
 E. Bochno, *Rozmowa jako metoda oddziaływania wychowawczego*, Kraków 2004
Słownik języka polskiego, pod. red. M. Szymczaka, t.3, Warszawa 1995.
 W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984r.
 D. Jaques, *Uczenie się w grupach*, Radom 1997.
 M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć lepiej czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Warszawa 1999.
 B. Kubiczek, *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Opole 2005.

Strzelec Wanda

Wykluczenie jako zjawisko społeczne

Rok 2010 – Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym

Zgodnie z Decyzją Parlamentu i Rady UE nr 109-8/2008 z dnia 22 października 2008r., rok 2010 ustanowiono Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym.

Działania i inicjatywy związane tematycznie z Europejskim Rokiem będą realizowane na poziomie całej UE, jak i w poszczególnych państwach członkowskich.

W Polsce organem wykonawczym jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Zachodzi pytanie jak przejawia się i w jakich obszarach występuje wykluczenie społeczne?

Wykluczenie społeczne przejawia się brakiem lub niewystarczającym poziomem uczestnictwa w głównym nurcie społeczeństwa i dostępem do rynku pracy, edukacji, opieki medycznej, zabezpieczenia społecznego (Wykluczenie społeczne z rynku pracy. Podstawowe uprawnienia 2006, Warszawa, Stowarzyszenie Klon/Jawor s. 2)

Wykluczenie społeczne może występować w różnych sferach życia społecznego, nie tylko na rynku pracy, ale też w kulturze, edukacji, w dostępie do świadczeń społecznych, w mieszkalnictwie itd. Trzeba pamiętać, że wykluczenie to wiele trudności występujących jednocześnie np. bycie osobą niepełnosprawną nie musi od razu oznaczać wykluczenia, ale osoba niepełnosprawna może być wykluczona, jeśli ma problemy, które się na siebie nakładają. Mogą to być, np. kłopoty z kształceniem czy ze znalezieniem pracy.

Do niedawna pojęcie wykluczenia społecznego było nieznane i nieużywane. W rozumieniu potocznym oznacza – wyłączony, wyeliminowany, usunięty, zapomniany, niechciany. W literaturze omawiane pojęcie pojawiło się pod koniec lat 80 i jest używane zamiennie z pojęciem marginesu społecznego, marginalności i marginalizacji. Wydaje się, że jest to kategoria najważniejsza ze względu na swoją neutralność i brak cech wartościujących i naznaczających. Terminy takie jak bieda czy ubóstwo nie są kategoriami obojętnymi, ponieważ mają negatywne zabarwienie. Termin ten został przyjęty przez Komisję Europejską. W literaturze nauk społecznych wykluczenie społeczne jest pojęciem obejmującym zmienną klasę zjawisk i nie ograniczającą się tylko do bezrobotnych i biednych ale też do grupy osób społecznie akceptowanych (np.: chorzy, niepełnosprawni) oraz grupy obciążonej społeczną dezaprobatą z uwagi na konflikty z prawem (więźniowie, narkomani, osoby uchylające się od pracy). W projekcie Strategii Polityki Społecznej 2002-2005 „za wykluczenie społeczne, uznano osoby znajdujące się w trakcie leczenia choroby alkoholowej i narkomanii, bezdomnych, długotrwale bezrobotnych oraz uchodźców (Kawula S. 2006, Pedagogika Społeczna nr 3).

Problem wykluczenia społecznego jest złożony obejmuje wiele nakładających się wymiarów marginalizacji. Według

Narodowej Strategii Integracji Społecznej (NSIS) „wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich a w szczególności dla osób ubogich” (Strategia 2004 s. 13). Powyższa definicja ukazuje wielowymiarowość zjawiska wykluczenia społecznego, które obejmuje ubóstwo, bezrobocie i inne negatywne zjawiska. Jest to wykluczenie instytucjonalne.

W dokumencie tym możemy także odnaleźć nieco inne ujęcie wykluczenia społecznego, które ujmowane jest jako: „, sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie zgodnie z prawem pełnienia ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób” (Strategia, 2004 s.13). Wykluczenie społeczne zgodnie z tą definicją oznacza wycofanie się z udziału w życiu publicznym brak możliwości korzystania z płatnej oferty kulturalnej, edukacyjnej czy sportowej. Jest to wykluczenie godnościowe.

W Ustawie o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 (Dz. U z 2004 Nr 122 poz. 1143) zjawisko wykluczenia społecznego określane jest jako „stan w którym osoba nie może własnym staraniem ze względu na swoją sytuację życiową zaspokoić swoich podstawowych potrzeb, co prowadzi do zrywania więzi rodzinnych, zawodowych i społecznych”. Ważnym elementem tej definicji jest nie tylko ryzyko popadnięcia w biedę czy w ubóstwo przez osobę zagrożoną procesami marginalizacji, a te przede wszystkim zerwanie więzi społecznych, degradacja kapitału społecznego, dezintegracja społeczna. Czyli jest to sytuacja niepożądana dla wszystkich osób w danej społeczności.

Wykluczenie społeczne czy ekskluzja to wyłączenie ze struktur społecznych, jest przeciwieństwem inkluzji, obywatelskości i solidarności inaczej mówiąc inte-

gracji osoby czy grupy ze społeczeństwem. W rzeczywistości jest to problem złożony i nie istnieje pełna inkluzja, ani pełna ekskluzja (L. Kutyló www.wykluczenie.pl). Zawsze wykluczenie społeczne odnosi się do relatywnej sytuacji i porównuje się do jej normy, standardu społecznego. Normy społeczne to oczekiwane sposoby zachowania i systemy przekonań utrwalone w sposób formalny lub nieformalny przez grupę. Normy formalne to takie, które zostały zaakceptowane przez społeczeństwo, instytucje i organizacje. Natomiast nieformalne obejmują zasady postępowania, u których postaw leżą zwyczaje, obyczaje wymogi moralne i opinie społeczne. Odchylenie od normy to sposób postępowania jednostki niezgodny z ustalonym porządkiem w społeczeństwie. Są to zachowane dewiacyjne (np.: narkomania, prostytutka, samobójstwa) i przestępcze. W przestrzeni szkolnej zjawisko marginalizacji występuje zarówno wśród uczniów jak i nauczycieli. Dotyczy wyznania, koloru skóry, płci, sytuacji ekonomicznej w rodzinie, trudności w uczeniu. Dzieci i młodzież wypadająca z systemu szkolnego jest poważnie zagrożona omawianym zjawiskiem. Uczniowie wobec siebie stosują praktyki wykluczenia np. okazują przemoc fizyczną lub psychiczną.

Rodzice w wielu szkołach pozbawieni są wpływu na szkolną sytuację swoich dzieci. Nauczyciele wykonują wiele biurokratycznych zleceń, na które nie mają wpływu. Wymienione wyżej przykłady to nieliczne problemy związane z wykluczeniem, które we współczesnej szkole stanowią znaczące problemy.

Podsumowując wykluczenie społeczne to pojęcie złożone i trudne do zdefiniowania. Jest pojęciem nadrzędnym w stosunku do ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, niepełnosprawności, dyskryminacji i patologii.

*„Nie przejmuj się tym na co nie masz
wpływu”*

Nauczyciel – praktyk proponuje...

Grześkowiak Ryszard

Scenariusz lekcji – Mongolia na rowerze

Cel: Przekazanie wiadomości o Mongolii poprzez podzielenie się wrażeniami z wyprawy rowerowej lato 2009 r.

Forma: Prelekcja z prezentacją multimedialną

Pomoce: Mapa Azji, rzutnik, płyta CD z prezentacją multimedialną „Wyprawa rowerowa do Mongolii”, pieniądź mongolski, kamienie z pustyni

Uczeń potrafi (po lekcji):

1. wskazać Mongolię na mapie Azji
2. zna nazwę stolicy kraju
3. posiada podstawowe wiadomości o powierzchni kraju, ludności, wierzeniach

Przebieg lekcji:

Przywitam się z uczniami po mongolsku, przez co nawiążę do tematu spotkania. Zapytam gdzie leży Mongolia i poproszę o wskazanie jej na mapie. W oparciu o slajdy omówię w jaki sposób dotarłem do tego kraju (Rosja – kolej transsyberyjska). Następnie pokaże i omówię drogę jaką pokonałem na rowerze do Mongolii przez góry Altaj. Przed pokazaniem Mongolii, spróbuję wysondować, co uczniowie wiedzą o tym kraju, powierzchni, ludności. Następnie w oparciu o slajdy pokażę jak wygląda Mongolia i ludzie w tej części kraju jaki zwiedziłem na rowerze.

Kacała Małgorzata

Zajęcia z elementami biblioterapii w oparciu o utwory Joanny Papuzińskiej

Mając na względzie współpracę z bibliotekarzami szkolnymi i wychowawcami w zakresie krzewienia czytelnictwa i oddziaływań wychowawczych, podjęłam się przeprowadzenia cyklu zajęć z elementami biblioterapii w wytypowanych szkołach i placówkach. Celem tego typu spotkań o charakterze profilaktycznym jest przede wszystkim wspomaganie rozwoju kształtującej się osobowości dzieci i młodzieży, w tym wywołanie określonych zmian w postawie i zachowaniu, prowadzących do prawidłowego funkcjonowania w życiu. Odbывается to poprzez rozwijanie wyobraźni inspirowanej tekstem literackim, a także – co ma duże znaczenie – kształtowania nawyku czytania w celu polepszenia nastroju. Dlatego tak ważny staje się dobór odpowiedniego tekstu. Opowiadania autorstwa Marii Molickiej, Bruno Ferrero, Corneli Nitsch, niosą ze sobą nadzieję, pomagają – poprzez identyfikację z bohaterem – w rozwiązywaniu problemów, będących często źródłem frustracji i

narastającego lęku. Niezastąpiony humor występujący w utworach Joanny Papuzińskiej stał się dla mnie inspiracją do wykorzystania terapeutycznego oddziaływania śmiechu, który rozładowując nagromadzone napięcie może okazać się tym pierwszym krokiem do uwierzenia w to, że nie wszystko jest takie szare, smutne. Decydując się na wykorzystanie opowiadań o mamie, zawartych w utworze „Nasza mama czarodziejka”, miałam nadzieję na dotarcie do tych pokładów dziecięcych emocji, które wywołają pozytywne skojarzenia, wzbudzą poczucie bezpieczeństwa poprzez przekonanie, że i inne mamy, tak jak główna bohaterka, potrafią być czarodziejkami, zaradzając pojawiającym się problemom i to w atmosferze pełnej radosnego nastawienia. Również w przypadku podejmowanych przeze mnie działań o charakterze profilaktycznym wychowawczym, obejmujących młodzież z grupy wysokiego ryzyka, będącej pod opieką Kuratorskiego Ośrodka przy Sądzie Rejonowym w Wągrowcu, wykorzystalam optymistycznie nastrojącą krótką powieść „Wędrowcy”, w której autorka poprzez czytelne przesłania pokazuje, że w każdej sytuacji można dać sobie radę, a otwarcie na innych może przynieść zaskakujące radości. Niewątpliwie ta forma pomocy w rozwiązywaniu problemów wiążących się z okresem dorastania jest odpowiedzią na potrzeby natury emocjonalnej, pomagając często przełamywać kryzysy sprzyjające występowaniu zaburzeń w relacjach interpersonalnych. Mogłam się o tym przekonać obserwując zainteresowanie młodych ludzi tematem i wyrażaną przez nich chęcią uczestniczenia w tego typu zajęciach. To doświadczenie skłoniło mnie do podzielenia się swoimi spostrzeżeniami na temat roli biblioterapii w procesie wychowania w XXI w. na I Forum Bibliotekarzy „Biblioteka – centrum edukacji”, które odbyło się w Pile w kwietniu 2009 r. i na którym mogłam bezpośrednio wyrazić swoje słowa uznania dla twórczości prof. Joanny Papuzińskiej zaproszonej na to spotkanie. Aby lepiej zobrazować przebieg tego typu zajęć załączam wybrany scenariusz spotkania z młodzieżą.

Temat: Spotkanie z babcią – budzenie przyjaznych uczuć w stosunku do drugiego człowieka.

Cele:

- kształtowanie umiejętności obcowania z ludźmi,
- rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacji problemowej,
- dostrzeganie i rozumienie potrzeb swoich i innych osób,
- rozwijanie wyobraźni.

Metody i techniki :

- głośne czytanie,
- dyskusja,
- gry i zabawy,
- rysunki,
- niedokończone zdania.

Środki: tekst opowiadania na podstawie książki pt. „Wędrowcy” J. Papuzińskiej (Wyd. IV), ilustracje do opowiadania, paprotka, kontrakt (umowa pomiędzy uczestnikami a prowadzącym zawierająca spisane zasady zachowania i pracy na zajęciach), karty ćwiczeń – wyobraź sobie...

Materiały: arkusz papieru, kredki

Czas trwania : 60 min.

Liczba uczestników : 7 osób

Literatura pomocnicza:

1. Griesbeck J., Zabawy dla grup. Wyd. "Jedność", Kielce 1999
2. „Jak żyć z ludźmi” (umiejętności interpersonalne) – program profilaktyczny dla młodzieży; oprac. tekstu A. Kobiałka, tłum. [z ang.] M. Bida. Ministerstwo Edukacji Narodowej

Przebieg zajęć

Zabawy wprowadzające:

1. Powitanie z imieniem – podanie imienia wraz z określeniem charakterystycznym dla danej osoby i zaczynającym się na tę samą literę np. Gosia jak gwiazdy...
2. Zmień miejsce – „niech się zamienią miejscami wszyscy Ci, którzy tak jak ja” np. lubią lody... (grupa siedzi w kręgu)

Realizacja tematu:

1. Rozmowa kierowana na temat potrzeb ludzi starszych i ich cennego doświadczenia życiowego.
2. Przypomnienie głównych bohaterów opowiadania. Nawiązanie do przygody z paprotką (rozdział I).
3. Odczytanie fragmentu rozdz. II (s.24-28) dotyczącego spotkania z babcią.
4. Pytania do tekstu:
 - Co zrobiła staruszka, gdy zobaczyła Agnieszkę i Antka ?
 - Jak zareagowały dzieci ?
 - Dlaczego dzieci postanowiły zostać u babci ?
5. Odczytanie fragmentu rozdz. III (s.29,31-36) końącego się słowami „(...) wspólnym wysiłkiem bardzo wielu ludzi można ten świat odrobinę zmienić na lepsze!”
6. Pytania do tekstu:
 - Co zawierał sporządzony przez Antka spis?
 - Komu potrzebne były Jego wynalazki ?
 - Jaki pomysł miała Agnieszka ?
 - Jak podsumowała pomysły dzieci babcia ?
7. Dyskusja nt. „Co sądzicie o wynalazkach, które mają służyć innym ludziom ?
8. Wykonanie ćwiczenia rozwijającego samoświadomość – „wyobraź sobie...”

Uczestnicy wypełniają karty ćwiczeń wg polecenia - „W odpowiednich kołach narysuj siebie jako: zwierzę, kolor, owoc, pojazd, bohatera gry komputerowej”. Dzielenie się swoimi wyobrażeniami i motywowanie dokonanych wyborów.

9. Rundka na zakończenie

Dokończenie zdania – „Lubię, gdy...”

10. Ewaluacja – „Jak się czujesz ? ”

Zaznaczenie wybranego obrazka z buźką (smutną, wesołą, znudzoną).

Kwaśnik Katarzyna

Scenariusz lekcji geografii w gimnazjum – Morze Bałtyckie-charakterystyka rozwoju przyrodniczego i ekonomicznego

Temat lekcji: Morze Bałtyckie - charakterystyka rozwoju przyrodniczego i ekonomicznego

Poziom nauczania - gimnazjum

Klasa - III

Czas trwania lekcji – 60 min.

Cele lekcji:

Uczeń:

- określa położenie Bałtyku,
- określa czas powstania Bałtyku,
- wymienia fazy powstania Bałtyku,
- omawia zróżnicowanie temperatury, zasolenia, zlodzenia i falowania Bałtyku
- wymienia typowych przedstawicieli flory i fauny Bałtyku,
- odnajduje związki między zjawiskami przyrodniczymi, a działalnością gospodarczą człowieka,
- wymienia przykłady współpracy międzynarodowej na rzecz odnowy Bałtyku.

Metody:

- Waloryzacyjna (impresyjna – praca z filmem)
- Kreatywna – mapa mentalna

Formy:

- Praca indywidualna
- Praca grupowa

Środki dydaktyczne:

- Film edukacyjny – „Bałtyk”, Wyd. Naukowe PWN, 1996.
- Mapa fizyczna Europy
- Atlas geograficzny Polski – PPWK, wyd. 5, 1999.

Przebieg lekcji:

- Określenie położenia oraz typu Morza Bałtyckiego. Projekcja filmu „Bałtyk”, podczas której, każdy uczeń samodzielnie konstruuje mapę mentalną do jednego z pięciu zagadnień omawianych podczas projekcji filmu:
 - I. Charakterystyka geograficzna i powstanie Bałtyku
 - II. Flora i fauna Bałtyku
 - III. Człowiek nad Bałtykiem
 - IV. Znaczenie gospodarcze Bałtyku w różnych epo-

kach historycznych

- V. Zagrożenia ekologiczne Bałtyku.
- Uczniowie w grupach tematycznych porównują wykonane mapy mentalne, wykonują jedną wspólną i prezentują klasie.
 - Prezentacja map mentalnych
 - Ćwiczenie podsumowujące wiedzę i umiejętności zdobyte podczas lekcji (praca samodzielna ucznia).

Ćwiczenie

Imię i nazwisko.....

Klasa.....

1. Podkreśl prawidłową kolejność etapów rozwoju Morza Bałtyckiego:
 - Bałtyckie Jezioro Lodowe – Jez. Ancylusowe – Morze Yoldiowe – Morze Litorynowe
 - Bałtyckie Jezioro Lodowe - Morze Yoldiowe - Jez. Ancylusowe - Morze Litorynowe
 - Morze Yoldiowe - Bałtyckie Jezioro Lodowe - Jez. Ancylusowe - Morze Litorynowe
 - Morze Yoldiowe - Morze Litorynowe - Bałtyckie Jezioro Lodowe - Jez. Ancylusowe
 - Morze Litorynowe - Bałtyckie Jezioro Lodowe – Jez. Ancylusowe - Morze Yoldiowe
2. U szereguj następujące akweny Bałtyku wg kolejności od najbardziej zasolonych do najmniej zasolonych: (Bałtyk Środkowy, Cieśniny Duńskie, Zatoka Fińska).
 -
 -
 -
3. Otocz obwódką określenia, które wykorzystałbyś do opisu Morza Bałtyckiego:

małe zasolenie, fale do 3 m wysokości, wysokie zasolenie, występowanie raf koralowych, największa głębokość 459 m, mała liczba gatunków zwierząt morskich, morze otwarte, eutrofizacja wody, morze zamknięte, temperatura wody latem wzrasta do 30 °C, fale powyżej 3 m wysokości, temperatura wody latem wzrasta do 20 °C, na całym obszarze morze nie zamarza, zatrucie metalami ciężkimi, w północnej części morze zamarza w zimie

*„Niech twoim przyjacielem będzie
tylko człowiek o wypróbowanej
uczciwości i inteligencji”*

Sawińska Anna

Zajęcia biblioterapeutyczne dla klas II-III szkoły podstawowej „Jajko mądrzejsze od kury” – scenariusz

Zajęcia biblioterapeutyczne dla kl. I-III szkoły podstawowej

Temat: Jajko mądrzejsze od kury?

Diagnoza :

Zajęcia dla dzieci postrzeganych w grupie jako mające trudności współżycia z grupą, konfliktowe, niepotrafiące rozwiązywać trudnych sytuacji. Ma zaburzoną hierarchię wartości (buntowniczy stosunek wobec dorosłych) i niewłaściwie ocenia sytuację, reagując agresją.

Cele operacyjne:

Uczestnik zajęć:

- uświadamia sobie konieczność słuchania rad rodziców i osób starszych;
- chce zmienić swoje agresywne zachowania;
- wie jak radzić sobie z trudnymi sytuacjami;
- wie jakie wartości płyną z zawieranych przyjaźni;
- uczy się pozytywnych zachowań.

Pomoce: wiersz Jana Brzechwy „Jajko”, dobre rady w formie wierszowanej z książki „Dobre obyczaje” Józefa Wackowa, kreda, wycięte szablony - postać człowieka.

Metody:

- głośne czytanie,
- dyskusja,
- zabawy integracyjne,
- ekspresja plastyczna.

Przebieg zajęć:

1. Zabawy integracyjne:

Szalupa ratunkowa – rysujemy kredą na podłodze kwadrat, który na czas zabawy nazywamy szalupą ratunkową (powinien być takiej wielkości, aby uczniowie mieścili się na niej z wielkim trudem). Uczestnicy zabawy „pływają” w morzu. Nauczyciel podpowiada różne style pływania do naśladowania. Na hasło „rekin” wszyscy starają się uratować, dostając się na tratwę. W ćwiczeniu chodzi o rozwinięcie umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach przy zachowaniu reguł pomocy, solidarności wobec kolegów. Ci, którzy pierwsi dostali się na szalupę powinni pomóc utrzymać się na niej pozostałym.

Moje odbicie- dzieci dobierają się parami i na zmianę wykonują różne miny, które naśladuje kolega z pary. Po zabawie rozmawiają o swoich odczuciach w czasie, kiedy minka była przyjemna, uśmiechnięta a kiedy była zła,

smutna.

2. Głośne czytanie wiersza Jana Brzechwy „Jajko”.

3. Rozmowa na temat wiersza i wpływającej z niego nauki.

4. Dobre rady

Czytanie głośne przez dzieci wiersza o tym jak należy się zachowywać, aby zjednywać sobie przyjaciół.

Żyjąc w zgodzie ze wszystkimi-
Jak to pięknie! - nie musimy
z nikim kłócić się, ni czubić...
Możemy się nawzajem lubić!
I nawet w daleką drogę
Swych przyjaciół zaprosimy.
Toż we wszystkim nam pomogą
I jest też weselej z nimi!

Odczytanie przez nauczyciela złotych zasad przyjaźni

Odnos się do innych tak jak chcesz, by odnoszono się do ciebie.

Przyjaźń może łączyć bardzo różnych ludzi.

Jeśli chcesz mieć wielu przyjaciół, nigdy nie oszukuj i nie kłam i nie obrażaj złym słowem.

Kiedy jest się w trudnej sytuacji, przyjaciele zawsze przychodzą z pomocą.

5. Współpraca przy wykonywaniu rysunku.

Dzieci dobierają się w pary i kolorują wspólnie postać człowieka. Każda para otrzymuje wycięty, rozkładany szablon (przód i tył postaci człowieka) . Po wykonaniu prac można je ustawić w pionie. Każde dziecko rysuje jedną ze stron człowieka - tył lub przód.

6. Uścisk przyjaźni

Zabawa na zakończenie zajęć. Dzieci stają w kręgu i trzymają się za ręce. Rozpoczynający mówi: „Iskierkę puszczam w krąg, niech wróci do moich rąk.” Ręką lekko ściska dłoń kolegi, a ten przekazuje uścisk dalej. Zabawę można powtórzyć kilka razy, dotykając różnych części ciała np. łokci, stóp, pleców. (Z a b a w a zaczerpnięta ze scenariusza A. Jabłońskiej i H. Fajcht pt. „Jak bawią się Pieszczochy?”)

Bibliografia:

I. Borecka, *Biblioterapia. Teoria i praktyka*.

Poradnik, Warszawa 2001.

J. Brzechwa, *Brzechwa dzieciom*, Warszawa 1992, s. 22.

M. Molicka, *Bajki terapeutyczne*, cz.1 i 2, Poznań 2003.

Sawińska Anna

Zajęcia biblioterapeutyczne dla klas II-III szkoły podstawowej „Czy lubisz kiedy ktoś Cię przezywa” - scenariusz

Zajęcia biblioterapeutyczne dla kl. II i III szkoły podstawowej

Diagnoza:

Zajęcia przeznaczone dla dzieci, które używają obraźliwych przezwisk i nie akceptują odmienności.

Temat: Czy lubisz kiedy ktoś cię przezywa ?

Cele operacyjne:

Uczestnik :

- wie, jak radzić sobie z negatywnymi zachowaniami;
- rozpoznaje i rozumie uczucia własne i cudze;
- uczy się akceptowania odmienności;
- uświadamia sobie, że każdy człowiek ma prawo do imienia i nazwiska.

Pomoce: opowiadanie Joanny Krzyżanek pt. „Tosia Malinowska i Antoś Psztyl, czyli Piegowata Okularnica i Wielka Stopa” (Świerszczyk nr 17, 2007 r., s. 14-15), znaczki w kształcie buźki dla każdego ucznia z różnymi „minami” – odzwierciedlenie nastroju), hasła o przezwiskach.

Metody:

- głośne czytanie tekstu,
- układanie rymów do imion,
- ekspresja plastyczna,
- dyskusja.

Czas zajęć: 45 minut

Przebieg zajęć:

Przywitanie.

Przywitanie i wybranie przez każdego uczestnika znaczka odzwierciedlającego nastrój a następnie przypięcie go do ubrania.

Prezentacja.

Zabawa polegająca na podawaniu swojego imienia i jego formy w jakiej chciałyby by się do nich zwracano.

Rymy do imion.

Rozpoczynający wypowiada swoje imię i rym do niego np. Alinka – malinka, Katarzynka – pierzynka, Jacek – placek, Jurek – ogórek, Agnieszka – śmieszka, Krzyś – ptyś, Zosia – samosia, Dorotka – stokrotka, itd.

*„Przedkładaj wiele małych przyjemności
ści nad niewiele wielkich”*

Jeżeli dziecko ma problem ze znalezieniem rymu pomagają mu wszyscy uczestnicy zajęć.

Czytanie opowiadania Joanny Krzyżanek pt. „Tosia Malinowska i Antoś Psztyl, czyli Piegowata Okularnica i Wielka Stopa”.

Tosia Malinowska i Antoś Psztyl siedzieli na murku otaczającym największe podwórko przy ulicy Tulipanowej. Od samego rana rozmawiali, chrupali marchewki i przezywali każdego, kto się pojawił w pobliżu.

- Długonosy! - zawołał chłopiec, kiedy zauważył listonosza Antoniego.
- Ma taki nos, że można by rozcinać nim koperty – dodała dziewczynka.
- Ja wam zaraz pokażę Długonosiego! - wykrzyknął zdenerwowany listonosz, pogroził im palcem i pojechał doręczyć list pani Wesołowskiej.
- Pa-ni Sło-ni-ca – wymówiła powoli Tosia, kiedy ujrzała panią Matyldę.
- Pewnie cały dzień nic nie robi, tylko zjada eklerki, czekoladki i naleśniki ze śmietanką – dodał chłopiec.
- To bardzo nieładnie wyśmiewać się z innych – powiedziała bardzo poważnie pani Matylda, pokiwała głową i poszła do ogrodu.
- O, witamy naszą miasteczkową Chudzinę – parsknął śmiechem Antoś na widok Zosi z sąsiedztwa.
- Dobrze, że dzisiaj nie ma wiatru, bo wirowałabyś w powietrzu jak papierowa karteczka – powiedziała Tosia.
- Już nigdy nie wyjdę z mojego pokoju. U, u, u... - rozpląkała się Zosia, przytuliła do siebie pluszowego misia i pobiegła do domu.
- Pan Kolanko! - zawołała donośnym głosem Tosia, kiedy zobaczyła mijającego ich aktora, pana Jeremiego.
- Sklep z perukami jest przy ulicy Tulipanowej – dodał Antoś, zataczając się ze śmiechu.
- Kolanko? Kolanko! Jeremi Kolanko!!! - powtarzał aktor. - Doskonały artystyczny pseudonim. Od tak dawna próbowałem taki wymyślić – ucieszył się i pobiegł do teatru.
- Ślimak, Ślimak, Ślimak – pokrzykiwała Tosia, która zauważyła zbliżającego się powoli staruszka.
- Śpiesz się, bo nie zdążysz dojść do domu przed wieczorem – zawtórował chłopiec.
- No cóż, wolałbym być zającem – pomyślał starszy pan, którego bardzo bolały nogi. Posmutniał i powolutku podreptał do sklepu.

Rozmowa o prawdopodobnym zakończeniu – uczniowie podają pomysły na zakończenie opowiadania.

Zakończenie opowiadania

Wkrótce marchewki się skończyły, a przechodnie zaczęli omijać ścieżkę przy murku. Wtedy stało się coś nieoczekiwanego. Tosia spojrzała na Antosia i zapytała:

- Co teraz będziemy robić, Wielka Stopo?

- Wielka Stopa?! Ja ci dam Wielką Stopę, ty Piegowata Okularnico! - wrzasnął Antoś.
- Ja jestem Piegowatą Okularnicą? - wykrzyknęła Tosia.
- A ja jestem Wielką Stopą? - odpowiedział jej pytaniem Antoś.

No cóż, czasami trzeba na własnej skórze odczuć przykrość, którą się robi innym. Następnego dnia Tosia Malinowska i Antoś Psztyl znowu siedzieli na murku, rozmawiali, chrupali marchewki, ale uśmiechali się do każdego, kto obok nich przechodził.

Rozmowa

Na podstawie tekstu nauczyciel prowadzi rozmowę o zachowaniu bohaterów opowiadania.

- Skąd się biorą przezwiska?
- Jakie cechy człowieka ukazują?
- Jeśli wyglądamy inaczej, bo np. mamy rude włosy to znaczy, że jesteśmy śmieszni?
- Czy używanie przezwisk może komuś sprawić przykrość?
- Czy znacie osoby, które mają przezwiska i nie sprawiają one im przykrości?
- Jak powinniśmy się zachowywać jeśli ktoś źle to znosi?
- A czy wy lubicie, kiedy ktoś was przezywa?
- Czy przysłowie „Nie czyn drugiemu co tobie niemiłe” pasuje do zachowań bohaterów opowiadania?

Wyszukanie w słowniku języka polskiego znaczenia słowa – przezwisko

„nadana komuś dodatkowa, zwykle żartobliwa nazwa, charakterystyczna dla danej osoby; inaczej przydomek; obelżywa nazwa; ordynarne przezwisko”

Odczytanie hasel

Jeżeli inni nie chcą mieć przezwisk, uszanuj ich decyzję. Jeśli nie lubisz być przezywany, powiedz to osobie, która to robi. Jeśli lubisz przezwiska, powiedz o tym innym i poproś, aby tak się do ciebie zwracali.

Rysunkowa autoprezentacja

Dzieci rysują swój portret i podpisują wybranym przez siebie przezwiskiem lub formą imienia, która najbardziej im odpowiada. Następnie przedstawiają swoje prace.

Bibliografia:

- J. Krzyżanek, *Tosia Malinowska i Antoś Psztyl, czyli Piegowata Okularnica i Wielka Stopa*, „Świerszczyk”, nr 17, 2007.
 M. Molicka, *Bajkoterapia. O lękach u dzieci i nowej metodzie terapii*. Poznań 2002.
Słownik języka polskiego, Warszawa, PWN, 1978.

Sekuterska Honorata

Scenariusz lekcji języka polskiego – Wyobrażenia o niebie w wierszu Bolesława Leśmiana pt. „Urszulka Kochanowska”: - interpretacja

KLASA: VI - szkoła podstawowa
Jednostka dydaktyczna: 45 min.

Temat: Wyobrażenia o niebie w wierszu Bolesława
Leśmiana pt. „Urszulka Kochanowska” – interpretacja.

CELE OPERACYJNE uczniów:

- potrafi wskazać fragmenty tekstu ukazujące niebo
- umie wyjaśnić sytuację Urszulki
- wie, jak został ukazany Bóg w wierszu
- potrafi wyjaśnić kontekst wiersza Bolesława Leśmiana z *Trenem X* Jana Kochanowskiego

METODY:

- heurystyka
- praca z tekstem
- pogadanka

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- tekst „Urszulka Kochanowska” Bolesław Leśmian

BIBLIOGRAFIA: S. Bortnowski, *Jak uczyć poezji?* Warszawa 1998

PRZEBIEG LEKCJI

A. Czynności organizacyjno-porządkowe
sprawdzenie obecności

B. Wprowadzenie – pogadanka o tęsknocie

Pytania pomocnicze:

- Jak się czujecie, kiedy za kimś tęsknicie? Jakież uczucie wam wówczas towarzyszy?
- Czy tęsknota boli? Za kim tęsknicie najbardziej?
- Dlaczego w ogóle za kimś tęsknimy?
- Jak wspominasz osobę, której już nie ma blisko Ciebie? (zmarła lub wyjechała na dłużej)
- Jak wyobrażasz sobie obecne życie osoby zmarłej?

C. Zapisanie tematu i zapoznanie uczniów z celami lekcji

D. Wyobrażenia o NIEBIE

Na ostatniej lekcji zapoznaliśmy się z *Trenem X* Jana Kochanowskiego, w którym to ukazana została tęsknota ojca za córką. Głos mówiący w trenie zastanawia się,

gdzie znajduje się jego ukochana córka? Nie jest pewien, czy trafiła do nieba?

1. Uczniowie odpowiadają pisemnie na pytanie: Czym, jest dla mnie niebo? Odpowiedzi udzielają w formie kilku punktów (nie więcej niż pięć).
2. Wskazani uczniowie czytają swoje propozycje. Nauczyciel wypisuje na tablicy te najważniejsze.

- nagroda za dobre życie - miejsce wiecznej szczęśliwości
- miejsce przebywania aniołów i dusz zmarłych ludzi

- sklepienia niebieskie

Ustaliliśmy to, jak wyobrażamy sobie niebo, a teraz sprawdzimy, jak zostało ukazane niebo w wierszu Bolesława Leśmiana pt. „Urszulka Kochanowska”.

E. Bolesław Leśmian „Urszulka Kochanowska” – interpretacja

1. Samodzielne czytanie tekstu przez uczniów.
2. Nauczyciel czyta wiersz głośno.

PORTRET URSZULKI

- Kim jest podmiot liryczny? Kto mówi do nas w wierszu?
- Gdzie znajduje się Urszulka? (wskaz odpowiedni fragment)

(...) *niebiosów przybyłam pustkowie*

- O co prosi Boga? Czy Bóg spełnia jej prośbę? (wskaz odpowiedni fragment)

*Zrób tak, Boże – szepnęłam –
by w nieb twoich krasie
Wszystko było tak samo, jak tam –
w Czarnolasie*

- Na czym wzorowany jest opis Nieba, w którym znajduje się Urszulka? Podaj odpowiedni fragment.
- Rozmowa Urszulki z Bogiem. Wskaz fragmenty dialogów i fragmenty narracji.

ROZCZAROWANIE URSZULKI

- Co robi Urszulka? Podaj przykłady.

(...) a ja zaraz krztałam się, jak mogę –
Więc nakrywam do stołu, omiatam podłogę,
I suknię najróżowszą ciało przyobieram (...) i
czuwam i czekam.

- Na kogo czeka Urszulka? Czy rodzice przychodzą?
- Interpretacja dwóch ostatnich wersów:

Więc zrywam się i biegnę! Wiatr po mnie dzwoni!
Serce w piersi zamiera... Nie!... To – Bóg, nie oni!...

- Dlaczego Urszulka nie ucieszyła się z wizyty Boga? Dlaczego była rozczarowana? Dlaczego Bóg jej nie wystarcza?

W ostatnich wersach wiersza ukryta jest tęsknota i ból. Bolesław Leśmian nie ukazuje nieba jako miejsca wiecznego spokoju i szczęścia. Pokazuje, że nawet przy Bogu można odczuwać ból i tęsknotę. Obecność Boga nie wystarcza dziewczynce, nie potrafi on zastąpić miłości i bliskości rodziców. Urszulce bliższe jest to, co ziemskie. Niebo nie zastąpi Urszulce tego, co ziemskie, nie zastąpi miłości rodziców. Jan Kochanowski uważał, że niebo jest miejscem doskonałym, miejscem szczęścia wiecznego, natomiast Leśmian nie zgadza się z tym poglądem.

WIZERUNEK BOGA

- Jak jest ukazany Bóg w wierszu? (Bóg – stwórca, dobry ojciec)
- Czy Bóg uszczęśliwia Urszulkę?

Jak jest w niebie?	Jak Urszulka czuje się w niebie?
Bóg wita dusze Urszulki i spełnia jej życzenia. Niestety nie potrafi uchronić jej przed tęsknotą za rodzicami. Niebo nie okazuje się miejscem wiecznego szczęścia.	Urszulka jest nieszczęśliwa. Czuje się samotna, ponieważ brakuje jej rodziców, którzy pozostali na ziemi. Urszulka

Bóg nie potrafi obronić Urszulki przed tęsknotą. Niebo i Bóg w wierszu nie chronią nas przed tęsknotą za życiem ziemskim. Urszulka, chociaż ma wszystko czego pragnęła to nie jest szczęśliwa, nie ma przy niej ukochanych rodziców. Urszulka cierpi, czeka na rodziców, jest zawiedziona.

F. NOTATKA

G. PODSUMOWANIE - Uzupełnianie luk w zdaniach.

ANEKS:

1. ĆWICZENIE PISEMNE

Urszulka w wierszu Bolesława Leśmiana po śmierci trafia do, które okazuje się

W Urszulka spotyka

.....Prosi go o

Bóg spełnia życzenie Urszulki, ale

Urszulka przygotowuje się na przyjście

(Wymień, co robi?).....

Dziewczynka słyszy pukanie do drzwi, ma nadzieję, że to

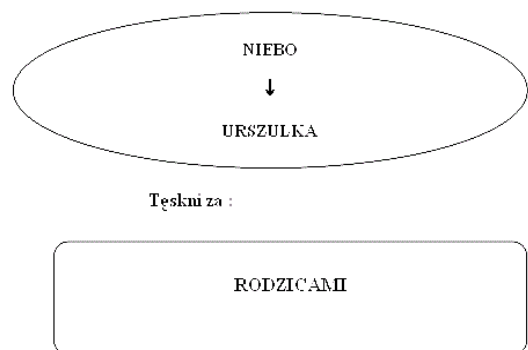
Niestety okazuje się, że to nie, a

Urszulka przeżyła

W niebie stworzonym przez Bolesława Leśmiana Urszulka jest, ponieważ

2. GRAFICZNA INTERPRETACJA WIERSZA

TO, CO NIEBIAŃSKIE

TO, CO ZIEMIAŃSKIE

„W każdej sprawie zasięgaj rady
ludzi doświadczonych”

Sekuterska Honorata

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie III LO – Wskazówki moralne zawarte w „Przesłaniu Pana Cogito” Zbigniewa Herberta - interpretacja

KLASA: III - liceum ogólnokształcące
Jednostka dydaktyczna: 45 min.

Temat: Wskazówki moralne zawarte w „Przesłaniu Pana Cogito” Zbigniewa Herberta – interpretacja

- pomagać drugiemu człowiekowi
- postępować zgodnie z przykazaniami
- kierować się dobrem człowieka, a nie względami materialnymi

CELE OPERACYJNE uczeń:

- Potrafi wskazać fragmenty tekstu zawierające wskazówki moralne
- Potrafi zinterpretować w.w. fragmenty
- Potrafi zinterpretować pojęcie ‘postawy wyprostowanej’ człowieka
- Potrafi wskazać w tekście konsekwencje w.w. postawy
- Potrafi wyjaśnić sens tytułu omawianego wiersza

METODY:

- heureka
- praca z tekstem
- dyskusja

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- tekst „Przesłanie Pana Cogito” Zbigniewa Herberta

BIBLIOGRAFIA:

1. Z. Uryga, *Bariera języka poezji*, [w:] *Odbiór liryki w klasach maturalnych*, Warszawa 1982.
2. S. Bortnowski, *Jak uczyć poezji?* Warszawa 1998.

PRZEBIEG LEKCJI

A. Czynności organizacyjno-porządkowe

- sprawdzenie obecności

B. Wprowadzenie – katalog przykazań (10min.)

- Uczniowie zapisują na tablicy przykazania wg, których powinien żyć człowiek XXI wieku

Przewidywane propozycje:

- postępować uczciwie
- nie zabijać
- umieć wybaczać
- bronić słabszych

C. „Przesłanie Pana Cogito” Zbigniewa Herberta – interpretacja

1. Samodzielne czytanie tekstu
2. Nauczyciel czyta tekst głośno
3. Hipoteza interpretacyjna

Przed lekcją nauczyciel wypisał na tablicy niedokończone zdania:

Hipoteza	Udowodnienie hipotezy
Wiersz mówi o	Tak sądzę na podstawie następujących słów.....
Wiersz jest	Przesłanie wiersza tłumaczy się dzięki metaforze...
Sądzę, że poeta	Najbardziej znaczącą dla wiersza jest jego kompozycja
Moim zdaniem tekst wiersza	Hipotezę swoją uzasadniam

Uczniowie wybierają jedno ze zdań i dokończają je. Swoją wypowiedź muszą oprzeć na fragmencie wiersza, na konkretnych wersach. Mają ok. 2 minut na przygotowanie ustnej wypowiedzi.

Głos mówiący w wierszu (Kto nim jest?)

Głos mówiący w wierszu to ktoś, kto został naznaczony przykrymi doświadczeniami. Bagaż doświadczeń nie pozwala mu zapomnieć o złych wydarzeniach. Nie potrafi on wybaczyć. Formułuje stanowcze nakazy, które tworzą współczesny dekalog.

Adresat wiersza

Odbiorcom wiersza jest każdy współczesny człowiek. Wskazuje na to wielokrotne używanie w wierszu trybu rozkazującego czasowników, kierowanych do odbiorcy w postaci „ty” np. *bądź odważny, idź dokąd poszli tamci, strzeż się, powtarzaj, bądź wierny Idź*. Podmiot liryczny apeluje do każdego, kto chce bronić człowieczeństwa wypełniając wymieniane przez niego nakazy.

Wskazówki Pana Cogito (15min.)

- Wskaż nakazy Pana Cogito. (Wybrany uczeń wypisuje propozycje na tablicy.)
- Do każdego nakazu przyporządkuj odpowiedni fragment wiersza. (praca samodzielna)

Nakazy pana Cogito:

Powinny pojawić się propozycje nakazów wymienione w tabeli wraz z odpowiednim fragmentem wiersza.

Nakazy	Fragment wiersza
• Idź przez życie wyprostowany tzn. z godnością	<i>Idź wyprostowany wśród tych, co na kolanach wśród odwróconych plecami i obalonych w proch</i>
• Dawaj świadectwo człowieczeństwa	<i>ocalałeś nie po to aby żyć masz mało czasu trzeba dać świadectwo</i>
• Bądź odważny	<i>bądź odważny gdy rozum zawodzi bądź odważny w ostatecznym rachunku jedynie to się liczy</i>
• Wzbudź w sobie gniew przeciwko złu	<i>a Gniew twój bezsilny niech będzie jak morze ilekroć usłyszysz głos poniżonych i bitych</i>
• Pogardzaj ludźmi małymi	<i>niech nie opuszcza ciebie twoja siostra Pogarda dla szpiclów katów tchórzy</i>
• Bądź skromny. Nie licz na nagrody i zasługi	<i>po złote runo nicości twoją ostatnią nagrodę</i>
• Kochaj i bądź wrażliwy	<i>strzeż się oschłości serca kochaj źródło zaranne ptaka o nieznanym imieniu dąb zimowy światło na murze splendor nieba one nie potrzebują twego ciepłego oddechu</i>

Porównanie katalogu przykazań ze zbiorem nakazów Pana Cogito

Czy są podobne? Który jest bardziej uniwersalny?

Postawa wyprostowana, jaką proponuje przybrać podmiot liryczny (20min.)

Co oznacza? Jakie są konsekwencje takiej postawy? (przywołanie stosownych fragmentów)

Konsekwencje postawy wyprostowanej:

Pan Cogito nawiązuje do postawy wyprostowanej, czyli do godności, dawania świadectwa prawdzie, by w ten sposób wyrazić sprzeciw złu. Wykazując tę postawę nie należy się spodziewać nagrody i uznania, trzeba się liczyć z klęską w wymiarze fizycznym, ale nie należy rezygnować z tej postawy.

Konsekwencje postawy wyprostowanej:

Idź

- po złote runo nicości twoją ostatnią nagrodę

*- powtarzaj stare zaklęcia ludzkości bajki i legendy
bo tak zdobędziesz dobro którego nie zdobędziesz
powtarzaj wielkie słowa powtarzaj je z uporem
jak ci co szli przez pustynię i ginęli w piasku
a nagrodzą cię za to tym co mają pod ręką
chłostą śmiechu zabójstwem na śmietniku*

Zapis rzeczowników POGARDA i GNIEW

- Jakie znaczenie ma to, że zostały zapisane z wielkich liter?

Na zło, jakie rozszerza się we współczesnym świecie trzeba reagować. Dlatego wobec tych ludzi, którzy mu ulegają i je rozpowszechniają należy okazywać POGARDĘ i GNIEW. Zapis z dużych liter czyni z tych słów: słowa – alegorie, słowa personifikowane, wskazują na to, że nie wszystko można wybaczyć, choć nie jest to zgodne z postępowaniem chrześcijańskim.

Podsumowanie:

Uczniowie powinni dostrzec, że przesłania podmiotu lirycznego odnoszą się do upadku podstawowych wartości moralnych. Zadaniem człowieka jest ich odbudowa, którą można osiągnąć dzięki nieugiętej postawie moralnej. Należy być wiernym zasadom, które zostały ukształtowane przez doświadczenia ludzkości.

Moralność dzisiaj - pogadanka

- Co oznacza moralność dzisiaj? Czy ludzie odwołują się do jakiegoś dekalogu, do jakiegoś systemu wartości? (jeśli tak, wskaż do jakich)
- Kto dzisiaj może wcielić się w postawę Pana Cogito?

Uczniowie dostrzegają, że współczesny świat odrzuca jakiegokolwiek nakazy, dekalogi i moralne przesłania. Łamane są podstawowe wartości. Postawę Pana Cogito może wyrażać każdy człowiek, który dostrzega zagrożenie upadkiem moralności w świecie i ma odwagę się temu zagrożeniu przeciwstawić. Żyjąc zgodnie z dekalogiem nie raniemy innych, ale przede wszystkim dajemy piękny przykład młodszemu pokoleniu.

Nauczyciel z pasją

Wiesława Pyrcz – sylwetka nauczyciela

Wiesława Pyrcz jest nauczycielem bibliotekarzem w Zespole Szkół w Starej Lubiance. Ukończyła studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy-pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej oraz Podyplomowe Studium Bibliotekarskie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku. Jest nauczycielką z długoletnim stażem i doświadczeniem pedagogicznym. W szkole, oprócz pracy bibliotecznej, zajmuje się promocją zdrowia dzieci i młodzieży. Potrafi doskonale łączyć te dwie dziedziny pracy z uczniami odnosząc znaczące sukcesy. Jest autorką ciekawych projektów zdrowotnych i edukacyjnych. Dzięki jej staraniom Zespół Szkół w Starej Lubiance zdobył III miejsce w ogólnopolskim konkursie „Szkoła zdrowego uśmiechu”. Szkoła była również laureatem IV i V edycji Programu Grantowego Danone „Masz pomysł? Podziel się posiłkiem”! Otrzymane nagrody przeznaczone zostały na organizację dożywiania uczniów, doposażenie stołówki szkolnej oraz zakup pomocy dydaktycznych.

Jest pomysłodawczynią i współorganizatorką cyklicznej już imprezy pt. „Tradycje i obrzędowość wsi polskiej”. Organizuje ciekawe imprezy, spotkania zarówno dla uczniów, rodziców jak i mieszkańców wsi. Przykładem mogą być warsztaty kulinarne dla uczniów pt. „Tradycje wiejskich przysmaków”- pokaz kiszenia kapusty, wypieku chleba na zakwasie, wyrobu masła i twarogu oraz pokaz wyplatania wieńców dożynkowych.

Powyższe inicjatywy i przedsięwzięcia są jedną z form realizacji tematyki związanej z edukacją regionalną i dziedzictwem kulturowym w regionie.

Wielu imprezom organizowanym przez panią Pyrcz towarzyszą wystawy różnych wydawnictw, będące okazją do prezentacji zasobów biblioteki

w zakresie określonej tematyki, jak również dostarczenia ciekawych i cennych informacji. Realizacja niektórych projektów poparta jest współpracą wielu nauczycieli pracujących w szkole.

Należy dodać, iż wyżej wymienione projekty i programy były trzykrotnie prezentowane na Targach Edukacyjnych „Libra” w Pile.

Pani Wiesława Pyrcz swoimi działaniami integruje szkołę ze środowiskiem lokalnym oraz instytucjami i organizacjami, które wspomagają realizację wielu projektów, programów i przedsięwzięć. Na uwagę zasługuje współpraca z Klubem Seniora Wrzos - realizacji tematyki związanej z edukacją regionalną, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Szydłowie, Powiatową Stacją Sanitarno - Epidemiologiczną w Pile - (realizacja programów zdrowotnych i profilaktycznych.), Referatem Oświaty i kultury Urzędu Gminy w Szydłowie oraz firmami i zakładami usługowymi, które materialnie i finansowo wspierają powyższe działania.

Pani Pyrcz pisze wiersze edukacyjne dla uczniów edukacji wczesnoszkolnej. Są to wiersze o tematyce zdrowotnej i przyrodniczej. Inspirację do ich pisania czerpie właśnie z pracy z dziećmi oraz zainteresowań i zamiłowań przyrodniczych. Obecnie czyni starania w celu ich wydania.

Należy dodać, iż powyższe działania, służą przede wszystkim rozwojowi uczniów, utrzymaniu dobrych relacji z ich rodzicami, podtrzymywaniu więzi międzypokoleniowej, a w konsekwencji tworzeniu dobrego wizerunku szkoły.

Kolczaste zwierzątko

Miała Zosia dziś przygodę
I pani się zwierza,
Że w ogrodzie napotkała
Kolczastego zwierza.

Kiedy o tym tak mówiła,
To również wspomniała,
Że właściwie to kolczastą
Rodzinę spotkała.

Miła Zosiu rzekła pani,
We wszystko to wierzę
A zwierzęta napotkane,
To na pewno jeże.

One zamieszkują
Ogrody i sady,
Tam znajdują ślimaki,
Dżdżownice, owady.

Jeż w kolorze jest brązowym,
Nosek mały szpiczasty, mały
A ostrymi igielkami
Jest pokryty cały.

Gdy żeruje w nocy
Wtedy się uwija ,
A jak się wystraszy
W kuleczkę się zwija.

Gniazdko ma swe dobre
W zaroślach ukryte,
Z mchu, traw oraz liści
Starannie uwite.

W tym wygodnym gnieździe
Niech mi Zosia wierzy,
Zamieszkuje nawet
Siedem małych jeży.

A gdy jesień już zagości
I nastaną chłody,
Wtedy jeże zapadają
W długi sen zimowy.

Teraz kiedy Zosia
Pani wysłuchała,
Łatwo by w ogrodzie
Jeża rozpoznała.

Przyjaciółka ogrodnika

Gdzie kwiaty i zioła,
Ogrody i łąka
Na spacer wychodzi
Małutka biedronka.

Ubrana jest pięknie
W swój modny kubraczek,

w kolorze czerwonym
Tak jak polny maczek.

Krawiec ten kubraczek
Jeszcze przyozdobił
I siedem kropeczek
Czarnych jej dorobił.

Gdy powoli na roślinach
Swoje nóżki stawia
Jej obecność zawsze
Przyjemność nam sprawia.

Ona ogrodnikom,
Niezwykle pomaga
Małutkie szkodniki
I mszyce pozjada.

Tak więc aby żyć
Z przyrodą w zgodzie
Trzeba mieć koniecznie
Biedronki w ogrodzie.

Recepta na zdrowie

Wierszyk ten mój wam opowie
Jak należy dbać o zdrowie,
Dzisiaj także się dowiecie
Co ma być w codziennej diecie.
Tych składników jest aż sześć
To koniecznie trzeba jeść.

Jeść produkty nabiałowe
Bo są bardzo wartościowe.
Po owocach i warzywach
Wciąż witamin nam przybywa.
Ryby, mięso oraz jajka
Dostarczają dużo białka.
By energia w was nie zgasła
Trzeba zjeść wiecej trochę masła,
A napoje chyba wiecej
Też są ważne w waszej diecie,
Zaś cukierki z czekoladką
Można jeść lecz raczej rzadko.

By być zdrowym nie wystarczy
Dobrze się odżywiać,
Trzeba także jak najwięcej
Na dworze przebywać,
Trzeba ruszać się i biegać
I gimnastykować, dbać o ciało,
Myć codziennie i ciągle hartować.

Śniadanie Jasia

Dzisiaj Jasio jest szczęśliwy
I bardzo wesoły,
Bo wyprawę ma do swojej
Ulubionej szkoły.

Zanim jednak ruszy w drogę,

Zanim to nastanie
Musi przecież oczywiście
Zjeść pierwsze śniadanie.

Marzy mu się rurka z kremem
I ciasteczko w środku z dżemem,
Chciałby najeść się do woli
Oraz popić coca-coli.

Nagle mama się pojawia
I na stół śniadanie stawia,
Jeszcze ciągle coś przynosi
No i bardzo Jasia prosi.

Jaś na to przeciera oczy,
Zdziwił się więc co zobaczył.
Był tam serek i bułeczka
I mleka pełna szklaneczka,
Jabłko i pomidor cały,
No i jogurt doskonały.

W pierwszej chwili się poskarżył,
Bo nie o tym przecież marzył,
Lecz gdy zaczął jeść śniadanie
Nagle zmienił swoje zdanie.

Było wszystko bardzo smaczne
Oraz doskonałe,
Zjadł więc Jaś z wielką ochotą
To śniadanie całe.
Mamie pięknie podziękował,
Ramionami wzruszył
I wesoły najedzony
Do szkoły wyruszył.

Konkursy

Okrzesik-Frąckowiak Izabela

Międzynarodowy Rok Astronomii 2009 w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile

Organizacja Narodów Zjednoczonych, podczas 62 Zgromadzenia Ogólnego, w grudniu 2007 roku, ogłosiła rok 2009 Międzynarodowym Rokiem Astronomii (MRA2009). Deklaracja została zaproponowana przez Włochy, a inicjatorką MRA2009 jest Międzynarodowa Unia Astronomiczna.

Rok 2009 ma dla astronomii szczególne znaczenie. W tym roku przypada 400. rocznica użycia przez Galileusza lunety do oglądania nieba. Jego obserwacje stanowiły przełom w postrzeganiu i rozumieniu Kosmosu. Od tego czasu każda nowa klasa przyrządów astronomicznych pozwalała na dokonanie przełomowych, fundamentalnych odkryć. Astronomia pozwoliła na formułowanie pierwszych ogólnych praw fizyki (prawa ruchu planet) i do dziś stanowi najsilniejszy i najpiękniejszy dowód ich powszechności.

Dzięki postępowi technologicznemu, prowadzeniu obserwacji we wszystkich zakresach widma elektromagnetycznego, a także korpuskularnego promieniowania kosmicznego, obserwacji neutrin kosmicznych, a wkrótce także fal grawitacyjnych, astronomia stanowi dziś tę dziedzinę nauki, która stwarza największe możliwości poznania nowych, fundamentalnych praw przyrody.

Astronomia ma wielkie znaczenie dla świadomości współczesnego człowieka. Pytania o istnienie życia poza Ziemią, o pochodzenie obiektów kosmicznych i ich przyszłe losy pobudzają wyobraźnię i ciekawość zarówno uczonych jak i laików. Obrazy obiektów astronomicznych, uzyskiwane przy pomocy największych, współczesnych teleskopów mają wielkie walory estetyczne. Astronomia jest jedyną nauką, której towarzyszy masowy ruch miłośników tej nauki. Miliony amatorów na całym świecie nie tylko przeżywają obserwowanie nieba jako wspaniałą rekreację, ale także często prowadzą obserwacje o wartości naukowej. Widok nocnego nieba zawsze robił na ludziach wielkie wrażenie. Proste obserwacje astronomiczne są jednocześnie rozrywką prawdziwie demokratyczną: tanią, powszechnie dostępną, o potencjalnie wielkich walorach emocjonalnych i intelektualnych. Do obserwacji nocnego nieba wystarczy bezchmurne niebo, wzrok ku gwiazdom skierowany, lornetka lub prosta lunetka. Może to być wspaniałe przeżycie rodzinne, łączące starszych i młodszych, tych co już dużo wiedzą z tymi, którzy dopiero chcą się dowiedzieć. Dlatego hasłem MRA2009 jest: "Odkryj swój Wszechświat".

W Polsce organizacją obchodów MRA2009 zajmuje się Komitet Astronomii PAN, Polskie Towarzystwo Astronomiczne i Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii, które powołały Zespół Koordynacyjny do spraw MRA2009, kierowany przez dr. Stanisława Bajtlika z Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika PAN, w Warszawie.

Z okazji MRA2009 zaplanowano przeprowadzenie w Polsce szeregu imprez o zasięgu międzynarodowym, krajowym i lokalnym m. in. Zjazd Polskiego Towarzystwa Astronomicznego we wrześniu 2009 w Krakowie, Międzynarodowa Konferencja poświęcona pamięci prof. Bohdana Paczyńskiego w Warszawie, w grudniu 2009 oraz Międzynarodowa Konferencja Młodych Astronomów, latem 2009. Imprezami o charakterze krajowym są liczne konkursy, kampanie obserwacji nieba organizowane wspólnie z mediami, konferencja nauczycieli fizyki. Najważniejszym elementem obchodów są jednak inicjatywy lokalne: festiwale nauki, wystawy, serie wykładów, pokazy nieba, konkursy szkolne. Mobilizacja tysięcy miłośników astronomii jest wspaniałą okazją do promocji nie tylko astronomii ale nauki w ogóle i zachętą dla młodych ludzi do wyboru kierunków ścisłych jako drogi kariery.

Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile włączył się w obchody Międzynarodowego Roku Astronomii poprzez realizację projektu edukacyjno – metodycznego „*Odkryj swój Wszechświat*”. W dniu 16 marca 2009 r. w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli odbyła się konferencja metodyczna z udziałem prof. dr hab. Edwina Wnuka z Obserwatorium Astronomicznego w Poznaniu, który wygłosił wykład nt. „*Od lunety Galileusza do współczesnych obserwacji astronomicznych*”. Kolejnym punktem konferencji było wspólne wystąpienie Izabeli Okrzesik – Frąckowiak i Katarzyny Kwaśnik. Temat wystąpienia był związany z ideą realizacji projektu edukacyjno-metodycznego „*Odkryj swój Wszechświat*” i brzmiał „*Metody projektu edukacyjnego*”. Zgodnie z wytycznymi projektu został ogłoszony konkurs dla uczniów i nauczycieli. Konferencję zakończył warsztat Wandy Strzelec – „*Metoda „story line” w edukacji*”.

Konkurs dla nauczycieli i uczniów cieszył się dużym powodzeniem wśród nauczycieli i uczniów rejonu pilskiego. Do konkursu zgłosili się również uczniowie ze Skulska k/Konina. Wszystkie prace zostały wykonane sumiennie i bardzo ciekawie. Komisja Konkursowa, wszystkie nadesłane prace nagrodziła, a dyrektorom szkół przekazała podziękowania za zaangażowanie i pomoc nauczycielom i uczniom w realizacji projektu.

W dniu 19 października 2009 r. w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile odbyła się konferencja metodyczna w ramach **Międzynarodowego Roku Astronomii 2009**. Wykład wygłosił dr hab. Andrzej Marecki z UMK w Toruniu. Konferencję zaszczyli obecnością zaproszeni goście: Dyrektor Wydziału Nadzoru Pedagogicznego w Pile Kuratorium Oświaty w Poznaniu mgr Stefan Kitela, oraz starszy wizytator mgr Mirosław Dzieniszewski. Uczestników konferencji przywitał Dyrektor CDN w Pile mgr Grzegorz Bogacz. Podczas konferencji dr hab. Andrzej Marecki wygłosił wykład: „Galaktyki normalne, a galaktyki aktywne: podobieństwa i różnice” Ponadto przedstawiono sprawozdania z realizowanych projektów w szkołach:

1. Małgorzata Grzesiuk, Hanna Okupniak, Gimnazjum Publiczne w Kaczorach, „*Wstrzymał Słońce – ruszył Ziemię ...*”

Konferencja naukowa 29 kwietnia 2009 roku
„Wstrzymał Słońce – ruszył Ziemię ..
– ukoronowanie całorocznych działań.

Zaproszeni goście:
Brunon Wośki – Włók Gminy Kaczory,
Stefan Kowal – przewodniczący Rady Gminy,
Zdzisław Kłaczynski – dyrektor GZEAŚP,
Katarzyna Kwasnik – konsultant ODN w Pile

Młodzież gimnazjalna – uczestnicy konferencji

Podziękowania dla młodzieży
węgla przewodniczą Rady Rodziców

Zespół uczniów przygotowujących konferencję

Scenka teatralna „Wojna planet” wystawiona
podczas konferencji naukowej.

Cele i przesłania przedstawienia:

- ❖ Ukazanie wstępnego zagrożenia świata w wyniku gwałtownego rozwoju cywilizacji i braku kontroli nad poczynaniami ludzi.
- ❖ Metaforyczne ukazanie wad ludzi (nałogów).

- Autorką scenariusza scenki teatralnej była uczennica gimnazjum Paulina Wyjch.
- Grupa młodzieży z zapalem podjęła się reżyserii i wykonania przedstawienia.

2. Barbara Jaworowicz, Gimnazjum w Skulsku - „*Patrz w niebo, będziesz wielki*”

3. Bożena Pachana, Zespół Szkół Gastronomicznych w Pile – prace uczniów – „*Zaćmienie Księżyca*”, „*Księżyc – Jedynek Ziemi*”

„Jedynek Ziemi”

Nasz naturalny satelita znajduje się około 383 tys. km od Ziemi. Potrzebuje ok. 27 dni, by ją okrążyć i tyle samo, by obrócić się wokół własnej osi.

Ziemia posiada tylko jeden księżyc w odróżnieniu od innych planet.

Naturalne satelity należą do dwóch „rodzin”. Jedne powstały podczas podróży kosmicznej, gdy zostały przechwycone przez grawitację planet. Inne narodziły się na ich orbitach z kawałków wirującej tam materii.

Nasz Księżyc należy do drugiej grupy – kiedy Ziemia była jeszcze w fazie formowania się, uderzył w nią duży obiekt, powodując wyrzucenia w przestrzeń odłamków skał, które zlepiły się, tworząc naszego satelitę.

4. Roman Frąckowiak, Gimnazjum w Rosku - „Od lunety Galileusza ...”

Sposób realizacji projektu
Od lunety Galileusza do ...

- Wyszukiwanie informacji w Internecie i literaturze
- Selekcja informacji
- Prezentacja działań na forum – spotkania popularno-naukowe
- Dyskusja

Na zakończenie Dyrektor Wydział Nadzoru Pedagogicznego w Pile mgr Stefan Kitela wręczył dyplomy dla uczniów i nauczycieli oraz podziękowania dla dyrektorów szkół zaangażowanych w realizację projektu. Komisja konkursowa podziękowała za trud przygotowania prac konkursowych oraz gratulowała osiągniętych wyników, życząc dalszych sukcesów w życiu zawodowym i osobistym. Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile składa serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do realizacji projektu edukacyjno-metodycznego „*Odkryj swój Wszechświat*”

Z warsztatu nauczyciela bibliotekarza

Bukowska Iwona

Innowacje w edukacji (bibliografia w wyborze)

Przemiany dokonujące się w polskiej oświacie stawiają nauczycieli wobec konieczności weryfikacji dotychczasowych sposobów nauczania i poszukiwania nowych niekonwencjonalnych metod. Kształcenie nauczycieli jest procesem ciągłym, gdyż niezbędne stało się systematyczne uzupełnianie wiedzy i umiejętności pod kątem stale zmieniających się potrzeb. Wiedza i umiejętności zdobyte w czasie studiów są dla nauczyciela jedynie punktem wyjścia dla jego zmagania z pracą i wstępem do szeroko pojętego samokształcenia. Na współczesnej szkole spoczywa obowiązek podejmowania wciąż nowych przedsięwzięć, mogących sprostać nie tylko aktualnym społecznym oczekiwaniom, ale i zainteresowaniom dziecka. Sprostać temu zapewne może wprowadzenie niekonwencjonalnych form i metod pracy. Drogi nauczycieli, do wdrażania własnych koncepcji innowacyjnych, są różne. Coraz więcej z nich tworzy ciekawe programy i projekty edukacyjne, których realizacja wpływa na rozwój zdolności poznawczych, w tym przede wszystkim, zdolności twórczego myślenia.

Niniejsze zestawienie obejmuje materiały związane z problemem szeroko pojętej innowacji edukacyjnej oraz linki do stron, na których znajdują się przykładowe projekty i programy edukacyjne.

Zawarte w zestawieniu opracowania znajdują się w zbiorach naszej Biblioteki.

Aspekty kierowania projektem / Zdzisława M. Barankiewicz. // Meritum. - 2007, nr 2/3, s. 43 - 46.

Bądź bezpieczny w internecie! : pomysł na projekt edukacyjny / Anna Dobraczyńska. // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 1, s. 20 - 27.

Europejskie projekty edukacyjne - z doświadczeń OEIiZ-K / Grażyna Gregorczyk. // Meritum. - 2007, nr 2/3, s. 107 - 112.

Informacja o publikacjach związanych z projektami UE / Magdalena Turowska. // Meritum. - 2007, nr 2/3, s. 95 - 96.

Innowacje pedagogiczne w edukacji muzycznej dzieci i młodzieży / Red. Nauk. Lidia Kataryńczuk-Mania. - Zielona Góra : Wydaw WSP, 2000 sygn. 87 351 - 2

Innowacyjność nauczyciela w kontekście nowoczesnej technologii / Anna Rękawek. // Dyrektor Szkoły. - 2007, nr 1, s. 12

Innowacyjność nauczycieli / Marek Kazimierowicz. // Nowa Szkoła. - 2008, nr 1, s. 4 - 8

Klucz do uczenia się / Mirosława Pleskot. // Meritum. - 2007, nr 2/3, s. 57 - 60.

Koordynator szkolnego projektu edukacyjnego / Iwona Moczydłowska. // Meritum. - 2007, nr 2/3, s. 47 - 51.

Nauczyciel jutra / Red. Elżbieta Perzycka. - Toruń :

Wydaw. Adam Marszałek, 2006 sygn. 96 155

Problemy z projektami europejskimi? Garść rad dla przyszłych beneficjentów / Ewa Kędracka. // Meritum. - 2007, nr 2/3, s. 97 - 103.

Projekt Antygona - jak wyjść poza konwencję i uczyć podmiotowo / Andrzej Łopata. // Język Polski w Gimnazjum. - 2007/2008, nr 2, s. 20 - 42.

Projekt edukacyjny a rozwój ucznia / Mirosław Wołojewicz. // Dyrektor Szkoły. - 2009, nr 6, s. 44 - 48

Projekt edukacyjny i inne formy uczenia się we współpracy: w realizacji ścieżek edukacyjnych: przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna / Red. Danuta Kitowska. - Piła: Pracownia Wydawniczo-Edukacyjna K&K, 2003 sygn. 90 085-6

Projekt jako metoda aktywizująca / Dorota Grabowska. // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 1, s. 10 - 13.

Projekty edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych i bibliotekach szkolnych (2007/2008) // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 1, s. 34.

Psychologiczny portret nauczyciela innowatora / Edyta A. Kowalczyk // Nowe w Szkole. - 2003, nr 11, s. 17 - 21

Radosne, aktywne dzieciństwo - szczęśliwa przyszłość / Elżbieta Kościucha-Wieczorek. // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 1, s. 10 - 13.

"Rozumiemy zwierzęta". Projekt edukacyjny / Wioletta Zasada. // Biologia w Szkole. - 2008, nr 2, s. 55 - 57.

Szkoła wobec alternatywy twórczej edukacji / Mirosława Dziemianowicz // Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze. - 2000, nr 5, s. 31 - 36

Tutoring w szkole : między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej / Pod red. M. Budzyńskiej [i in.]. - Wrocław : Towarzystwo Edukacji Otwartej, 2009 sygn. 100-586 - 7

Tworzenie własnej książki w niekonwencjonalnej formie z wykorzystaniem ICIM / Stanisława Fadrowska. // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 1, s. 28 - 30.

Twórczy nauczyciel / Przemysław Bąbel // Nauczanie Początkowe. - 2003/2004, nr 2, s. 12 - 16

VccSSe - europejski projekt edukacyjny - założenia, cele, realizacja / Wiesław Tłaczała, Alfred Zagórski. // Fizyka w Szkole. - 2008, nr 1, s. 25 - 34, bibliogr.

Wybrane strony, na których znajdują się projekty/programy edukacyjne:

- <http://www.publikacje.edu.pl/archiwum.php?dzial=projekty>

- <http://www.mrat.pl/proj.htm>
- <http://uczyc-sie-z-historii.pl/> - dotyczy edukacji historycznej
- http://www.matematikus.webpark.pl/index_pliki/Page957.htm
- <http://www.partnerstwodlaprzyszlosci.edu.pl/pdp/Lists/ProjEdu/AllItems.aspx>

Godzisz Anna

Uczeń zdolny (bibliografia w wyborze)

*„Książki są jak towarzystwo,
które sobie człowiek dobiera.”
Monteskiusz*

Najkorzystniejszy z punktu widzenia przyszłości dziecka jest rozwój wszechstronny i harmonijny, zakłócenia w jednej dziedzinie mogą powodować ograniczenia w pozostałych.

Uczniowie zdolni, ze względu na specyficzne właściwości intelektualne i osobowościowe, mają odmienne od swych rówieśników potrzeby rozwojowe. Zaspokojenie tych potrzeb wymaga odpowiedniego, dostosowanego do ich właściwości sposobu nauczania. Wiele badań wskazuje, że wysoki procent uczniów zdolnych nie wykorzystuje swoich możliwości umysłowych w nauce szkolnej. Uczniowie zdolni mogą nie być identyfikowani jako jednostki zdolne, wymaga to bowiem rozpoznania specyficznych właściwości ich myślenia i uczenia się, których po uczniu o słabych, czy przeciętnych wynikach w nauce na ogół nie spodziewają się, ani nauczyciele, ani rodzice.

*Nie powinno zabraknąć dobrych ludzi,
lubiących dzieci i dbających o ich sprawy,
mających różne pasje i zainteresowania.
Ważne, by umieli i chcieli płonąć,
by umieli zapalić innych.
Sukces podobnie jak porażka jest udziałem wielu ludzi.
Nie ma wybitnych uczniów
bez wybitnych nauczycieli.
J. Lipszyc*

Wydawnictwa zwarte:

I. Wydane w latach 2000 – 2009: (dostępne w CDN PBP Piła)

1. **Dzieci zdolne, ambitne i utalentowane** / Janet Bates, Sarah Munday - Warszawa : [Wydawnictwo K.E. Li-](#)

- [ber](#), 2005. Chodzież, sygn. 45375; Trzcianka, sygn. 29927
2. **Nauczycielskie rozpoznawanie cech inteligencji i myślenia twórczego** / Krystyna Bieluga.- Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2003. Piła, sygn. 92-429-92431; Chodzież 42803; Trzcianka 29822
3. **Osiągnięcia uczniów zdolnych** / Andrzej Edward Sękowski.- Lublin : Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2000. (Prace Wydziału Nauk Społecznych / Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ; 57) Piła, sygn. 86917, 85261; Trzcianka, sygn. 29473; Czarnków, sygn. 33101; Chodzież, sygn. 41456; Złotów, sygn. 39236; Wągrowiec, sygn. 56766
4. **Pedagogika twórczości : idee-aplikacje-rady na twórczą drogę** / Krzysztof J. Szmidt. - Kraków : "Impuls", 2005 Piła, sygn. 94116, 94117
5. **Psychologia w Szkole**.- Kielce : Psychologia w Szkole, 2004. Trzcianka, sygn. 29830
6. **Psychologia zdolności : współczesne kierunki badań** / red. nauk. Andrzej E. Sękowski.- Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. Chodzież, sygn. 43156; Czarnków 34619; Wągrowiec, sygn. 61777; Złotów, sygn. 40998;
7. **Psychopedagogika działań twórczych** / pod red. Krzysztofa J. Szmidta i Moniki Modrzejewskiej-Świągulskiej. - Kraków : "Impuls", 2005 Chodzież, sygn. 43985
8. **Rodzic doskonały : jak z dziecka zrobić mistrza** / Kamila Dercz.- Zabrze : dobrestopnie, 2009.(Nauka Mimo Woli) Piła, sygn. 99843-99844
9. **Rozwijanie wielorakich zdolności człowieka : wybrane zagadnienia** / red. Małgorzata Suświłło.- Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, cop. 2009. Piła, sygn. 99891-99892
10. **Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć jako niepowodzenie szkolne uczniów zdolnych : diagnoza i terapia** / Beata Dyrda. - Kraków : ["Impuls"](#), 2000. Piła, sygn. 87060 - 87062; Czarnków, sygn. 33259
11. **Trening twórczości** / Edward Nęcka. - Gdańsk : GWP, 2005 Wągrowiec, sygn. 60837
12. **Utalentowany uczeń i jego wrogowie** / Andreas Salcher. - Rzeszów Wydawnictwo Oświatowe Fosze, 2009. Piła, sygn. 99908 – 99909; Czarnków, sygn. 36911
13. **Wspieranie rozwoju ucznia i nauczyciela** / Krystyna Wojda, Małgorzata Szybalska, Jan Chojnacki. - Warszawa : [ABC](#), cop. 2005. Piła, sygn. 94519 – 94520; Trzcianka, sygn. 29957
14. **Wspieranie rozwoju zdolności uczniów w edukacji wczesnoszkolnej : teoria i praktyka** / praca zbiorowa pod red. Ireny Stańczak. - Kielce : Wydaw. Pedagogiczne ZNP, 2008 Piła, 98827, 98828; Chodzież, 45650
15. **Zarządzanie talentami** / red. Stanisława Borkowska.- Warszawa : Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2005. Piła, sygn. 94750
16. **Zdolności poznawcze i możliwości umysłowe uczniów z uszkodzonym słuchem** / Józef Stachyra.- Lublin : Wydaw. Uniwersytetu M.Curie-Skłodowskiej, 2001.Piła, sygn. 86043-86045

17. **Zdolny maluch : jak rozwijać wrodzone zdolności dziecka** / dr Woolfson Richard C.- Warszawa : Muza SA, 2002. Trzcianka, sygn. 29765
18. **Zdolny uczeń : metody planowania samodzielnej nauki : poczucie własnej skuteczności ucznia** / B. J. Zimmerman, S. Bonner, R. Kovach ; przekł. Magdalena Polaszewska-Nicke.- Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2008. (Biblioteka Wychowawcy.) Piła, sygn. 100238
12. **W poszukiwaniu matematycznych talentów** / Sławomir Kopański. – Wilkowiec : "Dla Szkoły", cop. 2003.
13. **Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych. T. 1 : Zdolności i stymulowanie ich rozwoju** / red. nauk. Wiesława Limont, Joanna Cieślukowska. - Kraków : Impuls, 2005
14. **Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych. T. 2 : Uczeń - Nauczyciel – Edukacja** / red. nauk. Wiesława Limont, Joanna Cieślukowska. - Kraków : Impuls, 2005

Niedostępne w naszej Bibliotece

1. **Jak odkrywać i rozwijać uzdolnienia u dzieci : każde dziecko ma talent** / Christoph Perleth, Tanja Schatz, Martina Gast-Gampe. - Warszawa : PZWL, 2003
2. **Jak pomóc dziecku?** / Mariusz Kasperzec. - Rybnik : P.W.H.U. Markas Kasperzec Mariusz, 2005. (Na okł. podtyt.: programowany rozwój zdolnych dzieci, planowanie i realizacja rozwoju zdolnych dzieci.)
3. **Jak rozpoznać uzdolnione dziecko : poradnik dla rodziców** / Franz J. Monks, Irene H. Ypenburg ; tł. Monika Sochacka. - Kraków : "WAM", 2007
4. **Jak wychować zdolne dziecko** / David Lewis ; z jęz. ang. przetł. Katarzyna Górka-Łazarz. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, cop. 200.
5. **Motywowanie do nauki twórczo uzdolnionych** / Beata Dyrda // W : Psychopedagogika działań twórczych / pod red. nauk. Krzysztofa J. Szmidta i Moniki Modrzejewskiej-Świgulskiej. - Kraków : Oficyna wydaw. "Impuls", 2005
6. **Odkrywanie zdolności dziecka : koncepcja wielorakich inteligencji w praktyce przedszkolnej i wczesnoszkolnej** / Iwona Czaja-Chudyba. - Kraków : Wydaw. Nauk. Akademii Pedagogicznej, 2005
7. **Szkolny system wspierania zdolności : jak rozpoznawać i rozwijać dziecięce uzdolnienia?** / Iwona Fechner-Sędzicka. - Toruń ; Łysomice : Aker, [2005].
8. **Twoje dziecko jest zdolne : wychowanie przykładem** / Erika Landau. - Wyd. 2. - Warszawa : Inst. Wydaw. PAX, 2005
9. **Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych** / red. Wiesława Limont. - Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2005.
10. **Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji : praca zbiorowa** / red. Jan Łaszczyk, Małgorzata Jabłonowska. - Warszawa : Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2008
11. **Uczeń zdolny - rozpoznawanie i pielęgnowanie talentu** : III sesja metodyczna, Gdańsk, 2 listopada 2005 r. : materiały sesyjne / [red. Halina Menegon-Kozel et al.]. - Gdańsk : Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej, [2006].
15. **Zabawy ze sztuką : podręcznik metodyczny dla nauczycieli : praca z dzieckiem uzdolnionym, wrażliwym lub nieśmiałym w małych grupach** : grupy wiekowe: 5-7 lat, 7-9 lat i 9-13 lat : (ponad 100 tematów plastycznych) / Anna Kalbarczyk. - Kraków : "Impuls", 2005.
16. **Zdolności, talent, twórczość. T.1** / pod red. Wiesławy Limont, Joanny Cieślukowskiej i Joanny Dreszer. - Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2008.
17. **Zdolności, talent, twórczość. T. 2** / pod red. Wiesławy Limont, Joanny Cieślukowskiej i Joanny Dreszer. - Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2008.
18. **Zjawiska niepowodzeń szkolnych uczniów zdolnych : rozpoznawanie i przeciwdziałanie** / Beata Dyrda. - Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2007.

II. Wydane w latach 1990 – 1999

1. **Antologia tekstów do psychopedagogiki twórczości : porządek i przygoda : lekcje twórczości** / wyb. i oprac. Krzysztof J. Szmidt. - W-a : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1997. (sygn.38527) Filia Złotów, sygn. 38527
2. **Bariery szkolnej kariery : dlaczego dzieci zdolne mają słabe stopnie?** / Sylvia B. Rimm ; przetł. [z ang.] Dorota Ekiert-Grabowska. - Warszawa : Wydaw. Szk. i Pedag., 1994. (Psychologia. Pedagogika) Piła, sygn. 78667 – 78668 – 78669; Filia Trzcianka, sygn. 28611, F. Chodzież, sygn. 39137; F. Czarnków, sygn. 31931; Wągrowiec, sygn. 54606P; Złotów, sygn. 37643
3. **Dobór i kształcenie uczniów zdolnych : studium porównawcze o legitymizacji instytucji edukacyjnych** / Grzegorz Szumski. - Warszawa : Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Wydaw. : Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, 1995 Piła, sygn. 85512; Fila Czarnków, sygn. 32995; F.Złotów, sygn. 39-567
4. **Jak kształcić uzdolnienia dzieci i młodzieży** / Judy W. Eby, Joan F. Smutny ; tł. [z ang.] Krzysztof Konarzewski. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1998 (Literatura Pedago-

- giczna) Piła, sygn. 84913 – 84914; Trzcianka, sygn. 29093; Czarnków, sygn. 32683; Chodzież, sygn. 415-508, 40753; Wągrowiec, sygn. 55591
5. **Promocja młodzieży utalentowanej - uczniów, studentów i absolwentów** / pod red. Zofii Tomaszewskiej-Kempki ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. Instytut Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego. [Zakład Innowacji Edukacyjnych i Ekspertyz].- Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN. Oddział, 1992 (Łódź : DWN). (Monografie i Studia / Instytut Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego.)Czarnków. Sygn. 29407
 6. **Sprawdź zdolności i inteligencję swojego dziecka** / Cécilie Drouin, Alain Dubos ; przekł. [z fr.] Magdaleny Oślicka.- Otwock : "Dobrucki i Malicki DMS", 1993. Chodzież, sygn. 38632; Czarnków, sygn. 298-15; Trzcianka, sygn. 30483
 7. **Uczniowie zdolni i ich nauczyciele**/ Danuta Nakoneczna ; Towarzystwo Szkół Twórczych, Stowarzyszenie Szkół Aktywnych. - Warszawa : Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, 1996. Piła, sygn. 83793
 8. **W poszukiwaniu koncepcji kształcenia zdolnych** : 15-lecie Towarzystwa Szkół Twórczych 1983-1998 / Danuta Nakoneczna ; Towarzystwo Szkół Twórczych, Stowarzyszenie Szkół Aktywnych. - Warszawa : Towarzystwo Szkół Twórczych, 1998. Piła, sygn. 86220
 9. **Wspieranie elementarnych zdolności twórczych uczniów** / Władysław Puślecki.- Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 1999. Piła, sygn. 87031 – 87-032; Chodzież, sygn. 41551
 10. **Zdolni, utalentowani, twórczy : poradnik dla pedagogów, psychologów, nauczycieli i rodziców** / Mirosława Partyka.- Warszawa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, 1999. Piła, sygn. 90652 – 90653, 86789P
 11. **Zdolności osobowość i działalność uczniów** / Maria Tyszkowa.- Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990. Filia Czarnków, sygn. 28178 – 2817-9 – 28180
 - 25291, 25292, 25293
 4. **Nowatorstwo pedagogiczne** / pod red. Mariana Balcerka ; Krajowa Rada Postępu Pedagogicznego.- Warszawa : Instytut Kształcenia Nauczycieli im. Władysława Spasowskiego, 1985. (Nowatorstwo pedagogiczne) Piła, sygn. 62434; Wągrowiec, sygn. 42394
 5. **Nowatorstwo pedagogiczne : praca z uczniem zdolnym** : materiały z Sesji Postępu Pedagogicznego, Gdańsk 1987 / red. Jan Maślanka ; Krajowa Rada Postępu Pedagogicznego.- Warszawa : Instytut Kształcenia Nauczycieli, 1988 Piła, sygn. 74580
 6. **Praca z uczniem zdolnym : formy i efekty : praca zbiorowa** / red. Anna Marzec.- Kraków : Oddział Doskonalenia Nauczycieli, 1985. Piła, sygn. 54059
 7. **Psychologia uzdolnienia muzycznego** / Rosamund Shuter-Dyson, Clive Gabriel ; tł. Ewa Głowacka, Kacper Miklaszewski.- Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1986. Piła, sygn. 61730, 61731, 61732; Chodzież, sygn. 32189; Wągrowiec, sygn. 42863, 42864; Złotów, sygn. 30100, 30101, 30102, 30103, 30104
 8. **Psychologia zapamiętywania : badania eksperymentalne** / Włodzimierz Szewczuk.- Wyd. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984. Piła, sygn. 83979, 51316, 51317, 51318; Chodzież, sygn. 28259, 28260, 28261; Czarnków, sygn. 19801, 19802; Trzcianka, sygn. 23255; Złotów, sygn. 24263, 24264
 - 9.
 10. **Rozwój inteligencji i uzdolnień specjalnych** / Bolesław Hornowski.- Wyd.2.- Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1986. (Biblioteka Psychologiczna / red. Maria Przetacznikowa ; 5) Piła, sygn. 72595, 72596, 60438, 60439, 60440; Chodzież, sygn. 32061, 32062; Czarnków, sygn. 22907, 22908; Trzcianka, sygn. 25204, 25205; Wągrowiec, sygn. 42568, 42569, 42570; Złotów, sygn. 29981, 29982, 29983, 29984, 29985, 29986
 11. **Trudności myślenia i rozwijanie zdolności uczniów** / Włodzimierz Szewczuk.- Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1983. Piła, sygn. 47749, 47750, 49360, 49361, 49362; Chodzież, sygn. 26189, 26190, 26191; Czarnków, sygn. 18115, 18116, 18117, 18118; Trzcianka, sygn. 22290, 22291, 22292; Wągrowiec, sygn. 34690, 34691, 34692, 34805, 34806, 34807, 34808; Złotów, sygn. 22886, 22887, 22888, 23290, 22291
 12. **Uzdolnienie ruchowe w teorii i praktyce wychowania fizycznego i sportu** : (skrypt dla studentów kierunku Wychowanie fizyczne, studiów stacjonarnych i zaocznych) / Jerzy Eider.- Szczecin : Wydawnictwa Naukowe WSP, 1983. Czarnków, sygn. 19880
 13. **Uzdolnienie twórcze a osobowość** / Tadeusz Żuk.- Poznań : Wydaw. Naukowe UAM, 1986 (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Psychologia i Pedagogika / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza ; nr 64) Piła, sygn. 60092, 60093, 59111; Chodzież, sygn. 31361; Wągrowiec, sygn. 42532
 14. **Zdolności : geneza, rozwój, struktura** / oprac. Włodzimierz Szewczuk ; Instytut Badań Pedagogicznych.- Warszawa, 1981. Piła, sygn. 38268
 15. **Zdolności intelektualne dzieci 10-12-letnich i ich uwarunkowania w pracy szkoły** / Elżbieta Ziółkow-

III. Wydane w latach 1980 – 1989

1. **Jak wychować zdolne dziecko** / David Lewis.- Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 1988. Piła, sygn. 67233, 67229 – 67231; Czarnków, sygn. 25477 – 25479; 25285 – 25286; Chodzież, sygn. 35233 – 35234; Złotów, sygn. 38453, 38083; Wągrowiec, sygn. 47752
2. **Kształcenie uczniów zdolnych** / Tadeusz Lewowicki.- Wyd.2.- Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1986. Piła, sygn. 74160, 60001, 60002, 60003, 60005, 60006, 60007; Chodzież, sygn. 31387, 31388, 31389; Czarnków, sygn. 22665, 22666 22667; Trzcianka, sygn. 25620, 25029, 25030; Wągrowiec, sygn. 28232, 28233; Złotów, sygn. 38454
3. **Moje dziecko dobry uczeń : praca zbiorowa** / red. Hanna Balińska.- Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1984. Piła, sygn. 51914, 51917, 51918; Chodzież sygn. 28753, 28754; Czarnków, sygn. 2006-5, 20066, 20067; Trzcianka, sygn. 26312, 23428, 23-429; Wągrowiec, sygn. 54474P; Złotów, sygn. 25290,

ska-Rudowicz ; przedm. Heliodor Muszyński.- Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1982. Piła, sygn. 43728, 43729, 43739; Chodzież, sygn. 24233, 24061, 24062; Czarnków, sygn. 159-15923, 15924, 16124, 16125, 16126; Trzcianka, sygn. 21204, 21205; Wągrowiec, sygn. 32129, 31130, 31756, 31757; Złotów, sygn. 21257, 21258

IV. Wydane do 1979r.

1. **Kariery szkolne uczniów zdolnych** / Erwin Gondzik.- Warszawa : Wydaw. Szk. i Pedagog., 1976. Piła, sygn. 11957; Chodzież, sygn. 12905; Czarnków, sygn. 8821, 8822, 8823; Trzcianka, sygn. 13837, 13838; Wągrowiec, sygn. 18417, 18418
2. **O nauce szkolnej uczniów zdolnych : przyczyny niechęci do nauki i niepowodzenia w nauce** / Halina Wasyluk-Kuś.- Warszawa : Państw. Zakł. Wydaw. Szkolnych, 1971. Piła, sygn. 6060, 6061; Chodzież, sygn. 5842, 5843; Czarnków, sygn. 4916; Trzcianka, sygn. 7139; Wągrowiec, sygn. 10195; Złotów, sygn. 9137
3. **Praca z młodzieżą uzdolnioną : materiały z konferencji, poświęconej problemom pracy z młodzieżą uzdolnioną, która odbyła się w dniu 7 czerwca 1973** / red. Jerzy Bogusław Kowalski ; koordynator Józef Krysiński.- Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1974. (Ministerstwo Oświaty i Wychowania) Chodzież, sygn. 39168; Czarnków, sygn. 19365; Trzcianka, sygn. 14098, 14099, 10822, 10823; Wągrowiec, sygn. 51505; Złotów, sygn. 39482, 38884, 10987, 38290, 36404
4. **Praca z uczniem uzdolnionym do fizyki** / red. Maria Wojtczak.- Katowice : Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych, 1979. Złotów, sygn. 18405
5. **Psychologia zapamiętywania : badania eksperymentalne** / Włodzimierz Szewczuk.- Wyd. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1977. Czarnków, sygn. 9875; Trzcianka, sygn. 15906, 16148; Wągrowiec, sygn. 20858
6. **Rozwijanie zdolności matematycznych w nauczaniu początkowym** / Edmund Stucki.- Bydgoszcz : Wydawnictwo Uczelniane WSP, 1978. Piła, sygn. 50923, 28074; Chodzież, sygn. 19459; Czarnków, sygn. 11483;
- 7.
8. **Rozwój inteligencji i uzdolnień specjalnych** / Bolesław Hornowski.- Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1978. (Biblioteka Psychologiczna / red. Maria Przetacznikowa ; 5) Piła, sygn. 883-69, 25471, 25472, 26027; Chodzież, sygn. 17353; Czarnków, sygn. 11144, 11146, 11748; Wągrowiec, sygn. 53094, 24650, 24651, 24652, 24653; Złotów, sygn. 16039, 16040, 16041, 40183
9. **Studia i materiały** / red. Maria Jakowicka.- Ziolo-

na Góra : Wydaw. Uczelniane WSP, 1979. (Studia i Materiały / Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Nauki Pedagogiczne ; Piła, sygn. 29790

10. **Środowisko rodzinne a poziom intelektualny młodzieży szkolnej** / Antoni Sikora, Kazimierz Witecki.- Warszawa : "Nasza Księgarnia", 197-1. Piła, sygn. 6800, 6801; Chodzież, sygn. 6014; Czarnków, sygn. 35323; Trzcianka, sygn. 7481, 7482, 7483; Wągrowiec, sygn. 10643; Złotów, sygn. 9271, 9272, 9238, 9239
11. **Uczniowie zdolni : psychologiczne i społeczne determinanty osiągnięć szkolnych** / Irena Bobrzyńska.- Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1979. Piła, sygn. 26563, 26564, 26565; Chodzież, sygn. 17632; Czarnków, sygn. 11277, 11278, 11-279; Trzcianka, sygn. 19739, 19740, 19521, 17492, 17493; Wągrowiec, 24464, 24465, 24466
12. **Uczniowie zdolni i kierowanie ich kształceniem** / Ludwik Bandura.- Warszawa : "Nasza Księgarnia", 1974. Piła, sygn. 13205, 9034; Chodzież, sygn. 9637; Czarnków, sygn. 6608, 6610; Wągrowiec, sygn. 14846, 14847, 14848
13. **Uzdolnienia, kształcenie, praca** / Marian Rataj.- Warszawa : Instytut Wydaw. CRZZ, 1975. Piła, sygn. 78508, 1975; Chodzież, sygn. 11927, 11928; Wągrowiec, sygn. 17447, 17448; Złotów, sygn. 12756
14. **Wprowadzenie do psychologii** / Ernest R. Hilgard.- Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 196-7. Piła, sygn. 4301 ; Chodzież, sygn. 5250; Czarnków sygn. 4022; Trzcianka, sygn. 5112, 5113, 5273, 5274; Wągrowiec, sygn. 7500; Złotów, sygn. 7205

V. Uczeń zdolny : artykuły z czasopism (lata 2000 - 2009)

1. **Aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów zdolnych** / Beata Dyrda, Magdalena Piekoszowska. // Wychowanie na co dzień. – 2008, nr 3, s. 4 – 19.
2. **Co począć z uczniami wybitnie uzdolnionymi?** / Włodzimierz Zielicz. // Gazeta Szkolna. – 2007, nr 9, s. 5 – 12.
3. **Czy dobry oznacza zdolny?** / Teresa Ewa Słowikowska. // Nowa Szkoła. – 2005, nr 9, s. 49 – 51.
4. **Dlaczego geniusze mają słabe stopnie?** / Magdalena Marzec // Psychologia w Szkole. – 2008, nr 3, s. 101 – 110
5. **Dlaczego należy pomagać najlepszym uczniom?** / Piotr Jarząbek. // Edukacja i Dialog. – 2001, nr 1, s. 35 – 40.
6. **Dzieci wybitnie inteligentne nie mają szansy na rozwój** / Agnieszka Łuczak. // Edukacja i Dialog. – 2007, nr 8, s. 23.

7. **Dzieci wybitnie inteligentne nie mają szansy na rozwój** / Agnieszka Łuczak. // Edukacja i Dialog. – 2007, nr 8, s. 23.
8. **Dzieci zdolne wymagają troski** / Anna Chaber-Dądała. // Edukacja i Dialog. – 2004, nr 9, s. 26 – 30.
9. **Dziecko zdolne – dziecko trudne?** / Magdalena Sarnowska. // Nowe w Szkole. – 2001/2002, nr 4, s. 10 – 12.
10. **Dziecko zdolne w szkole – prawda czy mit?** / Paulina Stachniuk-Albowicz. // Dyrektor Szkoły. – 2007, nr 6, s. 20 – 21.
11. **Edukacja ucznia zdolnego** / Magdalena Dobrzańska. // Edukacja i Dialog. – 2006, nr 2, s. 51 – 55.
12. **Jak motywować nauczycieli, aby chcieli rozwijać zdolności uczniów?** [Dokument elektroniczny] / Krzysztof Wojewódzic, Teresa Kosiarek. // Trendy. – 2009, nr 2
13. **Jak w przedszkolu wychowywać zdolne dzieci?** / Cecylia Mirela Nawrot. // Dyrektor Szkoły. – 2009, nr 11, s. 51 – 53.
14. **Jak wspierać zdolnych uczniów** / Wiesława Limont; rozm. Ewa Jurkiewicz // Gazeta Szkolna. – 2009, nr 11/12, s. 1, 4, 8
15. **Jak współpracujemy z uczniami zdolnymi w procesie chemicznej** / Danuta Jankisz, Juliusz Jankisz. // Chemia w Szkole. 2001, nr 1, s. 8 – 12.
16. **„Klub Omnibusa” – projekt edukacyjny dla uczniów zdolnych** / Anna Syrek-Kosowska. // Wychowanie Na Co Dzień. – 2007, nr 4/5, s. 20 – 21.
17. **Kondycja uzdolnionych i społeczne warunki przejawiania się uzdolnień** / Michał Chruszczewski. // Ruch Pedagogiczny. – 2004, nr 5/6, s. 5 – 22.
18. **Kreatywność najlepszych gimnazjalistów** / Dorota Widelak. // Ruch Pedagogiczny. – 2004, nr 5/6, s. 43 – 54.
19. **Model wzbogaconego kształcenia ucznia zdolnego** / Wiesława Limont. // Ruch Pedagogiczny. – 2002, nr ½, s. 5 – 19.
20. **Nauczyciel pracujący z uczniem zdolnym** / Wenancjusz Panek. // W: Nauczyciel i uczniowie w dyskursie edukacyjnym. Wybrane problemy do zajęć konwersacyjnych z pedagogiki / Pod red. Genowefy Koć-Seniuch i Andrzeja Cichockiego. – Białystok: „Trans Humana”, 2000. – s. 248 – 269, sygn. 85508
21. **Nie przegap uzdolnień** / Ryszarda Ewa Bernacka. // Psychologia w Szkole. – 2009, nr 1, s. 99 – 108.
22. **Niepowodzenia szkolne uczniów zdolnych – jak na problem powinni spojrzeć wychowawcy** / Joanna Cieślukowska. // Wychowanie Na Co Dzień. – 2003, nr 7/8, s. 27 – 30
23. **Niezdolny prymus? W poszukiwaniu wyjaśnienia pozornego absurdu** / Dorota Turska. // Psychologia w Szkole. – 2008, nr 2, s. 87 – 92
24. **Nigdy nie można marnować uczniów uzdolnionych** / Stefan Wlazło. // Gazeta Szkolna. – 2003, nr 8, s. 1, 4 – 5.
25. **O niektórych mitach na temat uczniów zdolnych** / Maria Ledzińska // Psychologia w Szkole. – 2008, nr 4, s. 39 – 46.
26. **O uczniu zdolnym i jego pozycji w klasie** / Beata Sadzińska. // Gazeta Szkolna. – 2009, nr 17/19, s. 18.
27. **Opinie zdolnych uczniów klas początkowych na temat otoczenia oraz własnej osoby** / Gabriela Kapica. // Kultura i Edukacja. – 2001, nr 2, s. 112 – 118, bibliogr.
28. **Pokarało mnie geniuszem...** / Magdalena Marzec. // Psychologia w Szkole. – 2008, nr 2, s. 67 – 76.
29. **Porozmawiajmy o uczniach zdolnych. Rozmowa z prof. Andrzejem Sękowskim.** // Psychologia w Szkole. – 2004, nr 3, s. 73 – 81.
30. **Portretowanie dzieci przez pryzmat pojęć „zdolność” i „uzdolnienie” (1)** / Ryszarda Ewa Bernacka. // Nowa Poliszczyna. – 2003, nr 1, s. 56 – 60.
31. **Potrzeby dzieci zdolnych** / Katarzyna Rzepecka. // Matematyka. – 2006, nr 10, s. 54 – 55.
32. **Praca z dzieckiem zdolnym** / Gertruda Zajac. // Życie Szkoły. – 2008, nr 2, s. 45 – 49
33. **Praca z dzieckiem zdolnym w świetle praktyki nauczycielskiej** / Monika Wieczorek. // Nowa Szkoła. – 2009, nr 6, s. 36 – 41.
34. **Praca z uczniami zdolnymi w amerykańskiej szkole** / Magdalena Szmyd-Skórzewska. // Edukacja i Dialog. – 2003, nr 9, s. 67 – 72.
35. **Praca z uczniem uzdolnionym w Austrii** / Irena Koszyk. // Dyrektor Szkoły. – 2005, nr 5, s. 25 – 28.
36. **Praca z uczniem zdolnym** / Anna Piecha. // Edukacja i Dialog. – 2005, nr 3, s. 27 – 30.
37. **Praca z uczniem zdolnym** / Daniela Maj. // Geografia w Szkole. – 2009, nr 2, s. 48 – 51, bibliogr.
38. **Praca z uczniem zdolnym** / Irena Lewicka, Kazimierz Olejniczak. // Wychowawca. – 2006, nr 1, s. 14 – 15.
39. **Praca z uczniem zdolnym** / Magdalena Gzégzółka. // W: Nauczyciel i uczeń w zmieniającej się szkole. Debiuty studenckie : III Bałtyckie Seminarium Studentów. – Koszalin: Bałtycka Wyższa Szkoła Humanistyczna, 2000, s. 57 – 64
40. **Praca z uczniem zdolnym** / Małgorzata Słyk. // Życie Szkoły. – 2000, nr 4, s. 206 – 208.
41. **Praca z uczniem zdolnym w: Kole Miłośników Poezji” (program autorski)** / Beata Prościak. // Język Polski w Liceum. – 2004/2005, nr 3, s. 98 – 108.
42. **Praca z uczniem zdolnym w szkole średniej** / Małgorzata Rostowska. // Meritum. – 2006, nr 2, s. 94 – 96.
43. **Praca z uczniem zdolnym** / Katarzyna Kudela. // Gazeta Szkolna. – 2000, nr 33/34, s. 28 – 29.
44. **Program wspomagania rozwoju dziecka zdolnego (scenariusz zajęć)** / Marta Witos. // Kultura i Edukacja. – 2006, nr 4, s. 127 – 139.
45. **Projekt państwowego gimnazjum realizującego model wzbogaconego kształcenia uczniów zdolnych** / Małgorzata Pokora. // Dyrektor Szkoły. – 2004, nr 6, s. 40 – 45.
46. **Przedszkole a wszechstronny rozwój dzieci zdolnych** / Małgorzata Falkiewicz – Szult. // Wychowanie Na Co Dzień. – 2007, nr 3, s. 3 – 8.
47. **Przezwyciężanie patologii w kształceniu uczniów zdolnych** / Erwin Gondzik. // Nauczyciel i Szkoła. – 2001, nr ¾, s. 133 – 137.
48. **Przyczyny sukcesów i niepowodzeń szkolnych dziecka** / Anna Maszorek. // Lider. – 2000, nr 6, s. 3 – 4.

49. **Rola wychowawcy w pracy z uczniem zdolnym** / Grażyna Łybacka. // Dyrektor Szkoły. – 2005, nr 2, s. 51 – 53.
50. **Sposoby kształcenia uczniów zdolnych** / Teresa Gęca, Eliza Starostka. // Gazeta Szkolna. – 2001, nr 24, s. 16.
51. **Standardy kształcenia uczniów zdolnych** / Jerzy Janowicz. // Matematyka. – 2005, nr 1, s. 19 – 25.
52. **Sukces ucznia zależy od ciebie** / Kazimierz Kotlarski. // Psychologia w Szkole. – 2009, nr 1, s. 79 – 89.
53. **Szczególne uzdolnienia – zarys problematyki** / Maria Witkoś. // Życie Szkoły. – 2001, nr 6, s. 329 – 332.
54. **Szkolne perełki: o pracy z uczniem zdolnym** / Ewa Grodecka. // Dyrektor Szkoły. – 2008, nr 5, s. 49 – 50.
55. **Szkola – szansa czy zagrożenie dla ucznia zdolnego?** / Wiesława Limont. // Psychologia w Szkole. – 2004, nr 3, s. 83 – 93.
56. **Szlifowanie diamentu** / Dagmara Ejdyś. // Edukacja i Dialog. – 2006, nr 2, s. 57 – 59.
57. **Szybciej, więcej, na wyższym poziomie** / Ewa Kozak. // Edukacja i Dialog. – 2004, nr 9, s. 31 – 37.
58. **Techniki komputerowe w kształceniu młodzieży zdolnej** / Maria Kozłowska. // W: Media i edukacja w aspekcie globalizacji / pod. red. Andrzeja W. Mitasa. – Cieszyn: Uniw. Śląski Filia w Cieszynie, 2003. – s. 69 – 78, sygn. 90875 - 6P
59. **Trening efektywnego uczenia – odkrywanie i wspieranie talentów (prezentacja) [Dokument elektroniczny]** / Ewa Ukleja // Trendy. – 2008, nr 1
60. **Trening umysłu, czyli jak odnieść sukces** / Ewa Kasprzak-Osiecka // Meritum. – 2008, nr 3, s. 79 – 82.
61. **Trzeba pomóc zdolnym i uzdolnionym w szkole** / Małgorzata Żuber-Zielicz. // Dyrektor Szkoły. – 2009, nr 2, s. 107 – 115.
62. **Uczeń wybitnie zdolny** / Maria Witkoś. // Wychowawca. – 2006, nr 1, s. 18 – 20.
63. **Uczeń zdolny – dobrodziejstwo czy problem?** / Katarzyna Krzywdą. // Edukacja i Dialog. – 2004, nr 2, s. 51- 55.
64. **Uczeń zdolny** / Agnieszka Malinowska. // Biuletyn WOM. – 2003, nr 2, s. 24 – 26.
65. **Uczeń zdolny w szkole** / Aleksandra Tokarz. // Nowa Szkoła. – 2004, nr 2, s. 4 – 13.
66. **Uczeń zdolny w szkole** / Grażyna Łybacka. // Dyrektor Szkoły. – 2005, nr 2, s. 50 – 51.
67. **Uczeń zdolny w szkole** / Justyna Dobrowolowicz. // Psychologia w Szkole. – 2004, nr 3, s. 95 – 105.
68. **Uczeń zdolny... niespecjalnej troski** / Magdalena Marzec. // Psychologia w Szkole. – 2008, nr 1, s. 45 – 54
69. **Uczniowie uzdolnieni** / Jolanta Sporniak. // Życie Szkoły. – 2003, nr 4, s. 202 – 205.
70. **Uniezwykłe codziennosci. O wspieraniu i rozwijaniu literackich uzdolnień uczniów** / Jolanta Matkowska. // Zeszyty Szkolne. – 2005, nr 1, s. 40 – 44.
71. **Wspieranie rodzin dzieci zdolnych – przykładowe doświadczenia angielskie** / Dorota Turska. // W: Wspomaganie rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi / pod. red. Danuty Osik, Anny Wojnarskiej. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2001. – s. 89 – 92
72. **Wspomaganie uczniów zdolnych.** – Piła: PBP, 2005
73. **Zdolne dziecko** / Agnieszka Olczak. // Wychowanie w Przedszkolu. – 2007, nr 11, s. 9 – 13.
74. **Zdolność a uzdolnienie** / Ryszarda Ewa Bernacka. // Wychowawca. – 2006, nr 1, s. 5 – 9.
75. **Zdolny czyli jaki? Kilka uwag o zdolnościach i pracy nad ich rozwojem** / Maciej Karwowski. // Meritum. – 2006, nr 1, s. 9 – 12.
76. **Zestawienie bibliograficzne pt.: Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – dziecko dyslektyczne, dziecko zdolne.** / Antoni Woźnica. // Meritum. – 2006, nr 1, s. 41 – 46.

VI. Adresy internetowe www

1. <http://www.oeiizk.edu.pl/wychowawca/lechniak/22.pdf>
2. http://www.eid.edu.pl/archiwum/2001,99/listopadgrudzien,173/szanse_i_zagrozenia_dla_rozwoju_uczniow_zdolnych,1213.html
3. <http://www.literka.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=6868>
4. http://www.bryk.pl/teksty/studia/pozosta%C5%82e/pedagogika/15387-praca_z_uczniem_zdolnym.html
5. <http://www.ppp-p.sokp.pl/Wspieranie%20rozwoju%20ucznia%20zdolnego.doc>
6. <http://literka.pl/article/show/id/31694>
7. http://www.eid.edu.pl/archiwum/2001,99/listopadgrudzien,173/szanse_i_zagrozenia_dla_rozwoju_uczniow_zdolnych,1213.html

*„Patrz na siebie, na innych ludzi
i na świat okiem przyrodnika”*

Leszko Wiesława

Rada pedagogiczna (bibliografia w wyborze)

Rada pedagogiczna – wewnątrz kolegiálny organ szkolny bądź innej placówki w zakresie realizacji jej statutowych zadań. W skład wchodzi nauczyciele, mogą też rodzice, organizacje społeczne oraz młodzież. Przewodniczącym jest dyrektor. Rada zatwierdza plan pracy, opiniuje budżet szkoły, podejmuje uchwały w sprawie funduszy szkoły oraz w sprawie uczniów, uczących się w danej szkole. Uchwały rady pedagogicznej podejmowanie są większością głosów. Obrady są tajne w zakresie spraw mogących naruszać dobro ucznia, nauczyciela, bądź innego pracownika szkoły.

Przygotowana bibliografia na temat rady pedagogicznej zawiera wydawnictwa zwarte i artykuły z czasopism, które znajdują się w księgozbiorze Pedagogicznej Biblioteki.

Wydawnictwa zwarte:

1. **Komunikowanie się w Radzie Pedagogicznej** / Hanna Kołodziejczyk. - Łódź : Wydaw. Naukowe Wyższej Szkoły Kupieckiej, 2007. Sygnatura: 97298, 97299 P
2. **Organizacja pracy rady pedagogicznej** / Kazimierz Waligórski. - Warszawa : Wydaw. Szk. i Pedag., 1991. Sygnatura: 28594
3. **Organizacja pracy rady pedagogicznej** / Kazimierz Waligórski. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1991. Sygnatura: 39265
4. **Psychospołeczne determinanty pracy nauczyciela – podmiotowość zespołu pedagogicznego szkoły** / Kazimierz Waligórski // Stan złożony i rzeczywisty przemian w pracy nauczyciela i szkoły / pod red. Jana Jakóbowskiego. - Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSP, 1999. - S. 115-127 Sygnatura: 84 783
5. **Rady pedagogiczne : scenariusze.** - Warszawa : Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza z o.o., 2003. Sygnatura: 42061
6. **Rady pedagogiczne inaczej. Z. 70** / Elżbieta Goźlińska. - Warszawa : CODN, 1999 Sygnatura: Br. 558
7. **Rozważania o pracy rady pedagogicznej** / Antoni Jeżowski, Leszek Zaleśny. - Wyd. 2 popr. i rozsz. - Stan prawny na dzień 31 grudnia 2006 r. - Wrocław : Instytut Badań w Oświacie, 2007. Sygnatura: 96059, 96060 P

Artykuły z czasopism:

1. Cele operacyjne - rada pedagogiczna / Ewa Kurzak, Jolanta Sikora. // Wychowanie w Przedszkolu. - 2001, nr 8, s. 460 - 461.
2. Jak działa rada pedagogiczna // Głos Nauczycielski. - 2005, nr 12, s. I-II (wkładka)
3. Jak ożywić obrady Rady? / Tomasz Pelikan. // Wszystko dla Szkoły. - 2008, nr 5, s. 7 - 8.
4. Jak przygotować radę pedagogiczną do planowania rozwoju szkoły? / Grażyna Soroka, Urszula Ogonowska. // Nowa Szkoła. - 2001, nr 4, s. 10 - 13.

5. Jak ułatwić wychowawcy nawiązanie współpracy z rodzicami - scenariusz zajęć edukacyjnych dla rad pedagogicznych / Elżbieta Mickiewicz-Grudzińska. // Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia w szkole. - 2003, nr 6, s. 66 - 74.
6. Kompetencje organów szkoły // Dyrektor Szkoły. - 2009, nr 8, s. 42 - 48
7. Lider WDN kreatorem sytuacji uczących w radzie pedagogicznej / Danuta Elsner. // Dyrektor Szkoły. - 2005, nr 7/8, s. 56 - 62
8. Metody aktywizujące. Szkoleniowa rada pedagogiczna / Krystyna Ratyńska-Olechowska // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 4, s. 12-13 (scenariusz)
9. Nieszczęsne rady pedagogiczne / Renata Król. // Gazeta Szkolna. - 2000, nr 23, s. 15.
10. Organizacja narad w szkole / Jarosław Kordziński. // Dyrektor Szkoły. - 2006, nr 9, s. 8 - 13.
11. Pierwszeństwo nauczyciela czy rady pedagogicznej? / Stefan Wlazło. // Gazeta Szkolna. - 2005, nr 33/34, s. 18 - 19.
12. Protokoły rad pedagogicznych - przejaw biurokracji czy ważna rola? / Włodzisław Kuzitowicz. // Gazeta Szkolna. - 2009, nr 35, s. 1, 4.
13. Przewodnik dla rady pedagogicznej / Mirosław Słomczewski. // Gazeta Szkolna. - 2000, nr 16/17, s. 4 - 5.
14. Rada pedagogiczna - demony z przeszłości a kreatywna rola organu szkoły / Antoni Jeżowski. // Dyrektor Szkoły. - 2003, nr 1, s. 12 - 16.
15. Rada Pedagogiczna na drodze Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli do Rozwoju Organizacyjnego Szkoły / Krystyna Wiącek. // Wszystko dla Szkoły. - 2000, nr 7/8, s. 25 - 26.
16. Rady Pedagogiczne / Oprac. Irena Dzierzgowska. // Dyrektor Szkoły. - 2006, nr 2 [dodatek Niezbędny Dyrektora], s. [1 - 16].
17. Rozkład jazdy rady pedagogicznej / Joanna Czech. // Gazeta Szkolna. - 2003, nr 34/35, s. 5, 6.
18. Sposoby utrwalania protokołów z posiedzeń rady pedagogicznej / Arleta Biegańska. // Dyrektor Szkoły. - 2003, nr 5, s. 36. (protokoły komputerowe)
19. Tajemnica rady pedagogicznej / Lucyna Bojarska // Dyrektor Szkoły. - 2009, nr 7, s. 11 - 14
20. Uprawnienia organów szkoły: rady pedagogicznej, rady szkoły, rady rodziców i samorządu szkolnego. // Dyrektor Szkoły. - 2006, nr 8, s. 49 - 57.
21. Zasady skutecznego działania / Jarosław Kordziński. // Gazeta Szkolna. - 2001, nr 2, s. 9.

*„Powziętą decyzję wykonaj
mocno i wytrwale”*

Wiktoro Lucyna

*Dawna książka – znak czasu
i świadek epoki*

Biblioteka Pedagogiczna w Pile dysponuje oryginalnymi wydaniem sprzed 1900 roku, które już nie były wznawiane. Książki przetrwały w formie zbliżonej do tej, jaką nadano im w XVIII lub XIX wieku, a swój poszarżały wygląd zawdzięczają w takim samym stopniu upływowi czasu jak przemyślanym działaniom ludzi, dzięki którym ocalały. Dokumentują fakty, myśli, emocje wraz z wpisanymi w nie wartościami, które przyjmujemy nie jako w depozyt.

Poeta wzywa „...nie depczcie przeszłości ołtarzy...”. A respekt żywiony dla starań minionych pokoleń o zachowanie tradycji narodowych, nakazuje przypomnieć wydarzenia i ludzi związanych z wydawaniem książek w czasach, gdy rynek książki zaledwie raczkował. Zastanowić się należy jaki użytek przynieść nam może kontakt np. z dawną książką? Czy o stosunku do spraw przeszłych przesądzać może wartość materialna dawnych pamiątek?

W niniejszej analizie przedstawię niektóre aspekty odbioru dawnej książki jako dokumentu związanego z określonym etapem rozwoju czytelnictwa i rynku wydawniczego, poddanego wpływom wynikającym z sytuacji politycznej Polski. Nadmienię muszę, że kolekcja (licząca 60 woluminów) prezentuje wartość raczej historyczną niż materialną, a na szczególne wyróżnienie zasługują następujące pozycje:

- *Wizerunek człowieka pocziwego* M. Reja – książka zaliczana do zabytków języka polskiego, wyd. 1859 roku, autor wcześniej nie drukowany (innowierca),
- *Odprawa posłów greckich* J. Kochanowskiego - bibliofilski edycja- reprint pierwodruku (jednego z trzech zachowanych egzemplarzy),
- *Geografia powszechna czasów teraźniejszych* z roku 1773, egzemplarz oprawny w skórę
- *Słownik języka polskiego według Samuela Lindego* – 2 tomy z 1866 roku, przydatny do lektury Reja,
- *Śpiewy historyczne* Juliana U. Niemcewicza, Lwów: 1849 r.
- *Kronika potoczna i anegdotalna z życia Adama Mickiewicza*, Wł. Bełzy. Lwów: 1884,
- *Pamiętka po dobrej matce czyli [...]*, K. Hoffmannowa, 1831,
- *Rodzina i Początki rodziny*: lekcje filozofii [przekł. z franc.] 1862 ; 1884.
- *Dzieje teatru polskiego* : od najdawniejszych czasów do 1750 roku,

- *LUD* : jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce, Oskara Kolberga z 1865 r.

Liczne pozycje ukazały się w obrębie serii wydawniczych, niektóre reklamowane były jako książki tanie. Samodzielne wydawniczo dzieła dedykowane są twórcom literatury i znanym postaciom ze świata nauki. Są też edycje jubileuszowe i pamiątkowe. Istotne miejsce zajmują tu dzieła z historii wychowania i literatury, dydaktyki historii. Prace te, uwzględniając poziom ówczesnych badań pedagogicznych, edukują społeczeństwo w zakresie wiedzy prawniczej, historycznej, poprawności w zachowaniu (stosowanie zasad *savoir-vivre*). Podobnie jak poradniki i podręczniki opracowane na poziomie elementarnym lub przygotowujące do nauki zawodu (np. stolarza).

W XIX w. nastąpił wzrost czytelnictwa dzięki powstaniu bibliotek szkolnych, prywatnych wypożyczalni, czytelni oraz towarzystw czytania. Niestety, w miarę demokratyzacji funkcji ówczesnej literatury zauważyć można pogorszenie jakości wydań, jako że zasadniczym kryterium wartościującym książkę była treść, która raz mogła znaleźć się w wydaniu luksusowym, innym razem ten sam tekst opublikowany mógł być w książce brukowej. Książka trafiała tym samym do różnych środowisk.

Wiemy skądinąd, że literatura sprzed stu i więcej lat przeżywa obecnie swój renesans. Ekranizacje Sienkiewicza, Prusa a nawet Mickiewicza utorowały dawnej książce drogę z salonów do kin i telewizji. Tym samym książka XIX - wieczna otrzymała drugie życie, bez wątpienia okazalsze od pierwszego, kiedy to była ścigana, konfiskowana, umieszczana na czarnej liście. Represje spotykały ją z powodów politycznych, a jedynym jej grzechem było to, że nawiązywała do polskiej tradycji i historii. W późniejszych latach – popowstaniowych, prześladowana była za język, gdyż wówczas polska mowa była zakazana (w szkole i urzędzie).

Należy stąd wnosić, że książka umieszczona w centrum wydarzeń historycznych staje się czymś więcej niż tylko materialnym dowodem minionej epoki. Przekształca się czasem w symbol, który – jak to miało miejsce w naszej przeszłości - stanowi enklawę wolności dla całego pokolenia.

Zachowane książki to świadkowie burzliwych czasów, a zarazem oznaka egzystencjalnych przeżyć ludzi wydziedziczonych, emigrantów i współuczestników wydarzeń, które odebrały im wolność. Książka i język, którym była napisana odbierane były jak obietnica odrodzenia się wolnego państwa.

Historia pozostawiła na niektórych książkach ślady umożliwiające odtworzenie ich ponad stuletnich dziejów. Podobnie jak wprawne oko myśliwego więcej odczyta ze śladów na śniegu niż przeciętny obserwator, tak badawczy ogłód znaków utrwalonych na książce wyświeśli wiele ukrytych cech, wskazujących na stosunek ludzi do tamtej rzeczywistości. Wiele znaczy ocena jakości papieru, czcionki, analiza układu tekstu, sformułowań użytych w tytule i tekście.

Na szacunek do książki wskazują znaki własnościowe typu: exlibrisy, pieczętki, dopiski. Niektóre tomy zachowały dotąd złożony znak pierwszego właściciela. Książki te wyposażone są w aparat naukowy, który zawiera często niedostępne już dziś źródła. Źródła te o ile nie rozpieczętowały się po świecie, to na pewno zmiecione zostały przez zawieruchę wojenną, jaka była udziałem następnego pokolenia.

Ludzi związanych z rynkiem wydawniczym łączyła wola ominięcia zakazów i dostarczenia Polakom, uciśnionym w trzech zaborach, myśli i treści, które nawiązywały do tradycji wspólnotowych. Dla uniknięcia ingerencji cenzury wydawcy szyfrowali informacje przeznaczone dla nabywców, drukarzy i introligatorów. Ponieważ cenzura odnosiła się do ilości egzemplarzy, stąd obecność ukrytych znaków (np. na grzbiecie książki) określających wielkość nakładu. Dla zakamuflowania rzeczywistego charakteru tekstu stosowano następujące wybiegi:

- druk wartościowych, patriotycznych książek na lichym papierze,
- dodanie tandetnych rysunków, aby odwrócić uwagę od tekstu,
- oryginalne teksty wydawano jako przekłady zachodnich autorów,
- posługiwanie się pseudonimami i kryptonimami,
- pomniejszanie wartości rynkowej dzieł poprzez dodanie lichych okładek,
- wyraźnie zaznaczano ingerencję cenzury na druku, np. od strony do strony, ułatwiało to przedruk w innym zaborze,
- nadanie książce formy funkcjonalnej (modlitewnik, poradnik lub podręcznik dla szkół ludowych),
- zmieniano format egzemplarzy, usuwano reklamę i karty przedtytułowe, które wskazywały na przynależność danego tytułu do serii wydawniczej,
- podwójna numeracja stron oraz książek w serii,
- druki brukowe kierowane do ludu zawierały ambitne teksty,
- zamieszczano wiernopoddańcze akty dedykowane „wysokim władzom”, odwołanie się do mocarstwowej historii Prus lub Rosji.

Książki w tych trudnych czasach - często pozbawione atrybutów zewnętrznych - sprawiały wrażenie „umundurowanych”. Oznaczało to tyle, że oprawa, obwoluta, okładki – rzeczy te zeszyły na plan dalszy. Wprowadzano jednolitość z innymi publikacjami wyglądu książki, która tracąc indywidualne cechy, uzyskiwała dla jej właściciela znaczenie symboliczne.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że w oparciu o książkę pochodzącą z XIX w., analizę jej wartości historycznej i estetycznej, z powodzeniem można realizować następujące hasła programowe:

Promowanie przedsięwzięć związanych z utrwalaniem pamięci o ludziach i ich czynach w walce o niepodległość Polski oraz Kształcenie postaw patriotycznych.

Uwzględnić należy tutaj aspekt poznawczy zagadnienia; badanie książki jako dokumentu i świadectwa kultury materialnej, a także jako nośnika cech i znaków, które określają czytelnika wpisanego w społeczny obieg książki. Poza tym jest to konkretny etap rozwoju książki, w którym zapoczątkowane zostały nowatorskie gatunki literackie. Powstała wtedy odmiana książki popularnej dla osób mniej wykształ-

conych. Zaczęły wychodzić serie wydawnicze, pojawiły się wydawnictwa zeszytowe i kieszonkowe. Ukształtowała się obecna forma powieści i jej specyficzna postać tzw. czytadła, narodziła się literatura faktu i jej współczesna odmiana – książka sensacyjna. W miarę demokratyzacji stosunków społecznych i upowszechniania czytelnictwa pojawiła się książka tania, zaczęto tworzyć pod nowego adresata; dla dzieci i młodzieży, zaczęły wychodzić tomiki wierszy. Oprócz wydań „masowych” w obiegu znajdowały się pozycje luksusowe nastawione na odbiorcę wymagającego. Druk odbywał się często na obcej ziemi, co nie zawsze znajdowało swoje odbicie w metryczce książki.

Co działo się z tymi książkami poprzez lata, dzięki czemu ocalały? Niektóre noszą ślady napraw, inne zawierają podkreślenia, słowa aprobaty i dopiski ilustrujące emocjonalny stosunek czytelnika do książki. Wszystkie znaki świadczą o tym, że książki te były dłużej i intensywniej użytkowane niż obecnie. Przedstawiona tu charakterystyka książek XIX-wiecznych, dokonana z autopsji, przybliży być może dawną książkę szerszemu kręgowi odbiorców. Sądzę ponadto, że przyjdzie kolej na zaprezentowanie konkretnych egzemplarzy pod kątem właściwości treściowych i odrębnych cech wydawniczych.

Scenariusz wystawy : **DRUGIE ŻYCIE DAWNEJ KSIĄŻKI**

(Wystawa udostępniona w Bibliotece Pedagogicznej w Pile - zbiory specjalne i audiowizualne)

Układ materiału:

- na stołach zestaw oryginalnych wydań książek i reprintów piśmiennictwa XIX w. (30 egz.) – do książek dołączone adnotacje klasyfikujące rodzaj wydawnictwa.
- na tablicach wyeksponowano :
 - afisze teatralne oddające atmosferę życia kulturalnego w Polsce okresu zaborów,
 - grafiki Artura Grottgera obrazujące martyrologię Polski popowstaniowej,
 - plansze z tekstem, ryciny z komentarzami, portrety autorów i ludzi książki,
 - Dzieje książki - plansza edukacyjna,
 - Polska pod zaborami - mapa.

Adresaci: uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum, nauczyciele.

Cele:

- zapoznanie z historią książki współczesnej,
- wskazanie na znaczenie czytelnictwa w utrwalaniu tradycji i kultury polskiej,
- podkreślenie szacunku do języka polskiego jako pierwiastka wyznaczającego wspólnotowy charakter kultury narodowej,
- przyswojenie następujących pojęć: starodruk, wydanie bibliofilskie, reprint, biały kruk, paginacja,
- zwrócenie uwagi na specyfikę funkcjonowania rynku wydawniczego i na ograniczenia wynikające z sytuacji politycznej Polski w XIX wieku (cenzura prewencyjna i represyjna),
- rozbudzenie zainteresowań czytelniczych i hobby-stycznych wśród uczniów,

- wyrobienie poszanowania dla starych ksiąg i innych przedmiotów,

Tok lekcji :

1. Krótkie omówienie etapów rozwoju książki, poprzez postaci znane ze starożytności (zwoje papirusów i gliniane tabliczki), czasy książki rękopiśmiennej i drukowanej.
2. Rekapitulacja wiadomości historycznych z wyeksponowaniem wydarzeń istotnych dla rozwoju rynku wydawniczego w XIX wieku, takich jak :
 - zmiana stosunków własnościowych, deklasacja szlachty i migracje ludności,
 - rozwój miast, znaczenie wynalazków, wzrost poziomu życia mieszkańców niektórych ośrodków przemysłowych,
 - represje na jakie narażona była książka z przyczyn politycznych.
3. Omówienie zgromadzonych na wystawie egzemplarzy dawnej książki w kontekście wcześniejszych wypowiedzi. Uwypuklenie roli książki w okresie zaborów, jej znaczenie w społeczeństwie walczącym o przetrwanie, o zachowanie języka i mowy ojczystej.

Podsumowanie lekcji:

4. Wskazanie na problem współcześnie aktualny: czy realne podstawy w życiu mają zalecenia dotyczące:
 - przestrzegania kultury słowa, poprawności wypowiedzi, stosowania reguł gramatycznych w mowie i piśmie,
 - obcowania z wartościowymi tekstami – także śpiewanymi,
 - nie zachwaszczania języka zwrotami obcymi i wulgaryzmami.
5. Co pozwala nam świadomie operować językiem i w związku z tym: co to jest świadomość językowa?
6. W następstwie tych rozważań nasuwa się następujący wniosek: to świadomość językowa (np. wypracowanie indywidualnego stylu wypowiedzi) kształtuje nasze relacje z otoczeniem, pozwala wyartykułować określone oczekiwania oraz porządkuje nasz aparat pojęciowy o świecie.

Zasoby Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile

Kwaśnik Katarzyna

Spis multimediów udostępnionych w CDN w Pile (Pracownia Informacji i Wydawnictw)

W zbiorach księgozbioru podręcznego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile w Pracowni Informacji i Wydawnictw znajdują się oprócz publikacji książkowych, zbiory multimedialne. Zostały one zebrane oraz posegregowane tematycznie. Zachęcam wszystkich zainteresowanych nauczycieli do zapoznania się ze zgromadzonymi zbiorami. Zapraszam do korzystania z multimediów celem zwizualizowania i upogładowienia zajęć dydaktycznych prowadzonych z uczniami.

Jedną z pozycji wykorzystałam do przeprowadzenia lekcji geografii w gimnazjum **-Morze Bałtyckie - charakterystyka rozwoju przyrodniczego i ekonomicznego**. Scenariusz lekcji znajduje się w dziale metodycznym tegoż biuletynu. Kasetę VHS została wydana przez Wydawnictwo Naukowe PWN (1996 r.) z tytułem „Bałtyk”. Narratorem i przewodnikiem filmu edukacyjnego ukazującego Morze Bałtyckie wieloaspektowo jest Janusz Weiss. Odbывая fascynującą podróż, podczas której zwiedzamy nieznane zakątki tego morza oraz występujące w nim rośliny i zwierzęta, poznajemy jego historię powstania oraz dzieje zamieszkujących nad nim ludzi i roli jaką odegrali w gospodarce państw nadbałtyckich. Sporo uwagi jest poświęcone zagrożeniom dla środowiska naturalnego Morza Bałtyckiego, ich przyczynach i skutkach oraz podejmowanych działaniach proekologicznych.

L.p.	Tytuł	Wydawca, rok	Ilość
Edukacja na świecie			
1.	Edukacja nowego wieku	PWE, 1998	1
2.	Europa na wynos-projekty edukacyjne Europy	PWE, 2004	1
3.	Inna szkoła – szkoły integracyjne	PWE, 1998	2
4.	Spotkanie z UE	PWE, 1998	1
5.	Szkoły w Europie – edukacja na odległość	MEN	1
6.	Szkoły w Europie – pluralizm edukacyjny	MEN	1
7.	Szkoły za oceanem – Internet na antypodach	PWE, 1998	1
8.	Wizje szkoły – szkoły w Europie	MEN	1
Język polski			
9.	Awangarda krakowska - poezja	PWE, 1998	2
10.	Cny język Polaków	MENiS, 2004	2
11.	Futuryści, formiści, Nowa sztuka	MENiS, 2004	1
12.	Literatura - Żagary	PWE, 1997	1
13.	Podróże za horyzont	PWE, 1998	1
14.	Poezja współczesna-indywidualności i samotnicy	PWE, 1997	1
15.	Polska droga do samodzielności w sztuce	PWE, 1997	1
16.	Polskie pisma literackie	PWE, 1997	1
17.	Portrety współczesnej prozy polskiej, cz.1, cz.2	PWE, 1995	2
18.	Potęga smaku-Z. Herbert	PWE, 1997	1
19.	Skamandryci	PWE, 1997	1
20.	Słowo za słowem	WSiP	1
21.	Spotkania z literaturą, cz.2	PWE, 1995	1
22.	Spotkania z literaturą, cz.23 2 3	PWE, 1998	1
23.	Współczesna proza polska	PWE, 1997	1
Języki obce			
24.	„Who are you?” The funny Word of word	PWE, 1998	1
Kulturoznawstwo/dialog międzykulturowy			
25.	Katalog zabytków – „swego nie znacie...”	PWE, 2004	1
26.	Katalog zabytków – „swego nie znacie...” cz.1 i cz.2	PWE, 1995	2
27.	Tu jest Ojczyzna	PWE, 1997	1
27.	Wiedza o kulturze	Operon	1
Sztuka (film, muzyka, plastyka)			
29.	Ciało i wyobrażenia	PWE, 1997	1
30.	Co jest grane? – Gramy na instrument. elektronicznych	MEN, 1995	1
31.	Gitarowe ABC	PWE, 1998	1
32.	Język filmu	PWE, 1997	1
33.	Język filmu	PWE, 2004	1

34.	Kształty muzyki	PWE, 1998	1
35.	Sztuka chóralnego śpiewu	PWE, 1998	2
36.	Wszystko jest muzyką, cz.1	PWE, 1995	1
37.	Wszystko jest muzyką, cz.2	PWE, 1995	1
Historia/WOS			
38.	Dzieci różnych bogów - mniejszości narodowe	PWE, 2004	1
39.	Dzieje kultury polskiej	PWE, 2004	2
40.	Encyklopedia multimedialna - Cywilizacje	PWN, 2000	5
41.	Historia Polski	Poznań, 1993	4
42.	Łapówka	PWE, 2004	1
43.	Machina czasu	PWE, 2004	1
44.	Matka Boża Licheńska	2004	1
45.	Minotaur, czyli sfinks	PWE, 2004	1
46.	Oczywiste, nie rzeczywiste	PWE, 2004,1997	2
47.	Polacy z wyboru	PWE, 1998	1
48.	Polska w ogniu - Katyń	PWE	1
49.	Polskie drogi do niepodległości - Solidarność	MEN, 2001	1
50.	Robinsonowie, cz.1	PWE, 1995	1
51.	Romantyczne podróże do Polski	PWE, 2004	1
52.	Sarmacja, czyli Polska	PWE, 1997	1
53.	Sensacje XX wieku	PWE, 1998	1
54.	Spisane na kamiennych tablicach	PWE, 2005	1
55.	Tu jest Ojczyzna	PWE, 1997	1
56.	Twórcy naszej tradycji	PWE, 2004	1
57.	Wielka historia małych miast	PWE, 2004	1
58.	Wielkie żarcie	PWE, 2004	1
59.	Wieści ze świata	PWE, 2004	4
60.	Wokanda historii	PWE, 1995	1
Nauczanie wczesnoszkolne			
61.	Bajki	PWE, 1997	1
62.	Chochlikowe psoty, czyli zmagania z gramatyką, cz.2	PWE, 1995	1
63.	Ludki, krasnoludki-filmowa bajka dla dzieci	OCEN	1
64.	Na żywioł	PWE, 2001	1
65.	Opowieści Dziwnoluda, cz.1, cz.2	PWE, 1995	2
Matematyka			
66.	Łyk matematyki	MENiS, 1997	1
67.	Matematyka 1	Wyd. Operon	1

68.	Tajniki matematyki	MENiS, 2004	1
69.	Tajniki matematyki	MENiS, 1998	1
Fizyka/Technika			
70.	Czym jest...	PWE, 1997	1
71.	Czym jest... od Platona do Newtona	PWE, 2004	2
72.	Dzieje jednego wynalazku	PWE, 2004, 1993	2
73.	Fizyka dla gimnazjum – Nowa Era, moduł 2	Nowa Era, 2005	1
74.	Fizyka dla gimnazjum – Nowa Era, moduł 3	Nowa Era, 2005	1
75.	Kuchnia, cz. 1	PWE, 1995	1
76.	Kuchnia, cz. 2	PWE, 1998	1
77.	Od Platona do Newtona	PWE, 1998	1
78.	Z lamusa techniki	PWE, 1995	1
Chemia			
79.	Dwa pierwiastki, a tyle związków - węglowodory	ZMNCh, 1993	1
80.	Świat minerałów	ZMNCh, 1993	1
81.	Wędrowcy-jony w roztworach. Reakcje w roztworach w.	ZMNCh, 1993	1
Geografia			
82.	Bałtyk	Wyd. PWN	1
83.	Geografia Polski – cz.1, cz.2	Wyd. Rożak 1998	2
84.	Gorczański Park narodowy	NFOŚiGW, 2005	1
85.	Magurski Park Narodowy	NFOŚiGW, 2005	2
86.	Moja mała rzeka, droga, domy, hist., bezkrwawe łowy	PWE. 1998	5
87.	Ojcowski Park Narodowy	NFOŚiGW, 2005	3
88.	Piąta pora roku	PWE, 2004	1
89.	Przez Karpaty	PWE, 2004	1
90.	Ścieżki raju – wiedza o Ziemi	PWE, 1998	2
91.	Świętokrzyski Park Narodowy	NFOŚiGW, 2005	2
92.	Tatrzański Park Narodowy	NFOŚiGW, 2005	5
93.	Widza o ziemi – Taki pejzaż, cz.1, cz.3	PWE, 1995, 1998	2
94.	Wigierski Park Narodowy	NFOŚiGW, 2005	14
95.	Wyprawa z azymutem	PWE, 2004	1
Biologia/Przyroda			
96.	Delfiny	MUVI, 1996	1
97.	Fascynacja przyrodą Karla Darwina	NFOŚiGW, 2009	14
98.	Mikrokosmos	MEN	1
99.	Ptakolub	PWE, 2004	1
100.	Ukryty świat – Arystokraci z Pacyfiku	MUVI, 1997	1
101.	Ukryty świat – Oszuści świata zwierząt	MUVI, 1997	1
102.	Ukryty świat – Ruda małpa z Zanzibaru	MUVI, 1997	1
103.	Ukryty świat – Śmiercionośne płazy	MUVI, 1997	1

104.	W świecie pajaków	MUVI, 1992	1
105.	Widziane z bliska - Dinozaur	MUVI, 1995	1
106.	Widziane z bliska - Dżungla	MUVI, 1995	1
107.	Widziane z bliska - Gad	MUVI, 1995	1
108.	Widziane z bliska - Koń	MUVI, 1995	1
109.	Widziane z bliska - Kot	MUVI, 1995	1
110.	Widziane z bliska - Owady	MUVI, 1995	1
111.	Widziane z bliska - Pies	MUVI, 1995	1
112.	Widziane z bliska - Płaz	MUVI, 1995	1
113.	Widziane z bliska - Rekin	MUVI, 1995	1
114.	Widziane z bliska - Ryba	MUVI, 1995	1
115.	Widziane z bliska - Szkielet	MUVI, 1995	1
116.	Zaginione gatunki zwierząt w Polsce, cz.1-5	NFOŚiGW, 2009	9
Ekologia			
117.	Azot w ekosystemie - DVD	UAM, Poznań	1
118.	Co to jest krajobraz kulturowy	NFOŚiGW, 1993	1
119.	Dzika Natura – Natura 2000	NFOŚiGW, 2009	1
120.	Eutrofizacja wód śródlądowych - DVD	UAM, Poznań	1
121.	Historia naturalna Polski - pakiet	NFOŚiGW	1
122.	Jak to odpadek wędrował	CiOoK	1
123.	Nie ma dymu bez ognia	Min. och. śr	1
124.	Seria o ochronie środowiska naturalnego	NFOŚiGW, 1992	10
125.	Śmierć czał się w metalach	FE-Silesia	1
126.	Wpływ SO(IV) na środowisko - DVD	UAM, Poznań	1
127.	Złe powietrze I	FE-Silesia	1
Wychowanie komunikacyjne			
128.	Drogą, dróżką, ścieżyną	PWE, 1998	2
129.	Rap na drodze	PWE, 1998	2
Informatyka			
130.	Nie udawaj Greka	PWE, 2005	1
131.	Obsługa komputera i zastos. w zarządzaniu i biznesie	MEN, OCEN	1
132.	Zwolnij w sieci	PWE, 1997	1
W-f			
133.	Jazzowa gimnastyka taneczna	IMPULS	1
134.	Step, Aerobic	IMPULS	1
Przedsiębiorczość, PO			
135.	Army shop	CODN	1
136.	Mały rynek, duża szansa	CODN	1

137.	Mury są do przejścia	CODN	1
138.	Obywatel wobec policji	CODN	1
139.	Planowanie i zakładanie własnej działalności gospodar.	CODN	1
140.	Podstawy przedsiębiorczości	Wyd. Operon	1
141.	Przysposobienie obronne	Wyd. Operon	1
Doradztwo zawodowe			
142.	„Szara Polska”	CODN	1
143.	Ginące zawody	PWE, 1995	1
144.	Jak znaleźć dobrą pracę?	PWE, 1990	1
145.	Jest robota	MENiS, 2004	1
146.	Nie bójmy się pierwszej pracy	CODN	1
147.	Pani Jola zmienia swoje życie	MENiS, 2004	2
148.	Rolniczy Biznes (1-10)		5
149.	Sztuka przekazywania	PWE, 1997	1
150.	Zawodowy list gończy.	PWE, 2003	2
Rodzina, wychowanie			
151.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Czas oczekiwania	ZWF”Źródło”, 1999	1
152.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Człowiek od poczęcia	ZWF”Źródło”, 1999	1
153.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Człowiek-istota płciowa	ZWF”Źródło”, 1999	1
154.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Do progu dojrzewania	ZWF”Źródło”, 1999	1
155.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Dramat aborcji	ZWF”Źródło”, 1999	1
156.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Etyka seksualności	ZWF”Źródło”, 1999	1
157.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Miłość	ZWF”Źródło”, 1999	1
158.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Naturalne planow. rodziny	ZWF”Źródło”, 1999	1
159.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Tajemnice kobiecości	ZWF”Źródło”, 1999	1
160.	Człowiek, Miłość, Rodzina – Tajemnice męskości	ZWF”Źródło”, 1999	1
161.	Czy naprawdę jesteśmy inni?	MEN, 2004	1
162.	Małżeństwo doskonałe	PWE, 1997	1
163.	Małżeństwo... Rodzina, cz.3	MEN, 1999	4
164.	Molestowanie seksualne	CODN	1
165.	Rodzina – Ja i moje życie	PWE, 1998	2
166.	Spójrz inaczej	PSPP	1
167.	Uważaj na niebezpieczeństwo	PWE, 2003	2
168.	W drodze do dorosłości	MEN, 1999	3
169.	Włącz się - rodzice	PWE, 2003	2
170.	Włącz się do gry	PWE, 2003	2
171.	Wyberzmy razem...	MEN, 1999	2

Zdrowie			
171.	AIDS – wszystko, co powinieneś wiedzieć	PWE, 1995	1
172.	Bobas – świat widziany oczami niemowlęcia	PWE, 1995	1
173.	Ja i moje życie	MENiS, 2004	1
174.	Jak leki i narkotyki wpływają na nasz organizm	Wyd. PWN, 1995	1
175.	Marihuana, a organizm człowieka	Wyd. PWN, 1997	1
176.	Palenie tytoniu, a fizjologia człowieka	Wyd. PWN, 1995	1
177.	Prawie wszystko o zębach i dziąsłach	Ro-Szot, Dent	1
178.	Ścieżki rowerowe	CODN	1
179.	Zdrowo i odlatowo	MENiS, 2004	1

Kwaśnik Katarzyna

Publikacje Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile w roku szkolnym 2008/2009

Minął kolejny rok kalendarzowy. W oświacie był to okres bardzo gorący, obfitujący w liczne spotkania nauczycieli. Powodem owej sytuacji była reforma programowa w polskiej oświacie. Jeżeli spotkania, to wymiana doświadczeń, wspólna praca na zajęciach warsztatowych. Efektem były wypracowane materiały powarsztatowe w większości przybliżające rozwiązania dydaktyczno – metodyczne związane z nową podstawą programową. Poniżej prezentuję spis publikacji zwartych wydanych przez Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile w roku szkolnym 2008/2009.

1. Aleksandra Goldstein - *Gry i zabawy w matematyce – praca z uczniem klas 0-3 (sześciolatek w szkole)*
2. Anita Kepińska - *Jak chronić dziecko przed złem*
3. Anita Kepińska - *Jak w przedszkolu zapoznać dzieci z ich prawami i obowiązkami*
4. Anita Kepińska - *Mandale – sposób na odprężenie i wyciszenie dzieci w wieku przedszkolnym*
5. Anita Kepińska, Maria Jolanta Małek - *Edukacja przedszkolna w świetle zmian programowych*
6. Barbara Pankiewicz - *Nowa podstawa programowa z biologii – gimnazjum*
7. Barbara Pankiewicz - *Praca z uczniem zdolnym*
8. Bogna Kotwińska - *Dydaktyka i wychowanie w programie ZIELONA SZKOŁA*
9. Brączkowska Sylwia - *Język niemiecki – szkoła specjalna. Trzy lata nauczania języka niemieckiego uczniów z lekkim upośledzeniem umysłowym wraz z ewaluacją*
10. Irena Denisoff - *Propozycje kolejności omawiania lektur w gimnazjum – materiał powarsztatowy*
11. Iwona Supronowicz - *Opracowanie zbiorów bibliotecznych. Materiał dla uczestników kursu kwalifikacyjnego z zakresu bibliotekoznawstwa*
12. Iwona Supronowicz - *Planowanie pracy bibliotekarza szkolnego w odniesieniu do nowej podstawy programowej*
13. Izabela Okrzesik-Frąckowiak - *Pasjonująca fizyka w otaczającym nas świecie – jak uczyć fizyki w dobie reformy. Wymagania doświadczalne*
14. Izabela Okrzesik-Frąckowiak - *Wykorzystanie komputera w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych (materiał wypracowany w ramach projektu edukacyjnego)*
15. Izabela Okrzesik-Frąckowiak - *Pasjonująca fizyka w otaczającym nas świecie – jak uczyć fizyki w dobie reformy. Wymagania przekrojowe*
16. Katarzyna Kwaśnik - *Geografia-gimnazjum. Przykłady testów z geografii*
17. Katarzyna Kwaśnik - *Program nauczania geografii w gimnazjum*
18. Maria Jolanta Małek - *Biuletyn Twórczego Nauczyciela nr 11*
19. Maria Jolanta Małek - *System edukacji przez ruch w praktyce szkolnej*
20. Natasza Knop-Wrzalik - *Jak skutecznie przygotować ucznia do matury ustnej z języka angielskiego. Materiały powarsztatowe*

21. Natasza Knop-Wrzalik - *Przykłady scenariuszy lekcji języka angielskiego z wykorzystaniem tematyki praw człowieka – materiały pokonkursowe*
22. Renata Strojna - *Jakość kształcenia zawodowego w kontekście egzaminów zewnętrznych*
23. Testy miejskich konkursów: *Konkurs wiedzy zintegrowanej dla uczniów klas trzecich szkół podstawowych „Integrancik”*
24. Wanda Strzelec - *Edukacja elementarna. Zeszyt nr 5*
25. Wanda Strzelec - *Kształcenie zintegrowane, zeszyt nr 42*
26. Wanda Strzelec - *Kształcenie zintegrowane. Zeszyt nr 41*
27. Wanda Strzelec - *Zajęcia z edukacji ekologicznej 6-latków*

Z pedagogicznej półki ...

Lameczak Urszula

„Wyjątkowy nauczyciel – szkolenia XXII wieku” - M. Grzesiak

Jeśli jesteś nauczycielem, trenerem, terapeutą, rodzicem, menedżerem, pracujesz z ludźmi lub zarządzasz firmą, to ta właśnie książka jest dla ciebie!

Chciałbyś być Liderem czyli kimś, kto pewnym krokiem wchodzi na salę i ludzie przestają ze sobą rozmawiać, podążając ciekawskim wzrokiem za każdym twoim ruchem. Kimś, kto ma wyjątkowo głęboką, przyciągającą energię, wyjątkowo dobrze się bawi i wie, że za chwilę rozpocznie wielki pokaz – swoich umiejętności, wiedzy, przekonań i podejścia. Gdy zaczyna mówić, a z jego ust płynie coś więcej niż słowa – rozbawia wszystkich do łez nieokiełznanym poczuciem humoru, bezpiecznym wyluzowaniem i wolnością, która otacza wszystkich uczestników. Ci wpatrują się w niego, reagują tak, jak ich prowadzi, świadomie angażując się w fantastyczne i nieprawdopodobne opowieści i przebogatą merytorykę, a podświadomie dokonując zmian na lepsze. Czują jego moc, jaką emanuje, gestykulując, gdy z zegarmistrzowską precyzją wpływa na życie tych, co mu zaufali.

To jest Wyjątkowy Nauczyciel.

Mateusz Grzesiak – założyciel NLP Polska, jednego z największych na świecie instytutów NLP. Jako jedyny Polak i jedna spośród kilkunastu osób na świecie posiada tytuł Master Trenera NLP. Skończył prawo, psychologię i zarządzanie. Publikuje książki w różnych językach, gościnnie wyklada w szkołach i na uczelniach całego świata. Trenuje – także indywidualnie – nauczycieli, metodyków i szkoleniowców, jak pracować z ludźmi i uczyć innych. Jego szkolenia, zawsze nowe i inne, każdorazowo lepsze, przyciągają zarówno nowych, żądnych zmian i umiejętności, jak i starych, lojalnych uczniów.

Autor przekazuje, że nie w tym rzecz, jakie techniki stosujesz w pracy z ludźmi i jakimi narzędziami ich zmieniasz, tylko to, jakie masz podejście i w co wierzysz. W chwili, gdy obok Ciebie jest drugi człowiek, który ufa Ci i chce, byś mu pomógł, to on staje się najważniejszy i jest celem samym w sobie, a pieniądze, obojętnie jak duże, mają charakter drugorzędny.

„*Wyjątkowy nauczyciel*”, to bestseller, owoc dwudziestu lat jego pracy. To książka, która zmieni Twoje podejście do nauczania, coachingu, terapii oraz uczenia się. Dzięki niej możesz poznać zasady skutecznej komunikacji – od metodologii robienia profesjonalnych prezentacji, poprzez demonstracje oparte na najnowszych osiągnięciach nauki lingwistycznej, aż do dojrzałego podejścia, które daje wiedzę i umiejętności budowania prawdziwego kontaktu.

Koncepcja szkolenia „Wyjątkowy Nauczyciel” powstała w oparciu o pragnienie i marzenie autora, by ci, którzy uczą innych, robili to w najlepszy możliwy sposób.

Całe szkolenie trwa bardzo długie 12 dni i obejmuje dwa wielkie działy: **Platform Skills**, czyli umiejętności profesjonalnego występowania na scenie (jak stać, jak siedzieć, jak się przemieszczać, jak gestykulować, wzrok, głos), oraz **Group Dynamice**, czyli cały proces komunikacyjny, jaki zachodzi między uczestnikami i trenerem.

Jest to jedyny taki warsztat, gdzie pracujesz ciągle z grupą ludzi z zewnątrz, którzy przyjdą na Twoje pokazy – będziesz pracował od razu z nimi, uczył się na „prawdziwym” demo, robił demonstracje w naturalnych kontekstach – szybkość, z jaką się uczysz i jak wiele poznajesz poprzez bezpośredni i błyskawiczny kontakt jest absolutnie wyjątkowa! Nauczysz się dynamiki grup, interakcji zachodzących między uczestnikami, zobaczysz jak zmieniają się ludzie i jak Ty potrafisz podejmować mądre i efektywne działania, zmierzające do stania się naprawdę Wyjątkowym Nauczycielem!

Mateusz Grzesiak na swoich szkoleniach najczęściej wymaga od nauczycieli, lekarzy, księży i rodziców – bo to oni instalują najczęściej w ludziach i od tego, co i jak im powiedzą, będzie zależało, czy pacjent się rozchoruje, czy szybciej wyzdrowieje, czy student będzie miał traumy czy pęd do nauki, czy dziecko wyrośnie na cudownego człowieka traktującego marzenia jak plany, czy przestraszonego siebie dorosłego, który te same strachy będzie instalował w swoich dzieciach. Nauczysz się ogromnej odpowiedzialności jako fantastycznego daru, że umiesz więcej i od tej pory Twoim zadaniem stanie się polepszenie jakości życia na tej planecie.

Książka pozwala odkryć w sobie naturalnego przywódcę, stwarza możliwości stania się skuteczniejszym nauczycielem, szczerze pokornym wzorem do naśladowania. Takich ludzi nazywa się Mistrzami – bo na swojej ścieżce życia zostawili ślady dla tych, którzy dopiero tę wędrówkę rozpoczynają. Przeczytaj tę książkę. Stań się Wyjątkowym Nauczycielem.

